

Prac. Fomor
Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050 / 22

09050 / 1968

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

22

1 I 1968 — 31 XII 1968

TORUŃ 1970

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

22

1 I 1968 — 31 XII 1968

WYDAWCA
KRAJOWA AGENCJA WYDAWCZA

32

1 1 1965 — 31 XII 1965

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

22

1 I 1968 — 31 XII 1968

TORUŃ 1970

REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT

Artur Hutnikiewicz

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący: *Bożena Osmólska-Piskorska*

Członkowie:

Ludmiła Roszkówna, Bronisław Włodarski

WYDAWANE Z ZASIŁKU
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
W BYDGOSZCZY

09050

Cyft. Pomorzn.

Państwowe Wydawnictwo Naukowe
Oddział w Poznaniu, 1970

Wydanie I. Nakład 570+80 egz. Ark. wyd. 5,5. Ark. druk. 5. Papier druk. sat. V kl. 70 g, 70×100.
Podpisano do druku 10 II 1970 r. Druk ukończono w lutym 1970 r. Cena zł 12,—

Grudziądzkie Zakłady Graficzne, Grudziądz, plac Wolności 5. — Zamówienie nr 4471. — P-8.

W. 1093/71

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

Nr 22

1 I 1968 — 31 XII 1968

SPIS RZECZY

I. DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA

	Str.
Przemówienie prezesa Konrada Górskiego	8
Protokół Walnego Zebrania Towarzystwa Naukowego w Toruniu z dnia 19 lutego 1969 r.	14
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa za rok 1968	19
Sprawozdanie Skarbnika Towarzystwa	29
Protokół Komisji Rewizyjnej	32
Zmiany w składzie Towarzystwa	33

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

DĄBROWSKI R., Przemysł spożywczy w województwie pomorskim w okresie dwudziestolecia międzywojennego (ref. M. Biskup) . . .	35
BOGUCKI A., Komes w polskich źródłach średniowiecznych (ref. K. Jasiński)	35
SZUFRAJDA A., Przemysł drzewny na Pomorzu Gdańskim i w okręgu bydgoskim od połowy XIX w. (ref. M. Biskup)	38
BUŁAWA J., Początki trzeciego ordynku w Toruniu (ref. M. Biskup) . .	41
HEJNOSZ W., Źródła do dziejów ekonomii malborskiej, t. 5	41
Posiedzenia Komisji Historycznej	42

WYDZIAŁ II

JAKOWSKA K., „Sól ziemi” Józefa Wittlina. Z dziejów ekspresjonizmu w Polsce (ref. A. Hutnikiewicz)	45
KRUSZELNICKI Z., Historyzm w sztuce Torunia XVIII wieku	47
GŁOWACKI K. J., Artysta-rzeźbiarz Wacław Bębnowski (1865—1945) (ref. Z. Kruszelnicki)	50

	Str.
KRZYSZTOFORSKI W., POKLEWSKI J., Jan Jerzy Petri — osiemnastowieczny malarz toruński (ref. Z. Kruszelnicki)	52
MICHNOWSKA M., XIV-wieczne malowidło z „Drzewem Życia” i „Sądem Ostatecznym” w kościele św. Jana w Toruniu (ref. Z. Kruszelnicki)	55
Posiedzenia Komisji Filozoficznej	55
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki	55
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	56

WYDZIAŁ III

BASIŃSKA H., DEMBIŃSKI B., Badania nad składem osadów wytrącających się w reakcji $\text{In}(\text{NO}_3)_3 + \text{H}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$ (ref. H. Basińska)	56
CZERWIŃSKI Z., NOWAKOWSKI R., Własności elektryczne warstw adsorpcyjnych powstających na granicy fazy krystalicznej $\text{NH}_4\text{H}_2\text{PO}_4$ i jej roztworu nasyconego (ref. Z. Czerwiński)	56
ORYLSKI Z., Badania nad składem osadów wytrącających się w reakcji $\text{Bi}(\text{NO}_3)_3 + \text{H}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$ (ref. H. Basińska)	56
KUKLA J., Wpływ środków powierzchniowo czynnych oraz wybranych substancji na przeciwdziałanie aglomeracji pigmentu (ref. Z. Czerwiński)	56
DMOCH I., Osady i fauna górnourajska z Kłębów na Pomorzu Zachodnim (ref. R. Galon)	57
TOMCZAK A., Kępa Bazarowa na Wiśle w Toruniu w świetle badań geomorfologicznych oraz archiwalnych materiałów kartograficznych (ref. R. Galon)	57
PLICHTA W., Wpływ wieku na stopień zbielicowania gleb wytworzonych z piasków wdmowych mierzei Świny (ref. Z. Prusinkiewicz)	57
REJEWSKI M., Lasy liściaste ziemi chełmińskiej (ref. J. Walas)	57
ANDRZEJEWSKI H., Zdolność przeżywania żaby wodnej (<i>Rana esculenta</i> L.) i ropuchy zielonej (<i>Bufo viridis</i> L. a. u. r.) w warunkach blokowania hemoglobiny tlenkiem węgla (ref. J. Czopek)	57
AMPEL R., Parametry keplerowskie orbit galaktycznych gwiazd typów O i B (ref. W. Iwanowska)	57
IWANOWSKA W., Statystyczne indeksy populacji gwiazd olbrzymów typu M.	57
IWANISZEWSKA C., Statystyczne indeksy populacji gwiazd zmiennych typu RR Lyrae (ref. W. Iwanowska)	58
SMOLIŃSKI J., Efekty linii absorpcyjnych w widmach gwiazd o małej zdolności rozdzielczej (ref. W. Iwanowska)	58
WOSZCZYK A., Widmo kometarne w zakresach długości fal 3884—3914 i 4180—4752 Å (ref. W. Iwanowska)	58
WOSZCZYK A., Fotoelektryczne obserwacje komet Ikeya-Seki 1967 ^a i Honda 1968 ^c (ref. W. Iwanowska)	58
Posiedzenia Komisji Geograficzno-Geologicznej	58
Posiedzenia Komisji Astronomicznej	58

WYDZIAŁ IV

NOWAK K., System partyjny Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej	
KALLAS M., Konstytucja Księstwa Warszawskiego z 22 lipca 1807— jej	59

	Str.
powstanie, systematyka i główne instytucje związane z praktyką i ustawodawstwem szczegółowym (ref. W. Dawidowicz)	59
MAREK A., Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako podstawa umorzenia postępowania karnego (ref. W. Daszkiewicz)	59
KOLASIŃSKI K., Pojęcie i charakter prawny zawieszenia prawa do emerytury (ref. S. Matysik)	60

III. MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW

Wydział I

Bieniak Janusz	61
✓ Czacharowski Antoni	62
Guldon Zenon	63

Wydział III

Błażejowski Franciszek	65
Bohr Ryszard	66
✓ Gąska Stanisław	67
Huppenthal Lesław	68
Narębska Anna	69
Szupryczyński Jan	71

Wydział IV

Gilas Janusz Bogumił	74
Sauk Julian	76
Symonides Janusz	77

I

DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA w dniu 19 lutego 1969 r.

PRZEMÓWIENIE PREZESA TOWARZYSTWA KONRADA GÓRSKIEGO

Otwieram Doroczne Walne Zgromadzenie Towarzystwa Naukowego w Toruniu i zgodnie z utartym od lat zwyczajem pragnę poświęcić naprzód kilka słów uczczeniu pamięci naszych Członków, którzy zmarli w ciągu roku dzielącego nas od przeszłorocznego Walnego Zgromadzenia. Odeszli od nas: doc. dr Henryk Misz, prof. dr Kazimierz Piwarski, dr Maria Słuszkiewiczowa, prof. dr Kazimierz Tymieniecki, Maria Chełmicka, prof. gimn. Jan Szyc. W tej kolejności podam najważniejsze dane o życiu i zasługach naszych Zmarłych. Dziwnym trafem ten, co otwiera ów żałobny pochód, był wśród nich najmłodszy.

Henryk Misz urodził się we Wronkach (woj. poznańskie) dnia 5 maja 1924 r. Wobec przeniesienia się jego rodziny do Inowrocławia, tam ukończył szkołę podstawową i wstąpił w 1938 r. do Gimnazjum im. Jana Kasprowicza, ale wybuch wojny i różne jej konsekwencje sprawiły, że świadectwo dojrzałości uzyskał dopiero w 1947 r. Od jesieni tegoż roku rozpoczął studia z filologii polskiej na UMK i otrzymał tytuł magistra dnia 31 grudnia 1952 r. Jeszcze jako student został zastępcą asystenta przy katedrze języka polskiego, awansując stopniowo na asystenta (1952), starszego asystenta (1953), adiunkta (1955). Doktorat zrobił w 1961 r., habilitował się w 1966 r. Uzyskawszy stopień docenta etatowego, został w lipcu 1967 r. mianowany kierownikiem Katedry Języka Polskiego na Wydziale Humanistycznym UMK. Zainteresowania naukowe Misza szły w kierunku badań składniowych i z tego, co zdążył ogłosić, wolno było oczekiwać, że Jego praca przyniesie bardzo cenne i bogate wyniki. Był on niewątpliwie jednym z najzdolniejszych wychowanków naszego uniwersytetu i z biegiem czasu mógł się stać jego chlubą. Był również doskonałym dydaktykiem, umiejącym wzbudzić w młodzieży prawdziwe zainteresowanie dla trudnej problematyki językoznawczej. Niestety, byliśmy świadkami postępującej wciąż ruiny jego zdrowia i przedwczesna śmierć była nieuchronnym różnym niedomagań następstwem.

Kazimierz Piwarski, urodzony w Krakowie dnia 19 lutego 1903 r., kończył nauki średnie i wyższe w swym rodzinnym mieście i tam też został powołany na profesora historii nowożytnej w 1946 r. Po pewnym czasie został przeniesiony na stanowisko profesora w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1953—1966), po czym znów wrócił do Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego prace badawcze dotyczyły historii Prus Książęcych, Pomorza, Śląska, a także pewnych wydarzeń historii najnowszej, jak układ monachijski 1938 r. Piwarski był członkiem rzeczywistym PAN, wieloletnim dyrektorem Biblioteki PAN w Krakowie, członkiem wielu komitetów naukowych i towarzystw naukowych, wielokrotnie odznaczony wysokimi odznaczeniami państwowymi.

Maria Słuszkiewiczowa, urodzona dnia 20 stycznia 1902 r. w Romanowej Woli (powiat Sanok), studiowała filologię polską na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w l. 1920—1924. Doktoryzowała się w 1926 r. Pracowała jako nauczycielka gimnazjalna w szkolnictwie lwowskim, podczas wojny uczestniczyła w tajnym nauczaniu, a po wojnie przeniósłszy się wraz z rodziną do Torunia była czynna w szkolnictwie naszego miasta. Od 1947 r. została zaangażowana na UMK jako wykładowczyni metodyki nauczania języka polskiego, a przez pewien czas pełniła obowiązki adiunkta przy katedrze historii literatury polskiej. Jej prace naukowe należą do dziedziny językoznawstwa słowiańskiego (m. in. studia nad językiem górnołużyckim i słowiańskim). Była również współautorką podręcznika gramatyki polskiej dla szkół średnich.

W osobie Kazimierza Tymienieckiego współczesna historiografia polska poniosła jedną z największych strat, jaką ponieść mogła. Pochodził z Kielc, gdzie się urodził dnia 19 grudnia 1887 r. Uczęszczał naprzód do gimnazjum rządowego w swym rodzinnym mieście, a po strajku szkolnym 1905 r. przeniósł się do Warszawy, gdzie ukończył jedno z powstałych wówczas gimnazjów prywatnych z polskim językiem wykładowym. Studiował historię w Krakowie, a po uzyskaniu dyplomu doktorskiego pogłębiał swą wiedzę na uniwersytecie w Lipsku i Paryżu (Sorbona i Ecole des Hautes Etudes). Bezpośrednio przed wybuchem I wojny światowej pracował w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, a po utworzeniu wskrzeszonego Uniwersytetu Warszawskiego zaczął na nim wykładać historię średniowieczną i nauki pomocnicze historii. Od kwietnia 1919 r. objął katedrę historii średniowiecznej w Poznaniu i odtąd pozostał już wierny temu uniwersytetowi. Po wybuchu II wojny światowej został aresztowany, a potem wysiedlony. Od września 1942 r. zamieszkał w Milanówku pod Warszawą i dojeżdżając codziennie do Warszawy wykładał tu na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich, na Uniwersytecie Warszawskim i nawet w liceach. Po wojnie wrócił do Poznania i tu wykładał aż do przejścia na emeryturę. Był członkiem wielu towarzystw naukowych: Polskiej Akademii Umie-

jętności, Towarzystwa Naukowego w Warszawie, w Poznaniu, Wrocławiu, Toruniu, członkiem zrazu tytularnym, a od 1957 r. rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk. Odznaczony najwyższymi odznaczeniami państwowymi, m. in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski i Sztandarem Pracy I Klasy. Niepodobna jest dać w paru słowach pojęcia o zakresie i bogactwie wyników pracy naukowej Tymienieckiego. Dość powiedzieć, że stał się jednym z największych przedstawicieli wiedzy historycznej w Polsce i w nauce światowej, a jego monumentalne dzieło *Ziemie polskie w starożytności* (1951) jedną z najwybitniejszych pozycji w dorobku polskiej nauki historycznej. Przed ogromem tej pracy i tych osiągnięć ludzkiego intelektu można tylko schylić głowę.

Maria Chełmicka, urodzona 27 kwietnia 1901 r. w Gdańsku, działaczka narodowa na terenie zaboru pruskiego i Gdańska, więziona i przesładowana przez władze hitlerowskie, w l. 1940—1945 — więźniarka obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, była cenną i zasłużoną pracowniczką Działu Wymiany Towarzystwa Naukowego w Toruniu od 1951 r. aż do przejścia na emeryturę w dniu 31 grudnia 1965 r. Jej doskonała znajomość języków obcych i sumiennosc w wykonywaniu obowiązków sprawiły, że wszystko, co wniosła do życia organizacyjnego naszego towarzystwa, będziemy wspominać z prawdziwym uznaniem i wdzięcznością.

Jan Szyc, urodzony 22 czerwca 1893 r. w Warszawie, z wykształcenia fizyk i matematyk, człowiek, który przepracował w nauczycielstwie przeszło 55 lat, zapisał się na naszym terenie naprzód jako nauczyciel Gimnazjum toruńskiego w l. 1922—1951, potem jako jeden ze współorganizatorów Zakładu Fizyki UMK, współzałożyciel Polskiego Towarzystwa Fizycznego w Toruniu (1946), wreszcie jako współzałożyciel, organizator i wieloletni prezes Towarzystwa Miłośników Astronomii (od 1953 r.). Był również organizatorem i wieloletnim kierownikiem Ogniska Metodycznego Fizyki w Toruniu. Wzór człowieka, który umiał łączyć zainteresowania naukowe z żywym odczuciem potrzeby działalności społecznej, mającej na celu upowszechnienie wiedzy w najszerszych warstwach naszego narodu. W uznaniu jego zasług uzyskał też liczne odznaczenia państwowe i nagrody, m. in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Uczcijmy pamięć naszych Zmarłych chwilą milczenia.

W bieżącym roku kończy się kadencja Zarządu wybranego 19 lutego 1966 r. na okres 3 lat. W związku z tym chcę w sprawozdaniu moim ograniczyć się do podania kilku cyfr, ilustrujących działalność Towarzystwa w czasie 3-letniej kadencji obecnego Zarządu i zasze w tym okresie w życiu Towarzystwa zmiany. Liczba członków Towarzystwa na początku kadencji obecnego Zarządu wynosiła 304 osoby. Zmarło od tego czasu 13 członków oraz 8 skreślono. Liczba członków przy końcu 1968 r. wynosiła 357, zatem — uwzględniając odejście członków zmar-

łych i skreślonych — nowych członków w tym okresie przybyło 74, są to przeważnie młodzi pracownicy nauki.

Bez zakłóceń i pomyślnie przebiegała akcja wydawnicza, która stanowi podstawowe zadanie działalności Towarzystwa. I tak wydano drukiem w ciągu tych 3 lat:

W roku 1966	—	poz. 26	o objętości	—	287,75	ark.
„ 1967	—	„ 27	„	—	271,25	„
„ 1968	—	„ 27	„	—	327,—	„
Razem		poz. 80	o objętości	—	886,—	ark.

44 pozycje, tj. 55%, stanowią wydawnictwa wydane przez młodszych pracowników nauki. Poza tym bardzo znaczny był udział młodszych pracowników naukowych w opracowaniu zbiorowych monografii Kruszwicy i Chełmna oraz w opracowaniu materiałów dla „Zapisek Historycznych”. Zatem wydawnictwa Towarzystwa — poza poważnym wkładem do nauki polskiej — spełniają jeszcze inne, niemniej ważne zadanie, budzą inicjatywę młodszych pracowników nauki, ułatwiają im start naukowy przez publikowanie ich prac.

Z akcją wydawniczą związana jest wymiana wydawnictw, w ramach której utrzymuje Towarzystwo żywe kontakty z licznymi instytucjami naukowymi krajowymi i zagranicznymi. Kontakty te obejmowały w ostatnim 3-leciu przeciętnie 63 instytucje krajowe i 195 zagranicznych w 30 krajach. Wysłano w tym okresie ogółem 6905 egzemplarzy wydawnictw własnych, a otrzymano 6890 zagranicznych. Wydawnictwa nasze wysyłane za granicę pełnią ważną rolę propagandową. Docierając do licznych zagranicznych instytucji i bibliotek — są one świadectwem aktywnej działalności naukowej naszego ośrodka, a wydawnictwa historyczne, zwłaszcza źródłowe dotyczące Pomorza i ziem z nim związanych, prostują tendencyjnie fałszowaną w licznych publikacjach zachodniemieckich kół rewizjonistycznych historię tych ziem. Poza tym akcja wymiany zagranicznej daje Towarzystwu, bez konieczności wydania dewiz, dużo, bo przeciętnie około 2000 egz. trudno osiągalnych dzieł naukowych zagranicznych, bardzo cennych dla nauki polskiej. One pozwalają naukowcom polskim na szybkie poznanie wielu najnowszych publikacji zagranicznych oraz na zajmowanie — zwłaszcza wobec prac historycznych dotyczących ziem pomorskich — stanowiska w pracach historycznych naszego ośrodka oraz w recenzjach polemicznych.

Ważnym kierunkiem działalności statutowej Towarzystwa są także badania naukowe. Dotyczyły one przede wszystkim zagadnień historycznych, szczególnie polskości Pomorza, badań etnograficznych i geograficznych regionu pomorskiego. Towarzystwo udzielało kierownikom badań na ich wniosek pomocy finansowej dla wykonania różnych czynności pomocniczych związanych z odnośnymi badaniami. W latach 1966

—1968 udzieliło Towarzystwo pomocy finansowej w łącznej kwocie 210 000 zł na przeciętnie 12 badań rocznie. W porównaniu z poprzednim okresem 3-letnim, w którym udzielono pomocy na badania naukowe łącznie na kwotę 78 821 zł jest to kwota o 160% większa. W ostatnich latach badania skierowane są przede wszystkim na zagadnienia związane z obchodami 500-lecia urodzin Kopernika oraz z opracowaniem obszernej monografii ziemi chełmińskiej i dobrzyńskiej.

Cenne usługi daje naszym członkom i licznym instytucjom naukowym czynna od 1948 r. przy naszym Towarzystwie Pracownia Mikrofilmowa. Zadaniem jej było przede wszystkim: powielanie metodą fotograficzną starodruków, materiałów archiwalnych i innych dla potrzeb nauki. Pracownia wykonała w ostatnim 3-leciu 67 818 zdjęć mikrofilmowych oraz 26 977 fotokopii i powiększeń. Pracownia mikrofilmowa posiada bogate archiwum, w którym gromadzi się w mikrofilmach lub odbitkach cenniejsze dla tutejszego środowiska naukowego materiały historyczne. Z archiwum tego korzystają pracownicy naukowci miejscowi i zamiejscowi, odczytując z mikrofilmowane dokumenty za pomocą znajdującego się w pracowni lektora.

Bardzo żywa była akcja popularyzacji wiedzy przez Towarzystwo. Rozwijała się ona w formie odczytów — przeważnie w terenie — sesji naukowych i wykładów odbywających się na prowadzonych od 1965 r. „Studiach wiedzy o regionie”. W l. 1966—1968 odczytów i referatów takich było 31 oraz wykładów w ramach terenowych Studiów Wiedzy o Regionie — 51.

Na Wydziałach i w Komisjach referowano prac lub wygłoszonych referatów łącznie 168.

Poważniejszymi w ostatnim 3-letnim okresie zorganizowanymi przez Towarzystwo (samodzielnie lub z innymi organizacjami) imprezami naukowymi były: Sesja Naukowa Historyków w ramach obchodu 1000-lecia Państwa Polskiego i 500 rocznicy Pokoju Toruńskiego (wspólnie z Polskim Towarzystwem Historycznym). Sesja Naukowa poświęcona 400-leciu założenia akademickiego gimnazjum toruńskiego (wspólnie z Komitetem Obchodu 400-lecia gimnazjum) oraz uroczystość jubileuszowa 60-lecia istnienia „Zapisek Historycznych”.

Skoro działalność Towarzystwa w minionym 3-leciu, jak to wykazuje niniejsze krótkie sprawozdanie — była tak owocna, skoro Towarzystwo mogło się nadal rozwijać i stać się nieodzowną bazą naukową nie tylko dla społeczności uniwersyteckiej w Toruniu, lecz także licznych pracowników nauki i osób spoza Torunia, to zawdzięczamy to przede wszystkim życzliwemu ustosunkowaniu się do naszego Towarzystwa i zrozumieniu jego potrzeb przez następujące organa władzy i instytucje udzielające nam dotacji: Prezydium WRN w Bydgoszczy i Komitety PZPR — Wojewódzki (w Bydgoszczy) i Miejski (w Toruniu) — oraz Polską Akademię Nauk, której opiece i pomocy mate-

rialnej zawdzięczamy rozwój naszej działalności wydawniczej. Czuje się wobec tego w obowiązku podziękować z tego miejsca wymienionym instytucjom i osobom, a w szczególności Przewodniczącemu Prezydium WRN w Bydgoszczy ob. posłowi Aleksandrowi Szmidtowi za jego zawsze pełne życzliwości odnoszenie się do potrzeb naszego Towarzystwa. Pragnę także wyrazić serdeczne podziękowanie Państwowemu Wydawnictwu Naukowemu — Oddziałowi w Poznaniu, kierownictwu i pracownikom Zakładów Graficznych w Toruniu i wszystkim, którzy swoją pracą i swoim życzliwym do nas stosunkiem pomogli Towarzystwu pokonać trudności i kroczyć po drodze dalszego pomyślnego rozwoju. Poza tym pragnąłbym złożyć wyrazy serdecznego podziękowania dla moich współpracowników, członków Zarządu, w szczególności dla prof. dra Mariana Biskupa, niezmordowanego i pełnego energii sekretarza generalnego, dla prof. dra Artura Hutnikiewicza, dzięki któremu nasza działalność wydawnicza rozwija się sprawnie i systematycznie, dla dra Stefana Dembińskiego, naszego nieocenionego skarbnika, którego doświadczeniu i wiedzy fachowej zawdzięczamy wiele.

Wreszcie chciałbym złożyć najgorętsze podziękowanie dla wszystkich pracowników Biura TNT, Pracowni Mikrofilmów i Naczelnej Redakcji Wydawnictw, oraz dla człowieka, który czuwa nad całością naszego życia administracyjnego i organizacyjnego, dyrektora mgra Alojzego Kirsteina.

PROTOKÓŁ

DOROCZNEGO WALNEGO ZEBRANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

Z DNIA 19 LUTEGO 1969 R.

Porządek obrad

Część I — publiczna

1. Zagajenie i omówienie działalności Towarzystwa — prezes.
2. Wykład: „Wyprawa do Islandii” — prof. dr Rajmund Galon.

Część II — zamknięta

3. Wybór Prezydium Zebrania.
4. Odczytanie i przyjęcie protokołu z zeszłorocznego Walnego Zebrania.
5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1968: a) sekretarza generalnego, b) skarbnika.

6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami.
8. Powzięcie uchwały co do absolutorium dla Zarządu.
9. Wybór Zarządu: prezesa, wiceprezesa, sekretarza generalnego, skarbnika, redaktora naczelnego oraz trzech członków.
10. Wybór Komisji Rewizyjnej.
11. Ustalenie składek członkowskich na rok 1969.
12. Ogłoszenie nazwisk nowych członków Wydziałów i członków zwyczajnych.
13. Walne wnioski.

Ad 3. Na wniosek prezesa, prof. dra Konrada Górskiego, powołano na przewodniczącego Walnego Zgromadzenia — prof. dra Ernesta Pischingera, a na sekretarza — doc. dra Janusza Bieniaka.

Ad 4. Odczytany protokół z zeszłorocznego zebrania przyjęto jędnomyślnie.

Ad 5. a. Sekretarz generalny Towarzystwa, prof. dr Marian Biskup, odczytał sprawozdanie z działalności Towarzystwa w 1968 r. Następnie omówił program prac na lata najbliższe, ze szczególnym uwzględnieniem: a) wielkich monografii regionalnych o charakterze naukowym z udziałem specjalistów różnych dyscyplin — ziemi chełmińskiej, ziemi dobrzyńskiej, potem Kujaw, Krajny i Borów Tucholskich, w dalszej zaś przyszłości Torunia; b) włączenia się Towarzystwa w obchody o charakterze ogólnopolskim — obecnie 25-lecie Polski Ludowej, później rocznicy kopernikańskiej; c) uczczenia uroczystości 100-lecia Towarzystwa w 1975 r. poprzez monografię jego dziejów, opracowania poświęcone poszczególnym jego działaczom oraz księgę pamiątkową, zawierającą prace z zakresu historii nauki w dwóch tomach: humanistycznym i matematyczno-przyrodniczym; d) kontynuowania Studium Wiedzy o Regionie.

b. Skarbnik Towarzystwa, dr Stefan Dembiński, odczytał sprawozdanie z działalności finansowej TNT.

Ad 6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej odczytała prof. dr Wilhelmina Iwanowska, wnosząc w imieniu Komisji o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi.

Ad 7. W dyskusji nad sprawozdaniami wzięło udział 11 osób, na których przedłożenia udzielił odpowiedzi sekretarz generalny. Dyskusja dotyczyła kilku zagadnień.

A. Sprawa ustosunkowania się do działalności Wydziału III. Głos zabrał prof. dr Józef Mikulski, protestując przeciwko dyskryminacji Wydziału, która znalazła wyraz: a) w sprawozdaniu sekretarza general-

nego (opuszczenie tytułów 15 prac rerebowanych na posiedzeniu Wydziału), b) w działalności wydawniczej Towarzystwa (mała liczba drukowanych prac III Wydziału, gorszy druk). Dr Andrzej Woszczyk zwrócił uwagę na: a) niepokojąco niską frekwencję członków III Wydziału na walnym zebraniu, b) nikłą reprezentację prac z dziedziny matematyki, fizyki i chemii w wydawnictwach Towarzystwa, c) długi cykl produkcyjny tych wydawnictw, co zresztą odnosi się do wszystkich wydziałów. Doc. dr Władysław Niewiarowski poruszył sprawę zmniejszenia — bez wiedzy katedr — nakładów publikacji geograficznych. Odpowiedź swą sekretarz generalny zaczął od odczytania pełnego wykazu tytułów wspomnianych 15 prac, zaznaczając, iż ich pominięcie w sprawozdaniu wynikało nie ze złej woli, lecz ze słabej znajomości terminologii przyrodniczej wśród niespecjalistów. Działalność wydawnicza Towarzystwa obejmuje także bez jakiegokolwiek różnicy — Wydział III, ponieważ: a) prace z dziedziny geografii i przyrody występują we wszystkich monografiach regionalnych, a także w publikacjach popularnonaukowych; b) Wydział III otrzymał w 1963 r. dokładnie tyle arkuszy, ile żądał; c) Towarzystwo finansuje również badania przyrodnicze. Występują natomiast trudności obiektywne, mianowicie: a) wydawnictwa nie przyjmują osobnych prac mniejszych niż 1 arkusz, a dzieła z dziedziny matematyki, fizyki lub chemii odznaczają się na ogół drobnymi rozmiarami; b) nie da się skrócić cykli produkcyjnych, ponieważ nie ma w Toruniu samodzielnego oddziału PWN; c) decyzja o nakładach uzależniona jest od PWN — zresztą Redakcja Naczelna winna w tej sprawie konsultować się z odpowiednim komitetem redakcyjnym. W konsekwencji — nie ma dyskryminacji Wydziału III w Towarzystwie, jest natomiast słabe zainteresowanie sprawami Towarzystwa ze strony członków Wydziału, co przejawia się zarówno w niskiej frekwencji na walnym zebraniu, jak w tym, że Wydział nie włączał się w obchody sesji naukowych (np. Marii Skłodowskiej-Curie). Sekretarz generalny zaapelował przeto o większą aktywność Wydziału III oraz zapewnił włączenie do planu badań Towarzystwa wszelkich prac, jeśli nie będą one figurowały uprzednio w planach katedr uniwersyteckich.

B. Struktura organizacyjna Towarzystwa. W tej sprawie wystąpił dr Sławomir Kalembka, uważając, że stan dotychczasowy, jako elitarny, nie sprzyja aktywizacji rzesz członkowskich. Dyskutant zaproponował powołanie komisji dla zrewidowania obecnego statutu Towarzystwa, sugerując przy tym: a) zmianę sposobu powoływania członków Wydziałów, b) przyznanie każdemu członkowi prawa do przedstawienia prac do druku bez pośredników, c) wprowadzenie do Zarządu reprezentantów członków zwyczajnych, d) przyciągnięcie do Towarzystwa wybitniejszych regionalistów nie powiązanych z Uniwersytetem. Wniosek dra Kalembki poparli kolejno: dr Wiesław Kokociński, doc. dr Janusz Gilas i doc. dr

Mirosław Kasjan, motywując to — podobnie jak przedmówca — koniecznością zwiększenia aktywności TNT. Doc. Gilas zauważył przy tym, że a) § 8 statutu zezwala każdemu członkowi na zgłaszanie prac naukowych, b) komisje wydziałowe Towarzystwa, do których mają dostęp członkowie zwyczajni, zbierają się nieczęsto. W odpowiedzi prezes Towarzystwa zapoznał zebranych z genezą obecnego podziału członków; wynikł on mianowicie z wymagań władz dotujących Towarzystwo, aby zorganizowało się ono na wzór akademicki. W związku z tym opracowano regulamin tworzenia się Wydziałów, dziś zresztą już nieco zmodyfikowany. Możliwości aktywizacji członków zwyczajnych tkwią w komisjach wydziałowych, których praca wymaga usprawnienia. Członkowie mogą żądać od Zarządu zmiany przewodniczącego komisji. Doc. dr Jan Szupryczyński wskazał na precedensy istnienia towarzystw naukowych nie opartych na schemacie akademickim i sformułował wniosek domagający się natychmiastowego wyboru komisji dla zbadania możliwości przekształcenia struktury organizacyjnej Towarzystwa; komisja ta przedstawiłaby swe projekty na następnym walnym zebraniu. Sekretarz generalny uznał sprawę za godną rozważenia i zaproponował, aby do wyłonienia odnośnej komisji upoważnić przyszły Zarząd, przy czym wnioski komisji miałyby zostać przedłożone temuż Zarządowi już w drugiej połowie br.

Wobec zgłoszenia dwóch odrębnych wniosków przewodniczący zarządził głosowanie. Wniosek doc. Szupryczyńskiego otrzymał 30, wniosek zaś sekretarza generalnego 13 głosów. Z kolei do postulowanej komisji zaproponowano prof. Biskupa, doc. Gilasa, dra Kalemkę doc. Kasjana i doc. Szupryczyńskiego — zebrani zaakceptowali ten skład 46 głosami przy 12 wstrzymujących się. Wybór przewodniczącego pozostawiono samej komisji. W wyniku przeprowadzonej dodatkowo dyskusji nad kompetencjami wybranej komisji uzgodniono, że celem jej będzie opracowanie projektu zmian regulaminowych w zakresie doboru członków Wydziałów. Projekt ten ma być przedłożony Zarządowi, który przedstawi go na najbliższym walnym zgromadzeniu. W związku z tym projekt zostanie na miesiąc przed walnym zebraniem rozesłany wszystkim członkom Towarzystwa.

C. Działalność popularyzatorska Towarzystwa. Dr Kalemka postulował rozszerzenie tej działalności, głównie w dziedzinie nauk matematyczno-przyrodniczych; sekretarz generalny zgodził się z tą sugestią.

D. Usprawnienie toku obrad walnego zgromadzenia. Projekt dra Kalemki, aby przed walnym zebraniem rozsyłać wszystkim członkom teksty sprawozdań, zyskał aprobatę ze strony sekretarza generalnego.

E. Kolejność monografii regionalnych. Nawiązując do nazwy Towarzystwa, prof. Galon zaproponował wydanie drukiem w pierwszej kolej-

ności monografii Torunia (na 100-lecie Towarzystwa). Sekretarz generalny nie widzi jednak możliwości zapewnienia w bliskiej przyszłości zespołu autorskiego ze strony historyków, którzy by mogli zrealizować przedsięwzięcie w proponowanym terminie.

Ad 8. Zebrani uchwalili absolutorium dla ustępującego Zarządu 55 głosami przy 3 wstrzymujących się.

Ad 9. Przewodniczący walnego zgromadzenia odczytał listę kandydatów do Zarządu, przedstawioną przez ustępujący Zarząd: prof. Konrad Górski (prezes), prof. Swinarski (wiceprezes), prof. Biskup (sekretarz generalny), dr Dembiński (skarbnik), prof. Hutnikiewicz (redaktor naczelny), prof. Galon, doc. Salmonowicz, doc. Szyszkowski (członkowie). Z sali zgłoszono nadto kandydatury doc. Szupryczyńskiego i dra Kalembki na członków Zarządu.

Zarządzone wybory dały następujący rezultat:

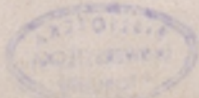
Prezes: prof. dr Konrad Górski	— 58 głosów	— wybrany
Wiceprezes: prof. dr Antoni Swinarski	— 58 głosów	— wybrany
Sekretarz generalny: prof. dr Marian Biskup	— 55 głosów	— wybrany
Skarbnik: dr Stefan Dembiński	— 52 głosy	— wybrany
Redaktor Naczelny: prof. dr Artur Hutnikiewicz	— 57 głosów	— wybrany
Członkowie: prof. dr Rajmund Galon	— 58 głosów	— wybrany
doc. dr Stanisław Salmonowicz	— 42 głosy	— wybrany
doc. dr Jan Szupryczyński	— 32 głosy	— wybrany
doc. dr Wacław Szyszkowski	— 25 głosów	
dr Sławomir Kalembka	— 12 głosów	

Ad 10. Przewodniczący walnego zgromadzenia odczytał listę kandydatów do Komisji Rewizyjnej, przedstawioną przez ustępujący Zarząd: prof. Hejnosz, prof. Iwanowska, prof. Żytkowicz. Z sali zgłoszono nadto kandydaturę doc. Szyszkowskiego, natomiast prof. Iwanowska wycofała swą kandydaturę. Walne zgromadzenie wybrało jednogłośnie Komisję Rewizyjną w składzie: prof. dr Wojciech Hejnosz, doc. dr Wacław Szyszkowski, prof. dr Leonid Żytkowicz.

Ad 11. Zgromadzenie uchwaliło wysokość rocznych składek członkowskich według projektu Zarządu, tj. 60 zł dla miejscowych członków Wydziałów, a 20 zł dla pozostałych członków, z prawem nieodpłatnego otrzymania przez wszystkich członków „Sprawozdań TNT” po uiszczeniu rocznej składki.

Ad 12. Przewodniczący walnego zgromadzenia odczytał listę nowych członków Wydziałów i członków zwyczajnych.

Ad 13. Prezes Towarzystwa zaapelował do prof. Mikulskiego o wycofanie protestu (zob. 7A), ponieważ odpowiedź sekretarza generalnego,

jak się zdaje, dostatecznie wyjaśniła diskutowaną sprawę. Prof. Mikulski stwierdził jednak, że wyjaśnienia sekretarza generalnego go nie zadowolily. Przewodniczący walnego zgromadzenia, prof. dr Ernest Pischinger, zamknął obrady, składając życzenia nowo wybranemu Zarządowi.

(—) *Janusz Bieniak*
Sekretarz Zebrania

(—) *Ernest Pischinger*
Przewodniczący Zebrania

SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOSCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1968

Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczyło w dniu 31 XII 1968 r. 357 członków, w tym 145 członków Wydziałów, a 212 członków zwyczajnych. W roku sprawozdawczym przybyło 21 członków, a ubyło: 2 członków Wydziału i 2 członków zwyczajnych z powodu śmierci, oraz 3 członków na skutek skreślenia z listy członków.

Zarząd Towarzystwa pracował w składzie: prezes — Konrad Górski, wiceprezes — Antoni Swinarski, sekretarz generalny — Marian Biskup, skarbnik — Stefan Dembiński, redaktor naczelny — Artur Hutnikiewicz, członkowie Zarządu: Tadeusz Grudziński, Wiktor Kornatowski, Rajmund Galon, oraz przewodniczący Wydziałów: Karol Górski, Tadeusz Czeżowski, Alina Ulińska; Wydział IV reprezentowany był na posiedzeniu Zarządu przez sekretarza Wydziału Wacława Szyszkowskiego.

Zarząd odbył w roku sprawozdawczym 4 posiedzenia, podejmując 35 uchwał. Przy Zarządzie działały: 5 komisji, 2 komitety redakcyjne i Redakcja Naczelna Wydawnictw TNT. Komisja do Spraw Zleconych Prac Naukowych pracowała w składzie: Karol Górski, Wojciech Hejnosz, Zofia Abramowiczówna, Barbara Józefowiczowa, Stanisław Balcerzyk i Zygmunt Prusinkiewicz. Komisja opiniowała wszystkie umowy zlecenia na wykonanie prac naukowych w zakresie akcji wydawniczej, akcji odczytowej i badań naukowych objętych planem badań. Komisja do Zleconych Prac Nienaukowych w składzie: Krystyna Porębska i Amalia Rosińska opiniowały umowy zlecenia na pracę nie mające charakteru prac naukowych. Komisja Upowszechniania Nauki pracowała w składzie: Władysław Niewiarowski — przewodniczący i Sławomir Kalembka — sekretarz. Komisja ta — po zakończeniu w kwietniu 1968 r. „Studium Wiedzy o Regionie” w Rypinie oraz w maju tegoż roku II cyklu „Studium” w Chełmnie, zorganizowała w roku sprawozdawczym „Studium Wiedzy o Regionie” w Nakle, które obejmie 13 wykładów i trwać będzie

do maja 1969 r. Komisja Kopernikańska pracowała w składzie: Wilhelmina Iwanowska — przewodnicząca, Bronisław Nadolski — sekretarz. Na posiedzeniu administracyjnym w dniu 23 III 1968 r. wysłuchano sprawozdania z działalności poszczególnych sekcji Komisji, zatwierdzono uzupełniony plan „Biblioteczki Kopernikańskiej” oraz postanowiono zwrócić się do Zarządu z wnioskiem o ponowne ogłoszenie konkursu na pracę pt. „Mikołaj Kopernik — człowiek uczony epoki Odrodzenia”.

Komitet Redakcyjny „Sprawozdań TNT” pracował w składzie: Bożena Osmólska-Piskorska — przewodnicząca, Bronisław Włodarski i Rajmund Galon — członkowie. Komitet odbył jedno posiedzenie administracyjne (20 XII 1968), na którym skontrolował stan przygotowania do druku „Sprawozdań” nr 21 za rok 1967 oraz omówił sprawę podniesienia wartości informacyjnej tego wydawnictwa. W tym przedmiocie postulowano pod adresem Zarządu: rozbudowanie działu informacji dotyczącej działalności naukowej Wydziałów i Komisji oraz umieszczenie w części sprawozdawczej odnoszącej się do walnego zebrania TNT krótkiego sprawozdania z wygłoszonego odczytu. W roku sprawozdawczym wydano „Sprawozdania” nr 20 za rok 1966.

Komitet Redakcyjny Prac Popularnonaukowych w składzie: Andrzej Tomczak — przewodniczący, Wanda Zabłocka — zastępca przewodniczącego i Franciszek Peplowski — sekretarz, odbył dwa posiedzenia. W ramach serii prac popularnonaukowych wyszły w roku sprawozdawczym: pierwszy tom „Biblioteczki Kopernikańskiej” — praca Karola Górskiego: *Dom i środowisko rodzinne Mikołaja Kopernika* oraz obszerna praca zbiorowa pod redakcją Mariana Biskupa (35 ark.) *Dzieje Chełmna i jego regionu*. W przygotowaniu są: II tom „Biblioteczki Kopernikańskiej”, tj. praca Bohdana Rymaszewskiego: *Toruń w czasach Kopernika*, oraz *Monografia m. Inowrocławia*.

Redakcja Naczelna TNT w składzie: Artur Hutnikiewicz — redaktor naczelny, Marian Biskup, Tadeusz Grudziński, Bronisław Nadolski, Halina Turska, Zenon Czerwiński, Jan Walas, Wiesław Daszkiewicz i Aleksander Kunicki — członkowie, odbyła w roku sprawozdawczym 2 posiedzenia, na których przeanalizowano wykonanie planu wydawniczego na rok 1968, ustalono projekt planu wydawniczego na 1969 r. oraz omówiono różne sprawy wydawnicze natury ogólnej. Redaktor Naczelny przy pomocy Sekretariatu Redakcji kierował całością spraw wydawniczych, czuwał nad terminowym wykonaniem planu wydawniczego za 1968 r. i przygotowaniem prac do planu wydawniczego na 1969 r.

Komisja Rewizyjna w składzie: Wojciech Hejnosz — przewodniczący oraz Wilhelmina Iwanowska i Leonid Żytkowicz — członkowie, odbyła 1 posiedzenie i przeprowadziła kontrolę działalności finansowo-gospodarczej Towarzystwa.

Statutowe swoje zadanie: uprawianie nauki i upowszechnianie jej wyników, w szczególności popieranie naukowego badania Pomorza oraz

ziem historycznie z nim związanych, spełniało Towarzystwo przez 5 wymienionych wyżej komisji, 2 komitety redakcyjne i Redakcję Naczelną, działające przy Zarządzie, oraz przez 4 wydziały i działające przy nich 3 komisji i 6 komitetów redakcyjnych.

Wydział I — Historyczny liczył przy końcu 1968 r. 35 członków, w tym 22 miejscowych i 13 zamiejscowych. Przewodniczącym był Karol Górski zastępcami przewodniczącego — Bronisław Włodarski i Wojciech Hejnosz, a sekretarzem — Andrzej Tomczak. Wydział odbył 4 posiedzenia naukowe i 5 posiedzeń administracyjnych, na których postanowiono przekazać do druku 5 prac, zreferowanych uprzednio na posiedzeniach naukowych Wydziału, i 4 zeszyty „Zapisek Historycznych”, dalej dokonano wyboru nowych władz Wydziału, komisji i komitetów redakcyjnych, istniejących przy Wydziale, oraz wysunięto kandydatów na członków Wydziału i powołano 3 współpracowników. Działająca przy Wydziale Komisja Historyczna liczyła 21 członków i 31 współpracowników. Przewodniczącym był Kazimierz Jasiński, zastępcą przewodniczącego Helena Piskorska, a sekretarzem Zofia Kędziarska. Komisja odbyła 4 posiedzenia. Poza tym na posiedzeniu administracyjnym w dniu 6 VI 1968 r. prof. Karol Górski zreferował sprawę wydawnictw jubileuszowych na 100-lecie TNT.

Przy wydziale pracują trzy komitety redakcyjne, a mianowicie „Roczników”, „Fontes” i „Zapisek Historycznych”.

Komitet Redakcyjny „Roczników” pracował w składzie: Bronisław Włodarski — przewodniczący, Donald Steyer, Zbigniew Zdrójkowski — członkowie. W serii „Roczników” wydano w roku 1968 drukiem następujące prac:

1) Antoni Czacharowski: *Spoleczne i polityczne siły w walce o Nową Marchię (1319—1373)*.

2) Krystyna Zielińska: *Zjednoczenie Pomorza Gdańskiego z Wielkopolską pod koniec XII w.*

3) Jan Powierski: *Stosunki polsko-pruskie do 1230 r. ze szczególnym uwzględnieniem roli Pomorza Gdańskiego.*

Do publikacji na rok 1969 przygotowano prace:

1) Marian Gumowski: *Herbarz patrycjatu toruńskiego.*

2) Janusz Bieniak: *Wielkopolska, Kujawy, ziemie łączycycka i sieracka w dobie likwidacji rządów czeskich w Polsce na początku XIV wieku.*

3) Maksymilian Grzegorz: *Analiza dyplomatyczno-sfragistyczna dokumentów II traktatu toruńskiego 1466.*

Komitet Redakcyjny „Fontes” pracował w składzie: Wojciech Hejnosz — przewodniczący, Karol Górski, Bronisław Włodarski — członkowie. Komitet odbył jedno posiedzenie (18 XII 1968 r.), na którym omó-

wiono stan wydawnictw w serii „Fontes”. W roku sprawozdawczym wydano drukiem:

1) Bronisław Pawłowski i Tadeusz Mencil: *Protokoły Rady Stanu Księstwa Warszawskiego*, t. 2, cz. 2.

Do publikacji na 1969 r. przygotowano pracę:

1) Antoni Czacharowski: *Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny trzynastoletniej (1454—1455)*.

a do publikacji w 1970 r. pracę:

2) Wojciech Hejnosz: *Źródła do dziejów ekonomii malborskiej*, t. 5.

Komitet Redakcyjny „Zapisek Historycznych” pracował w składzie: Marian Eiskup — przewodniczący, Witold Łukaszewicz, Leonid Żytkowicz i Kazimierz Jasiński — członkowie, Hanna Tomaszewska-Nowak — sekretarz. W serii „Zapisek” ukazało się w roku sprawozdawczym 5 zeszytów: tomu 32 zeszyt czwarty (poślizg z 1967 r.) oraz 4 zeszyty tomu 33. Komitet odbył 3 posiedzenia, na których zatwierdzono do druku 4 zeszyty tomu 34. W dniu 9 września 1968 r. odbyła się uroczystość 60-lecia istnienia „Zapisek Historycznych”, z której to okazji wydano specjalny zeszyt jubileuszowy (zeszyt trzeci tomu 33) oraz zorganizowano spotkanie ze współpracownikami, na które przybyli liczni goście miejscowi oraz zamiejscowi, z Warszawy, Krakowa, Poznania, Olsztyna, Gdańska i Łodzi. Okolicznościowy referat wygłosił redaktor „Zapisek” Marian Biskup, a w żywej dyskusji, zwłaszcza ze strony zamiejscowych gości — podniesiono z uznaniem zasługi czasopisma dla dziejów Pomorza, jak również wyrażono się pozytywnie o obecnej formie i treści „Zapisek”.

Wydział II — Filologiczno-Filozoficzny liczył 30 członków, w tym 19 członków miejscowych i 11 zamiejscowych. Przewodniczącym Wydziału był Tadeusz Czeżowski, zastępcą przewodniczącego Konrad Górski, a sekretarzem Artur Hutnikiewicz. Wydział odbył jedno posiedzenie naukowe, oraz jedno posiedzenie administracyjne, na którym omówiono współpracę członków Wydziału z Komitetem Uczczenia 100 Rocznicy Istnienia Towarzystwa Naukowego w Toruniu i udziału w pracach wydawniczych, podjętych w związku z tą rocznicą. Przy Wydziale działały cztery komisje i Komitet Redakcyjny Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego.

Komisja Filologiczna liczyła 16 członków i 25 współpracowników. Przewodniczącym był Bronisław Nadolski, a sekretarzem Bożena Osmólska-Piskorska.

Komisja Filozoficzna liczyła 12 członków i 9 współpracowników. Przewodniczącym był Leon Gumański, sekretarzem Henryk Moese. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe.

Komisja Historii Sztuki liczyła 9 członków i 20 współpracowników.

Komisja pracowała w składzie: Jadwiga Puciata-Pawłowska — przewodnicząca i Zygmunt Kruszelnicki — sekretarz. Komisja odbyła 5 posiedzeń naukowych.

Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa liczyła 6 członków i 15 współpracowników. Przewodniczącym był Stefan Burhardt, a sekretarzem Leopold Rosental. Komisja odbyła w roku sprawozdawczym 2 posiedzenia naukowe.

Komitet Redakcyjny Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego pracował w składzie: Halina Turska — przewodnicząca, oraz Zofia Abramowiczówna, Tadeusz Czeżowski, Bronisław Nadolski i Jadwiga Puciata-Pawłowska — członkowie. W serii prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego wydano w 1968 r. następujące prace:

1) Teresa Friedelówna: *Kategoria plurale tantum w języku polskim.*

2) Anna Krzewińska: *Pieśń ziemiańska, antyturecka i refleksyjna.*

3) Praca zbiorowa: *Teka Komisji Historii Sztuki, t. 4.*

Do druku na 1969 r. przygotowano trzy prace.

Wydział III — Matematyczno-Przyrodniczy liczył przy końcu roku sprawozdawczego 67 członków, w tym 46 członków miejscowych i 21 zamiejscowych. Przewodniczącym Wydziału była Alina Ulińska, zastępcą przewodniczącego Juliusz Czopek, a sekretarzem Władysław Niewiarowski. Wydział odbył 1 posiedzenie naukowe (25 XI 1968 r.), na którym przedstawiono 15 prac, w tym 4 z dziedziny chemii, 2 z geografii i geologii, 1 z botaniki, 1 z zoologii i 6 z astronomii.

Poza tym Wydział odbył jedno posiedzenie administracyjne, na którym przedyskutowano i zaproponowano 7 nowych członków Wydziału, przedyskutowano udział Wydziału III w obchodach setnej rocznicy powstania TNT, wybrano władze Wydziału i działających przy Wydziale komisji i komitetów redakcyjnych oraz wysunięto kandydatów do komisji i komitetów redakcyjnych działających przy Zarządzie Towarzystwa. Na prelegenta na doroczne zebranie publiczne TNT poproszono prof. Rajmunda Galona. Przy Wydziale czynne były dwie komisje i jeden komitet redakcyjny.

Komisja Astronomiczna liczyła 2 członków i 12 współpracowników. Przewodniczącą była Wilmelmina Iwanowska, zastępcą Stanisław Gąska, a sekretarzem Cecylia Iwaniszewska. Komisja odbyła 7 posiedzeń naukowych. Na posiedzeniach administracyjnych referowane i dyskutowane były prace przeznaczone do druku.

Komisja Geograficzno-Geologiczna liczyła 8 członków i 23 współpracowników. Przewodniczącym był Rajmund Galon, zastępcą przewodniczącego Zbigniew Prusinkiewicz, a sekretarzem Jan Szupryczyński. Komisja odbyła jedno posiedzenie naukowe i dwa posiedzenia administra-

cyjne, na których ustalono zakres tematyki z dziedziny geografii do „Monografii ziemi chełmińskiej i dobrzyńskiej” oraz skontrolowano stan zaawansowania prac do tej publikacji.

Przy Wydziale III pracował Komitet Redakcyjny „Studia Societatis Scientiarum Torunensis”. Przewodniczącym był J. Walas, a redaktorami poszczególnych sekcji byli: Sectio B (chemia), A. Basiński, Sectio C (geografia-geologia) R. Galon, Sectio D (botanika) J. Zabłocki, Sectio E (zoologia) I. Mikulska, Sectio F (astronomia) W. Iwanowska oraz Sectio G (fizjologia) J. Narębski. W serii „Studia Societatis Scientiarum Torunensis” wydano w 1968 r. drukiem:

1) Zenon Czerwiński: *Własności elektryczne warstw adsorpcyjnych powstających na granicy fazy krystalicznej KH_2PO_4 i jej roztworu nasyconego.*

2) Maria Kęsik: *Wpływ niektórych soli sodowych i magnezowych na wchłonięcie glikozy w jelicie cienkim szczura „in vivo”.*

3) Jan Wojciechowski: *Sfaleryt z Łęczycy.*

4) Wiesław Kokociński: *Studia biometryczne nad wzrostem kądziołków przednich w rozwoju postembrionalnym pająka *Angelena labyrinthica*.*

5) Guido Kriesel: *Badania antropologiczne młodzieży żeńskiej szkół średnich ogólnokształcących rejonu Pomorza i Kujaw.*

6) Leopold Mazur: *Minerały siarczanowe z Dobrzyńa n. Wisłą.*

7) Praca zbiorowa (astronomia): *Studium Societatis Scientiarum Torunensis — Sectio F. vol. IV, z. 4.*

8) Władysław Niewiarowski: *Morfologia i rozwój pradoliny i doliny dolnej Drwęcy.*

9) Mirosława Ceynowa: *Zbiorowiska roślinności kseroternicznej nad dolną Wisłą.*

Do druku w 1969 r. przygotowano 13 prac.

Wydział IV — Prawno-Społeczny liczył 13 członków, w tym 12 członków miejscowych i 1 członka zamiejscowego. Obowiązki przewodniczącego Wydziału — po śmierci Kazimierza Biskupskiego — pełnił sekretarz Wydziału Waclaw Szyszkowski, a od 19 XI 1968 r. przewodniczącym jest Jan Krajewski, zastępcą przewodniczącego Wiktor Kornatowski, a sekretarzem nadal Waclaw Szyszkowski. Wydział odbył dwa posiedzenia naukowe i trzy posiedzenia administracyjne, na których uchwalono przekazanie prac do druku oraz dokonano wyboru władz Wydziału i działających przy Wydziale komisji i Komitetu Redakcyjnego, jak również wybrano przedstawicieli Wydziału do komisji i komitetów Redakcyjnych działających przy Zarządzie Towarzystwa. Poza tym przesunięto jednego członka miejscowego Wydziału do kategorii członków zamiejscowych oraz wysunięto trzech kandydatów na członków Wydziału.

Komisja Prawa i Socjologii w roku sprawozdawczym nie przejawiała żadnej działalności ze względu na zdekompletowanie jej władz. W listopadzie 1968 r. wybrano nowe władze Komisji.

Komitet Redakcyjny „*Studia Iuridica*” pracował w roku sprawozdawczym w niekompletnym składzie: Wacław Dawidowicz i Wacław Szyszkowski. W roku sprawozdawczym wydano w serii „*Studia Iuridica*” następujące prace:

1) Jan Głuchowski: *Lokaty budżetowe w Polsce Ludowej*.
2) Andrzej Bulsiewicz: *Proces o odszkodowanie za niestuszne skazanie lub oczywiście bezzasadny areszt tymczasowy*.

3) Kazimierz Biskupski: *Problemy ustrojoznawstwa*.

Do druku na 1969 r. przygotowano trzy prace:

1) Kazimierz Nowak: *System prezydencki w Stanach Zjednoczonych AP*.

2) Jan Krajewski: *Sytuacja prawna jednostki gospodarki uspołecznionej w procesie cywilnym*.

3) Janusz Symonides: *Granice i zmiany terytorialne w świetle zasady efektywności*.

Towarzystwo kontynuowało w roku sprawozdawczym działalność swoją w następujących zasadniczych kierunkach: a) akcji wydawniczej prac naukowych i popularnonaukowych, b) prowadzenia badań naukowych, c) produkcji mikrofilmowej, d) akcji wymiany wydawnictw i gromadzenia księgozbioru dzieł naukowych, e) popularyzacji wiedzy.

Akcję wydawniczą realizowało Towarzystwo na podstawie uchwalonego na 1968 r. planu wydawniczego i przewidzianego w preliminarzu budżetowym na ten rok limitu finansowego. Plan wydawniczy Towarzystwa na 1968 r. przewidywał 25 pozycje o łącznej objętości 312 arkuszy, a wydano 27 pozycje o objętości 327 ark., w tym cztery pozycje z poślizgu z 1967 r. Nie wykonano dwu pozycje (Aleksandra Krupianka: *Formacje czasownikowe z przedrostkiem o- (ob-) w języku polskim* i Jerzy Maciejewski: *Słownik chełmińsko-dobrzyński*), które przeszły poślizgiem do planu na 1969 r.

Udział poszczególnych Wydziałów w wydanych w 1968 r. pozycjach przedstawiał się następująco:

Wydział I (łącznie z „Zapiskami”)	. 9 pozycje o obj. 148,00 ark.
Wydział II 3 pozycje o obj. 47,50 ark.
Wydział III 9 pozycje o obj. 54,25 ark.
Wydział IV 3 pozycje o obj. 35,50 ark.
Wydawnictwo ogólne („Sprawozdania”)	1 pozycja o obj. 3,50 ark.
Wydawnictwa popularnonaukowe 2 pozycje o obj. 38,25 ark.
Razem	27 pozycje o obj. 327,00 ark.

Z podanych wyżej pozycji wydano na zlecenie PAN i innych instytucji 8 publikacji o łącznej objętości 127 ark., a z sum budżetowych 19 publikacji o łącznej objętości 200 ark.

Nakłady finansowe na akcję wydawniczą w 1968 r. wynosiły 1 551 253 zł. Wpływy z wydawnictw TNT w roku sprawozdawczym wynosiły 140 925 zł.

Stan magazynowy wydawnictw własnych na końcu roku przedstawiał wartość 671 989 zł, tj. mniejszą o 18 124 zł od stanu wykazanego w końcu 1967 r. Cały zapas wydawnictw własnych łącznie z zapasami komisju przedstawiał wartość 1 535 105 zł, tj. większą o 42 899 zł niż na końcu 1967 r.

Plan badań naukowych na 1968 r. przewidywał 13 badań, na które preliminowano kwotę 80 160 zł. Przeprowadzono 12 badań, na które udzielono pomocy finansowej z budżetu Towarzystwa w wysokości 68 431 zł. Zatem pod względem rzeczowym plan wykonany został prawie w 92%, zaś pod względem finansowym w 72%. Przy pomocy finansowej Towarzystwa przeprowadzono w 1968 r. następujące badania: Marian Biskup: Akta Stanów Prus Królewskich, t. 5; Kazimierz Żurowski: Osadnictwo obronne wczesnośredniowieczne na terenie Kujaw i ziemi chełmińskiej; Karol Górski: Matrykuła Gimnazjum Toruńskiego; Henryk Baranowski: Opracowanie bibliografii Kopernika; Andrzej Tomczak: Zbieranie dokumentów, materiałów kartograficznych i archiwalnych do dziejów ziemi dobrzyńskiej; Jadwiga Klimaszewska: Terenowe badania etnograficzne ziemi chełmińskiej i dobrzyńskiej; Eugenia Kwiatkowska: Zbieranie i opracowanie materiałów statystycznych dotyczących stosunków gospodarczych ziemi chełmińskiej; Kazimierz Żurowski: Badania nad średniowiecznym osadnictwem ziemi chełmińskiej. Badania wykopaliskowe w Kałdusie (prace archeologiczne: naukowe, techniczne i fizyczne); Władysław Mrozek: Badania hydrograficzne ziemi chełmińskiej; Jadwiga Puciata-Pawłowska: Badania nad historią sztuki ziemi chełmińskiej. Kwerendy archiwalne, wykonanie fotografii i zdjęć pomiarowych; Zbigniew Prusinkiewicz: Badania gleboznawcze w rezerwach leśnych województwa bydgoskiego, Andrzej Tomczak: Dzieje miasta Torunia — kartografia. Dzięki tym badaniom uzyskuje się materiały do opracowania wydawnictw w poszczególnych seriach książkowych Towarzystwa.

Pracownia Mikrofilmowa prowadzi nadal działalność polegającą na powielaniu metodą fotograficzną starodruków i innych materiałów archiwalnych, własnych i innych instytucji, dla potrzeb nauki. Zleceniodawcami prac były prawie wszystkie katedry UMK, Instytut Badań Literackich i Instytut Historii Nauki PAN, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, Komitet 400-lecia Gimnazjum Toruńskiego i dużo innych placówek naukowych i indywidualnych naukowców. W roku

sprawozdawczym wykonano: 12 943 zdjęć mikrofilmowych, 11 998 powiększeń 3 400 przeźroczy i pozytywów.

Wpływy gotówkowe z produkcji mikrofilmowej z 1968 r. wynosiły 82 432 zł
a równowartość wykonanych materiałów dla zasobów Towarzystwa 13 687 zł
Razem wartość produkcji w 1968 r. wynosiła 96 119 zł
Koszty utrzymania Pracowni (wydatki rzeczowe i osobowe) wynosiły w roku sprawozdawczym 112 391 zł
w tym inwestycja (zakup koreksu) 12 546 zł
Zatem Pracownia, świadcząc cenne usługi dla nauki, utrzymywała się prawie z własnych wpływów, wykazując — po odliczeniu nadzwyczajnego wydatku na zakup inwestycyjny w kwocie 12 546 zł — niedobór 3726 zł.

Towarzystwo prowadzi nadal ożywioną wymianę swoich wydawnictw z innymi instytucjami. Wymiana ta obejmowała w roku sprawozdawczym 66 instytucji krajowych oraz 199 instytucji zagranicznych w 30 krajach.

W roku sprawozdawczym wysłano:

do instytucji krajowych 468 egz.
do instytucji zagranicznych 1 861 egz.
r a z e m 2 329 egz.

a otrzymano:

z instytucji krajowych 447 egz.
z instytucji zagranicznych 2 431 egz.
r a z e m 2 878 egz.

Księgozbiór Towarzystwa w Książnicy Miejskiej liczył przy końcu roku sprawozdawczego przeszło 39 000 egz. dzieł naukowych.

Ważnym czynnikiem popularyzacji wiedzy są wydawnictwa Towarzystwa. Docierając do licznych bibliotek, stanowią cenne źródło wiedzy dla ludzi nauki, jak również osób kształcających się i nie mających kontaktu z placówkami naukowymi. Dalszą formą popularyzacji wiedzy przez Towarzystwo, zwłaszcza w środowiskach poza Toruniem, są odczyty i wykłady publiczne oraz sesje naukowe. I tak w roku sprawozdawczym ogłoszono następujące odczyty lub wykłady:

11 V 1968 r. — w Wąbrzeźnie — Karol Górski: „Kętrzyński na tle swej epoki”.

1 VI 1968 r. — w Koronowie (sesja z okazji 600-lecia m. Koronowa) — Marian Biskup: „Historia Koronowa”.

16 XI 1968 r. w Chełmnie — Mieczysław Wojciechowski: „50-lecie odzyskania niepodległości”; Bogdan Głębowicz: „50 rocznica powstania KPP”.

21 V 1968 r. w Toruniu — Bernard Töpfer — Niemcy (NRD): „Stanowisko Wyclifa i Husa w ruchu reformatorskim w Europie”.

20 XI 1968 r. — w Toruniu — Kazimierz Jasiński: „Wojciech Kę-

trzyński jako dyplomatyk"; Kazimierz Wajda: „Wojciech Kętrzyński a Towarzystwo Naukowe w Toruniu” (na uroczystym posiedzeniu poświęconym pamięci Wojciecha Kętrzyńskiego).

Poza tym było Towarzystwo współorganizatorem sesji naukowej poświęconej 400-leciu gimnazjum akademickiego im. M. Kopernika w dniach od 12 do 13 IX 1968 r. w Toruniu, w czasie której wygłoszono 9 referatów i komunikatów naukowych.

W dniu 11 XI 1968 r. Towarzystwo zorganizowało wspomnianą uroczystość 60-lecia „Zapisek Historycznych”.

W roku sprawozdawczym Towarzystwo kontynuowało zapoczątkowane w 1965 r. powiatowe „Studium Wiedzy o Regionie”. Na „Studium” w Brodnicy, które trwało od marca 1967 r., wygłoszono w 1968 r. ostatni z kolei wykład, na „Studium” w Rypinie, które trwało od 15 XI 1967 r. do 24 IV 1968 r. — 8 wykładów i na „Studium” w Chełmnie (II cykl), trwającym od 14 XII 1967 r. do 9 V 1968 r. — 8 wykładów. Obecnie zapoczątkowane zostało „Studium” w Nakle z cyklem 13 wykładów, z których 2 wygłoszono w 1968 r. Zatem na „Studium Wiedzy o Regionie” wygłoszono w roku sprawozdawczym 19 wykładów. Wykłady cieszyły się wielkim zainteresowaniem i liczną frekwencją słuchaczy.

Towarzystwo — wspólnie z Redakcją „Nowości”, Wydziałem Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Toruniu i Towarzystwem Miłośników Torunia — zorganizowało konkurs na wspomnienia z lat wojny i okupacji w Toruniu i regionie. Przewodniczącym jury był członek TNT Donald Steyer.

W ramach wydziałów i komisji odbywały się posiedzenia poświęcone dyskusjom nad pracami naukowymi i wynikami badań naukowych członków Towarzystwa, jak również posiedzenia, na których wygłaszano referaty. Referatów i przedyskutowanych prac było w roku sprawozdawczym 47.

Tak szeroka i różnorodna, coraz bardziej rozwijająca się działalność Towarzystwa, wymaga odpowiedniego aparatu administracyjnego. Towarzystwo zatrudnia łącznie 13 pracowników, w tym 8 na pełnym etacie i 5 na pół etatu, z czego jedną siłą usługową. Dyrektorem administracyjnym w roku sprawozdawczym był mgr Alojzy Kirstein, głównym księgowym — Agnieszka Orłowska, kierownikiem redakcji — mgr Amalia Rosińska, kierownikiem pracowni mikrofilmowej — mgr Krystyna Porębska, a st. instruktorem — Helena Jeśmanowa.

Czynnikiem hamującym sprawniejszą działalność Towarzystwa jest brak odpowiednich warunków lokalowych dla poszczególnych komórek, mieszczących się w trzech odrębnych budynkach. Są jednakże widoki, że sytuacja ta ulegnie w niedługim czasie poprawie, gdyż Książnica Miejska, zajmująca obecnie gmach Towarzystwa przy ul. Wysokiej 16, przystąpiła do budowy własnego pomieszczenia. Jest prawdopodobne, że 100-letnia rocznica istnienia Towarzystwa zastanie już wszystkie jego pla-

cówki we własnym domu. Z większych, czekających Towarzystwo imprez naukowych planuje się zwołanie przez Towarzystwo i Komitet Nauk Demograficznych PAN w II połowie września 1969 r. Ogólnopolskiej Sesji Demograficznej, połączonej z obchodami 25-lecia istnienia PRL i noszącej tytuł roboczy: „Awans społeczny PRL w świetle danych demograficznych”. Towarzystwo poświęca także dużo uwagi czekającym nas teren uroczystościom 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. W toku realizowania jest „Biblioteczka Kopernikańska”, przygotowane również zostały prelekcje o Koperniku, które będą wygłoszone w terenie. Podjęto już wstępne prace, mające na celu uczczenie zbliżającej się setnej rocznicy powstania Towarzystwa. Powołano ogólny Komitet Redakcyjny, a także komitety redakcyjne dla poszczególnych wydawnictw jubileuszowych, tj. dla monografii Towarzystwa, księgi pamiątkowej i monografii najbardziej zasłużonych działaczy TNT. Wyznaczono też dla poszczególnych pozycji autorów oraz zwrócono się w sprawie materiałów do tych prac do licznych osób — zwłaszcza przedwojennych członków i ich rodzin oraz do bibliotek.

Jeśli Towarzystwo prowadziło i nadal rozwijało tak różnorodną i owocną działalność, to tylko dzięki wydatnej pomocy finansowej udzielonej mu przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i Polską Akademię Nauk, jak również dzięki życzliwemu ustosunkowaniu się do jego poczynań i jego potrzeb wojewódzkich i miejskich władz partyjnych i administracyjnych.

Dając wyraz wdzięczności za tę pomoc, za ten życzliwy stosunek, pragniemy w większej jeszcze mierze propagować wiedzę, nadać działalności Towarzystwa jeszcze większy rozmach, objąć nią coraz dalsze regiony i rozwijać dalej akcję podnoszenia kultury umysłowej w szerokich warstwach społeczeństwa województwa bydgoskiego.

(—) *Marian Biskup*
Sekretarz generalny TNT

(—) *Konrad Górski*
Prezes Zarządu TNT

SPRAWOZDANIE

SKARBNIKA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1968

W 1968 r. rachunkowość Towarzystwa prowadzona była zgodnie z przepisami ministra finansów z dnia 12 VIII 1963 r. (MP poz. 31). Instytucją dotującą działalność Towarzystwa było Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy.

Zamknięcia rachunkowe za 1968 r., zbadane przez Komisję Rewizyjną naszego Towarzystwa w dniu 17 lutego 1969 r., uznane zostały za prawidłowe. Komisja Rewizyjna wnosi zatem o udzielenie Zarządowi absolutorium za 1968 r.

Sprawozdanie ogólne z wykonania budżetu oraz bilans obrotów i sald na dzień 31 XII 1968 r. wyłożone zostały na stole prezydyjnym dzisiejszego zebrania. Członkowie obecni mają możliwość zapoznać się z powyższymi dokumentami, z których szczegółowo wynikają operacje finansowe, dokonywane przez nasze Towarzystwo w roku sprawozdawczym.

Przedkładając powyższe sprawozdania, uważam za wskazane poczynić, jak zwykle, kilka uwag dla ułatwienia zebranym orientacji w całości kształcie spraw rachunkowych, porównać plany finansowe na 1968 r. z wynikami i dać ocenę położenia finansowego naszego Towarzystwa.

I. Dochody i koszty:

Saldo na początku roku sprawozdawczego wynosiło	zł 453 600
Sprawozdanie ogólne wykazuje na rachunku dochodów	zł 1 680 805
a na rachunku rozchodów	zł 1 897 665

Dochody:

Plan finansowy na 1968 r. przewidywał dochody w sumie 1 856 500 zł, w której mieściło się saldo kredytowe na początek roku w kwocie 453 600 zł.

Planowany dochód operacyjny na 1968 r. wynosił przeto 1 402 900 zł. Sprawozdanie z wykonania budżetu wykazuje rzeczywisty dochód operacyjny w sumie 1 680 805 zł, dochody były zatem większe od planowanych o 277 905 zł.

Na powstanie powyższej nadwyżki wpłynęły między innymi następujące okoliczności:

a) PAN Warszawa — przekazała kwotę 500 310 zł, zamiast planowanej sumy 206 400 zł, czyli więcej o 293 910 zł, przeznaczonych na pokrycie zaliczkowanych kosztów, na zleconą akcję wydawniczą PAN produkcji 1969 r.

b) Wpływy ze sprzedaży wydawnictw własnych i mikrofilmów Towarzystwa, planowane w kwocie 242 000 zł, nie zostały w pełni osiągnięte. — powstała różnica 18 600 zł in minus.

Różnicę tę można wytłumaczyć tym, że „Składnica Księgarska” Warszawa zbyt późno nadesłała rozliczenie sprzedaży komisowej za IV kwartał 1968 r. (pod koniec stycznia 1969 r.), stąd pozycja ta przejdzie już do rozrachunku z 1969 r.

Rozchody:

Plan na 1968 r. przewidywał wydatki w kwocie 1 856 500 zł, w rzeczywistości wyniosły one 1 897 665 zł, zatem więcej o 58 885 zł.

a) koszty działalności statutowej wyniosły 233 640 zł, czyli mniej od planowanej kwoty o 17 360 zł;

b) koszty produkcji nie wyodrębnionej, w której skład wchodzi działalność wydawnicza własna i mikrofilmowa, zaplanowane na 990 500 zł, wyniosły 986 997 zł, były zatem mniejsze o 3503 zł;

c) wydatki na akcje zadań zleconych, zaplanowane na 612 000 zł, wyniosły 676 648 zł, były zatem większe o 64 648 zł. Wzrost wydatków w tej akcji dotyczy zleconej pozycji wydawniczej PPRN Chełmno — wydanej w znacznie większej ilości arkuszy od zaplanowanej;

d) osobowy fundusz płac na planowanych 256 000 zł został wykonany w wysokości 254 263 zł, czyli mniej o 1737 zł. W różnicy tej mieści się nie wykorzystana kwota w dziale wymiany z powodu niezatwierdzenia do tej pory dodatku za znajomość języków obcych.

II. Bilans:

Bilans Towarzystwa na dzień 31 XII 1967 r. zamykał się po obydwu stronach sumą 4 585 925 zł. Bilans na dzień 31 XII 1968 r. zamyka się sumą 4 975 953 zł, czyli większą o 390 028 zł. Fundusz środków trwałych uległ w bilansie podwyższeniu z kwoty 1 136 073 zł do kwoty 1 268 255 zł, czyli o 132 182 zł. Na podwyżkę składają się: zwiększenie wartości zbiorów bibliotecznych TNT o kwotę 105 398 zł, zwiększenie zbiorów archiwum mikrofilmowego o 14 238 zł oraz zakup pozycji inwestycyjnej, tj. koreksu dla Pracowni Mikrofilmowej. Środki pieniężne Towarzystwa wynosiły na dzień 1 I 1968 r. kwotę 453 659 zł, bilans zamknięcia na dzień 31 XII 1968 r. wykazuje środki pieniężne w kwocie 414 867 zł, czyli mniej o 38 792 zł.

III. Uwagi ogólne:

Porównanie wyników zamknięć rachunkowych za 1968 r. z odpowiednimi cyframi za 1967 r. nasuwa następujące uwagi:

1. Podstawą finansową działalności TNT w 1968 r. była dotacja i sumy przeznaczone na akcje zlecone w łącznej kwocie 1 447 310 zł. Dotacja otrzymana z Prezydium WRN w Bydgoszczy wyniosła 947 000 zł, PAN przekazała ponadto na zleconą akcję wydawniczą 430 310 zł, a Prezydium MRN Chełmno kwotę 70 000 zł. Reszta wydatków pokryta została z dochodów własnych, w kwocie 243 495 zł.

2. Koszty utrzymania Pracowni Mikrofilmowej wyniosły 112 392 zł, przychody ze sprzedaży mikrofilmów 82 432 zł, wartość mikrofilmów wykonanych dla zasobów Archiwum TNT i dla wydawnictwa — 13 687 zł, czyli razem 96 119 zł. Nadwyżka rozchodów nad dochodami wynosi przeto 16 272 zł, w tym mieści się zakup koreksu o wartości 12 545 zł.

3. Sprawozdania finansowe wykazują, że środki pieniężne Towarzystwa na dzień 31 XII 1968 r. wynoszą 414 867 zł, co w porównaniu ze środkami pieniężnymi wykazanymi na dzień 1 I 1968 r. w kwocie 453 659 zł daje zmniejszenie o 38 792 zł. Nadmieniamy się przy tym, że PWN

nadesłało rachunki za druk wydawnictw w 1968 r. w terminie późniejszym, wobec czego rachunki powyższe nie mogły w sumie około 260 000 zł zostać pokryte w okresie sprawozdawczym.

4. W 1969 r. Towarzystwo nasze prowadzić będzie mogło akcję wydawniczą oraz inną działalność w ramach kwot przyznanych jako dotacja przez Prezydium WRN oraz w granicach subwencji otrzymywanych na wydawnictwa i prace zlecane.

(—) *Stefan Dembiński*
Skarbnik TNT

(—) *Konrad Górski*
Prezes Zarządu TNT

PROTOKÓŁ KOMISJI REWIZYJNEJ

Komisja Rewizyjna Towarzystwa Naukowego w Toruniu w składzie: prof. dr W. Hejnosz — przewodniczący, prof. dr W. Iwanowska i prof. dr L. Żytkowicz — członkowie, w obecności skarbnika TNT dra Stefana Dembińskiego, dyrektora administracji mgra A. Kirsteina, st. księgowej (w zastępstwie nieobecnej głównej księgowej) Aleksandry Szulc odbyła posiedzenie w dniu 17 II 1969 r., zapoznając się na wstępie z treścią zeszłorocznego protokołu Komisji Rewizyjnej. Stwierdzono, że wysunięte w ubiegłym roku przez Komisję Rewizyjną postulaty w sprawie drukowania prac Wydziału III, w szczególności prac z zakresu astronomii, na lepszym papierze oraz wydawania wszystkich prac techniką poligraficzną zostały zrealizowane. Wysłuchano ponadto krótkiego sprawozdania skarbnika Towarzystwa p. Dembińskiego o wynikach kontroli finansowej, przeprowadzonej w czasie od 11 XII 1968 r. do 1 II 1969 r. przez rewidentkę Prezydium WRN w Bydgoszczy, która to kontrola nie stwierdziła rzeczowych nieprawidłowości.

Na podstawie przedstawionego przez skarbnika dra S. Dembińskiego sprawozdania z gospodarki finansowej Towarzystwa stwierdzono, że bilans na dzień 31 XII 1968 r. zamyka się po obu stronach kwotą 4 975 953 zł. Dalej stwierdzono, że Pracownia Mikrofilmowa wykazuje na koniec 1968 r. deficyt w kwocie 16 272 zł, w której to kwocie mieści się suma wyłożona na zakup koreksu w kwocie 12 545 zł. Dopłata Towarzystwa do kosztów utrzymania tej Pracowni wynosiła 3727 zł, jest zatem w stosunku do roku ubiegłego mniejsza o 11 896 zł.

Komisja sprawdziła ponadto wrywkowo zapisy księgowe i dowody kasowe i nie stwierdziła niezgodności ani nieprawidłowości w gospodarowaniu majątkiem Towarzystwa.

Komisja wnosi o udzielenie absolutorium Zarządowi za rok sprawozdawczy 1968.

Członkowie:
(—) *Wilhelmina Iwanowska*
(—) *Leonid Żytkowicz*

Przewodniczący:
(—) *Wojciech Hejnosz*

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

Nowi członkowie zwyczajni

- Andrzejewski Henryk, mgr, st. asyst. Katedry Zoologii Ogólnej UMK, Toruń, Mickiewicza 61.
- Brodniewicz Irena, dr, Poznań, Inżynierska 9/8.
- Ciesielski Jerzy, mgr, Okręgowe Laboratorium MPS POW, Bydgoszcz, Artyleryjska 4.
- Czopkova Grażyna, dr, adiunkt Katedry Zoologii Ogólnej UMK, Toruń, Kraszewskiego 22.
- Demiński Brunon, mgr, Toruń, Moczyńskiego 1 m 5.
- Huppenthal Lesław, dr nauk przyrodniczych, doc. chemii fizycznej polimerów UMK, Toruń, Kraszewskiego 22.
- Kolasiński Krzysztof, dr, adiunkt Zakładu Prawa Pracy UMK, Toruń, Eydgoska 50/52.
- Kukla Jerzy, dr, Gliwice, Wiatreka 6 m. 4.
- Łodzińska Alicja, dr nauk przyrodniczych, doc. chemii nieorganicznej UMK, Toruń, Krasińskiego 59.
- Maciejewski Jerzy Zbigniew, mgr, st. asyst. Katedry Historii Literatury Polskiej UMK, Toruń, Lecha 16 m. 40.
- Marek Andrzej, dr, adiunkt Katedry Postępowania Karnego UMK, Toruń, Słowackiego 57 m. 3.
- Narębska Anna, dr nauk przyrodniczych, doc. chemii fizycznej UMK, Toruń, Mickiewicza 30.
- Nesterowicz Mirosław, dr, adiunkt Katedry Prawa Cywilnego UMK, Toruń, Rusa 8 m. 30.
- Nitecki Czesław, mgr, st. asyst. Katedry Zoologii Ogólnej UMK, Toruń, Plac Rapackiego 5 m. 5.
- Plichta Witold, mgr, str. asyst. Katedry Gleboznawstwa UMK, Toruń, Bydgoska 52, m. 20.
- Prusak Feliks, dr, Toruń, Moczyńskiego 1/3 m. 1.
- Puzanowska-Tarasiewicz Helena, mgr, Białystok, Zamenhofska 29.
- Sauk Julian, dr praw, doc. prawa cywilnego UMK, Toruń, Krasińskiego 57 m. 6.
- Sapek Andrzej, mgr, Koszalin, Budowniczych 13 m. 11.
- Soboczyńska Janina, mgr, Katedra Chemii Ogólnej WSR, Olsztyn-Kortowo.
- Tomczak Anna, dr, adiunkt Katedry Geografii Fizycznej UMK, Toruń, Krasińskiego 59.
- Umiński Janusz, mgr, Bydgoszcz, Lelewela 48 m. 6.

Nowi członkowie Wydziałów

Miejscowi:

- Bieniak Janusz, dr nauk humanistycznych, doc. Katedry Historii Polski do połowy XV w. i Nauk Pomocniczych Historii UMK, Toruń, Rybaki 53.
- Błażejowski Franciszek, dr nauk przyrodniczych, doc. Katedry Zoologii Systematycznej UMK, Toruń, Warszawska 2 m. 5.
- Bohr Ryszard, dr nauk przyrodniczych, doc. Katedry Systematyki i Geografii Roślin UMK, Toruń, Kraszewskiego 22 m. 3.
- Czacharowski Antoni, dr nauk humanistycznych, doc. Katedry Historii Polski do poł. XV w. i Nauk Pomocniczych Historii UMK, Toruń, Kraszewskiego 22.
- Gąska Stanisław, dr nauk matem.-fiz., doc. Katedry Astronomii UMK, Toruń, Krasieńskiego 63a m. 11.
- Gilas Janusz, dr praw, doc. Katedry Prawa Międzynarodowego UMK, Toruń, Bydgoska 10 m. 5.
- Guldon Zenon, dr nauk humanistycznych, doc. Zakładu Ekonomii Politycznej i Historii Myśli Ekonomicznej w Instytucie Ekonomicznym UMK, Toruń, Przy Kaszowniku 31 m. 67.
- Huppenthal Lesław, dr nauk przyrodniczych, doc. Katedry Chemii Ogólnej UMK, Toruń, Kraszewskiego 22 m. 21.
- Narębska Anna, dr nauk przyrodniczych, doc. Katedry Chemii Fizycznej UMK, Toruń, Mickiewicza 30.
- Sauk Julian, dr praw, doc. Katedry Prawa Cywilnego UMK, Toruń, Krasieńskiego 57 m. 6.
- Symonides Janusz, dr praw, doc. Katedry Prawa Międzynarodowego UMK, Toruń, Krasieńskiego 57.
- Szupryczyński Jan, dr nauk przyrodniczych, doc. Instytutu Geografii PAN, Toruń, Krasieńskiego 61.

Zamiejscowi:

Prof. dr Aleksander Kunicki z Lublina.

Zmarli:

Maria Chełmicka	3 XI 1968
Henryk Misz	5 V 1968
Kazimierz Piwarski	21 VII 1968
Maria Słuszkiewiczowa	31 VII 1968
Kazimierz Tymieniecki	13 X 1968

II

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

NAUK HISTORYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 27 V 1968 r.

Członek Wydziału Marian Biskup przedstawia pracę Romana Dąbrowskiego: *Przemysł spożywczy w województwie pomorskim w okresie dwudziestolecia międzywojennego (Nährmittelindustrie in der Wojewodschaft Thorn in den Jahren 1920—1939)*.

(Praca w druku w Rocznikach TNT, R. 75 z. 2).

Posiedzenie naukowe dnia 2 X 1968 r.

Członek Wydziału Kazimierz Jasiński przedstawia pracę Ambrożego Boguckiego: *„Komes” w polskich źródłach średniowiecznych („Komes” in den polnischen mittelalterlichen Quellen)*.

W źródłach XII—XIV w. występuje często termin *comes* jako tytuł polskich feudałów świeckich. Termin ten, znaczący w łacinie klasycznej tyle co towarzysz, przyszedł do Polski z Zachodu po przyjęciu chrześcijaństwa. Polski odpowiednik komesa nie jest znany, za synonimy komesa uważano terminy 'hrabia', 'kmięć' lub 'żupan'; ostatnio (k 1964 r.) A. Gieysztor i J. Bardach wyrazili przypuszczenie, że komesów nazywano po polsku panami. Żadna z tych hipotez nie została dotychczas udowodniona.

W kronice Galla komes jest tytułem ogólnym dostojników książęcych oraz nazwą urzędów palatyna (*comes palatinus*), naczelnika prowincji (np. „comes Magnus Wrotislawiensis”) oraz naczelnika grodu (późniejszego kasztelana). Ostatniego z wymienionych urzędników dotyczy wzmianka, że Sieciech „in castellis eciam puerorum [...] comites [...] preponebat”. Prawdopodobnie nie tytułowano we wczesnym średniowieczu komesami osób nie sprawujących urzędów, Gall odróżnia bowiem komesów od innych możnych, których nazywa *principes*, *nobiles*, *proceres* lub *magnates* (np. „comites alii que proceres”, „non solum comites, verum eciam quique nobiles torques aureas [...] baiolabant”).

W okresie rozdrobnienia feudalnego tytułu komesa używają także możni nie piastujący urzędów; mniej zamożnych feudałów nazywano wtedy milesami, a po polsku prawdopodobnie włodykami. W drugiej połowie XIII i w XIV w. z tytułem komesa występują również feudałowie średnio zamożni oraz wójtowie miast. Najczęściej jednak jeszcze w XIV wieku nazywano komesami urzędników i możnowładców. W niektórych dokumentach wyłącznie dostojnicy noszą ten tytuł, a pozostali feudałowie, w tym nawet możnowładcy, występują z niższym tytułem miles. Termin komes umieszczano zwykle przed imieniem, np. „comes Bogussa palatinus Mazovie” (1238 r.), „comes Andreas heres de Ryszewo” (1383 r.). W najściślejszym znaczeniu komes był do XIV w. nazwą urzędu kasztelana, np. w 1339 r. „dominus Bogussa castellanus seu comes Wladislaviensis”. W kilku przywilejach immunitetowych z lat 1257—1304 termin komes występuje jako określenie zwierzchnictwa feudalnego nad chłopami, np. w 1257 r. „omnes homines dictas villas inhabitantes eciam nullo catellano aut iudici respondebunt, nisi coram nobis vel comite ipsorum”.

Zakres terminu komes uległ więc w ciągu trzech wieków znacznej ewolucji, jednakże nowe znaczenia nie zastępowały dawnych, lecz powstawały obok nich. W ten sposób komes stawał się terminem coraz bardziej wieloznacznym. Prawdopodobnie jedną z przyczyn deprecjacji tego miana był rozwój immunitetów. W XIV w. można wyróżnić następujące znaczenia terminu komes: 1) nazwa urzędu kasztelana, 2) nazwa ogólna urzędników monarszych, 3) tytuł ogólny feudałów, a szczególnie możnowładców, 4) określenie zwierzchnictwa feudalnego nad chłopami.

Wieloznaczność terminu komes umożliwia znalezienie jego polskiego odpowiednika. Nie był nim ani 'grabia' (hrabia), ani 'kmić', terminy te nie występowały bowiem w wyżej podanych znaczeniach. Grabia był wprawdzie synonimem wyrazu comes, ale tytułu tego zaczęto używać w Polsce dopiero w końcu XV w., a więc w 100 lat po zaniku dawnego polskiego komesa. Kmić nie był — w przeciwieństwie do komesa — zaszczytnym tytułem, lecz określeniem zależności feudalnej rycerza od monarchy i chłopca od rycerza. W 1295 r. Bolesław II mazowiecki uwzględ-

dniając zasługi „*comethonis nostri comitis Laurentii*”, nadaje mu prawo pobierania kar, jeżeli „*comethones sui*” popełnią zabójstwo.

Dokładnie te same znaczenia, co *komes*, miał polski wyraz 'pan', znany od połowy XIII w.

1) Był on nazwą urzędu kasztelana. W 1393 r. występuje w rocie przysięgi „pan sieradzki”, z tekstu zapiski wynika, że chodzi tu o kasztelana sieradzkiego. W 1334 r. wymieniony jest „*Petrus Nossal dominus Sandomiriensis*”, który był wtedy kasztelanem sandomierskim. Kasztelanów nazywano panami do XVIII w.

2) Pan był nazwą niektórych innych urzędów i nazwą ogólną urzędników. W kilku dokumentach z lat 1257—1295 występuje „pan bobrowy” i „pan stróży”. W księgach sądowych z XIV i XV w. panami nazywani są urzędnicy wchodzący w skład sądu ziemskiego, świadczą o tym zwroty: „*domini decreverunt*”, „panowie skazali”. W XVI w. senatorowie określani byli jako „panowie rady”.

3) Pan jako tytuł ogólny feudałów świeckich występuje w kilku dokumentach pomorskich z końca XIII w., np. w 1293 r. „*pan Swenza palatinus Danensis, [...] pan Stanislaus castellanus Swecensis, pan Uneslaus subcamerarius Danensis*”. Od XIV w. panem tytułowano każdego szlachcica i zamożnego mieszczanina, jednak w ściślejszym znaczeniu termin ten był nazwą ogólną możnowładców. Na wzór polski nazywano panami od XV w. możnowładców litewskich w odróżnieniu od mniejszych feudałów-bojarów. Aż do XIX w. panów-magnatów przeciwstawiano szlachcie, np. w wierszu Naruszewicza z XVIII w.: „Bo w Polsce złota wolność pewnych reguł strzeże: chłopca na pał, panu nic, szlachcica na wieżę”.

4) Określeniem zwierzchnictwa feudalnego jest pan np. w rocie przysięgi z 1418 r., z której dowiadujemy się, że pewien chłop napadł na „swego pana”.

Ponieważ terminy *komes* i *pan* występują współcześnie w tych samych znaczeniach, dochodzę do wniosku, że *pan* był polskim odpowiednikiem *komesa*. Wcześniejszą formą polskiej nazwy *komesa* był prawdopodobnie *zupan*, podobnie jak w Chorwacji, na Węgrzech, a zapewne także w Czechach.

Przyczyną zaniku tytułu *komesa* było, moim zdaniem, rozpowszechnienie jego polskiego odpowiednika, powstała bowiem duża różnica między rangą tego tytułu w Polsce i na Zachodzie, gdzie zachował on swoją wysoką pozycję. Dlatego łacińskim odpowiednikiem terminu *pan* staje się stopniowo termin *dominus*, którego wcześniejszym synonimem polskim był 'gospodzin'. W XIII w. tytuł *dominus* stosowano wobec rycerstwa bardzo rzadko, około połowy XIV w. *dominus* uzyskał przewagę nad *komesem*, a w końcu XIV w. *komes* zupełnie zanika.

(Praca w druku w Rocznikach TNT, R. 76 z. 1).

Członek Wydziału Marian Biskup przedstawia pracę Alojzego Szuffrajdy: *Przemysł drzewny na Pomorzu Gdańskim i w okręgu bydgoskim do połowy XIX w. (Holzindustrie in Westpreussen und im Bezirk Bydgoszcz von der Hälfte des XIX Jahrhunderts)*.

Treścią pracy są dzieje przemysłu drzewnego na Pomorzu Gdańskim i w okręgu bydgoskim od połowy XIX w., z pominięciem (ze względu na szeroki zakres tematu) przemysłu celulozowo-papierniczego oraz wytwarzania produktów chemicznego rozkładu drewna i żywicy.

Zgodnie z obowiązującą w naukach historycznych periodyzacją dziejów Polski praca podzielona została na 3 części, przy czym w odniesieniu do bardziej odległej przeszłości oparto się głównie na nie wykorzystanych dotąd i nie publikowanych materiałach archiwalnych.

Część I obejmuje ogólny zarys rozwoju gospodarczego północno-zachodnich ziem polskich pod zaborem pruskim, z podkreśleniem istoty przemian zapoczątkowanych w połowie XIX w. Od tego bowiem czasu datuje się powstawanie na tych terenach przemysłu fabrycznego, co szczególnie wyraźnie zaznaczyło się w drzewnictwie. Uprzywilejowanie tej właśnie dziedziny gospodarki wiązało się ściśle z ówczesnym gwałtownym rozwojem przemysłu niemieckiego i rozbudową miast. Rząd pruski i kapitaliści niemieccy w coraz większym stopniu wykorzystywali zasoby leśne dorzecza dolnej Wisły i ogromne ilości taniego drewna, napływającego drogami wodnymi z Królestwa Polskiego i Galicji. W celu zwiększenia obrotu towarowego kapitaliści — indywidualnie bądź też jako akcjonariusze spółek — budowali na terenie zaboru zakłady przerobu drewna, gdyż transport tarcicy i półfabrykatów był znacznie intratniejszy niż spław drewna okrągłego.

Jednym z pierwszych, a zarazem najważniejszym ośrodkiem przemysłu drzewnego była Bydgoszcz wraz z okręgiem. Dzięki dogodnym drogom wodnym i rozbudowywanej sieci linii kolejowych istniały doskonałe warunki dostaw surowca do zakładów bydgoskich, Kanał Bydgoski natomiast umożliwiał tani transport przerobionego drewna do Niemiec. To korzystne położenie stwarzało dla ośrodka bydgoskiego wyjątkowe wprost możliwości rozwoju i zapewniało mu zdecydowaną przewagę nad analogicznymi ośrodkami w rejonie Torunia, Grudziądza, Nowego n. Wisłą czy w Borach Tucholskich. Nawet Gdańsk, od wieków związany z handlem i przemysłem drzewnym, został zdystansowany przez ośrodek bydgoski.

W związku z utrzymującą się na rynku niemieckim korzystną koniunkturą na produkty tarte, zdecydowaną większość budowanych obiektów przemysłowych stanowiły tartaki. Intensyfikacja przerobu drewna — w wyniku upowszechniania silników parowych — pociągnęła za sobą konieczność wybudowania dużych portów drzewnych — magazynów w Brdyjściu koło Bydgoszczy i w Toruniu. W owym czasie były to najkorzystniejsze inwestycje w przemyśle drzewnym; można porówny-

wać z nimi jedynie wybudowanie fabryki krzeseł giętych w Gościnnie na Pomorzu Gdańskim, zakładu, który na przełomie wieków XIX i XX był największym obiektem przemysłu drzewnego w granicach Rzeszy Niemieckiej. W tym czasie zarysowywał się już coraz wyraźniej rozwój produkcji wyrobów gotowych — rozbudowywano fabryki mebli, sprzętu gospodarskiego dla rolnictwa itp., jak również zakłady wytwarzające wysokogatunkowe sklejki i okleiny.

Przerwanie dostaw drewna z Rosji i Austrii, spowodowane wybuchem I wojny światowej, zahamowało rozwój przemysłu drzewnego na ziemiach pod zaborem pruskim. Wiele zakładów całkowicie unieruchomiono, w większości pozostałych znacznie ograniczono produkcję.

Część II pracy poświęcona została omówieniu sytuacji w pomorskim przemyśle drzewnym w okresie 20-lecia międzywojennego i podczas II wojny światowej.

Jak wiadomo, Pomorze zostało przejęte przez władze polskie dopiero w 1920 r. Niezależnie od wyjątkowo trudnej sytuacji kraju w pierwszych latach po wojnie, odrodzenie przemysłu drzewnego na Pomorzu napotykało dodatkowe trudności, brak bowiem było surowca. Nie wznowiono jeszcze spławu drewna ze wschodnich i południowych ziem Polski, przerwano z chwilą wybuchu wojny, a lokalna baza surowcowa nie mogła zaspokoić potrzeb nadmiernie rozbudowanego przez zaborców przemysłu. W pierwszym okresie uruchomiono więc tylko nieliczne zakłady, gdyż obok trudności z nabywaniem surowca występowały trudności ze zbytem produkcji: granica z Niemcami odcinała Pomorze od dotychczasowych rynków zbytu. Pewna poprawa nastąpiła dopiero po ustaleniu wschodniej granicy państwa i wznowieniu dostaw surowca z tamtejszych województw. Równocześnie sprawa podniesienia produkcji w województwach zachodnich nabrała szczególnej wagi po wejściu w życie uchwał traktatu wersalskiego, zezwalających na bezcłowy eksport z terenów graniczących z Niemcami. Istniały więc nadzieje, że pomorski przemysł drzewny ponownie zajmie czołową pozycję w produkcji i eksporcie materiałów drzewnych. Jednakże dwukrotne załamania gospodarcze — w związku z devaluacją marki polskiej, a następnie z ogólnoświatowym kryzysem — uniemożliwiły uruchomienie wszystkich istniejących dawniej przedsiębiorstw. Pomimo zmienionej sytuacji pomorskiego przemysłu drzewnego tartacznictwo nadal zajmowało czołowe miejsce. Tarcica — niezależnie od zaspokajania potrzeb związanych z odbudową kraju, wkrótce stała się także głównym artykułem eksportu.

W warunkach panującego w Polsce ustroju kapitalistycznego, a również jako wynik oddziaływania kapitału obcego (częściowo jeszcze sprzed pierwszej wojny światowej), ogromna większość przedsiębiorstw przemysłu drzewnego na Pomorzu stanowiła własność prywatną. Zaledwie kilka zakładów należało do Lasów Państwowych i instytucji komunal-

nych. Rzecz charakterystyczna, że ta przewaga przemysłu prywatnego istniała w województwie, w którym obszar lasów państwowych znacznie przewyższał powierzchnię lasów prywatnych.

Powtarzające się załamania gospodarcze, częste zmiany cen surowca i półfabrykatów, duże obciążenia podatkowe i niekorzystne warunki kredytowe w latach międzywojennych poważnie utrudniały rozwój przemysłu drzewnego. Większe możliwości rozwoju zaistniały dopiero po 1935 r.; nastąpiło wówczas poważne ożywienie produkcji zarówno na potrzeby rynku krajowego, jak i na eksport.

Niestety wybuch II wojny światowej całkowicie zdeorganizował życie gospodarcze i zniweczył dotychczasowe osiągnięcia i kierunek rozwoju pomorskiego przemysłu drzewnego.

W III części pracy podano w obszernym ujęciu obecną strukturę przemysłu drzewnego w województwach bydgoskim i gdańskim oraz drogę jego rozwoju od nacjonalizacji przemysłu, przeprowadzonej w 1946 r., aż do stanu dzisiejszego. Wprowadzenie metod produkcji, dostosowanych do zadań przemysłu uspołecznionego i stopniowa modernizacja wyposażenia technicznego zakładów wydatnie podnosiły ich możliwości produkcyjne. Scentralizowanie przemysłu drzewnego i specjalizacja dobrze zorganizowanych zakładów dodatkowo wpływają na jakość produkcji i poszerzenie jej asortymentu. W obu omawianych województwach poza meblarstwem, zajmującym pierwsze miejsce, dobry poziom produkcji osiągnęło również tartacznictwo, które ciągle jeszcze utrzymuje swą przewagę, chociaż w nowych warunkach gospodarki uspołecznionej następował wydatny rozwój innych branż przetwórstwa drzewnego. Zupełnie wyjątkowe znaczenie zdobyła wybudowana w l. 1948—1951 fabryka płyt pilśniowych w Czarnej Wodzie. Poważnie też wzrosła produkcja rozbudowanych fabryk sklejek i oklein, jak i innych wyspecjalizowanych zakładów. Świadczy o tym znaczny wzrost wartości globalnej produkcji przemysłu drzewnego. Na przykład w l. 1956—1960 wartość ta w woj. bydgoskim wzrosła o 35,5%, a w woj. gdańskim o 48,3%.

Jakość produkcji przemysłu drzewnego w obu województwach jest wysoko oceniana nie tylko przez nabywców krajowych, ale i zagranicznych. Duża chłonność rynków zbytu stwarza korzystne warunki do dalszego rozwoju przemysłu. Stale więc rozbudowuje się zakłady produkcyjne i unowocześnia się metody produkcji, zwiększając tym samym jej wydajność. Już w 1963 r. wartość produkcji globalnej w porównaniu z 1960 r. wzrosła w woj. bydgoskim o ponad 23%, osiągając sumę 2005,5 mln zł, a w woj. gdańskim o 30,8%, czyli osiągając 1933,5 mln zł (wg cen porównywalnych).

Do wzrostu efektywności produkcji przemysłu drzewnego we wszystkich jego branżach — od podstawowego przerobu surowca do złożonego procesu wyrobu sklejek, oklein, cennych mebli i galanterii drzewnej — coraz wydatniej przyczynia się rozwijająca się ostatnio współpraca mię-

dzybranzowa. Dotychczasowe doświadczenia wykazały bowiem, że dobrze zorganizowana kooperacja stanowi zasadniczy czynnik obniżki kosztów produkcji i skrócenia cyklu produkcyjnego w zakładach wyspecjalizowanych. Przy dogodnej zaś komunikacji kooperacja zakładów niezbyt od siebie odległych może zastąpić na razie kombinaty przemysłowe, których budowę przewiduje państwo w ramach planowanej koncentracji przemysłu drzewnego.

Posiedzenie naukowe dnia 18 XI 1968 r.

Członek Wydziału Marian Biskup przedstawia pracę Józefa Buławy: *Początki trzeciego ordynku w Toruniu (The beginnings of the third array in Toruń)*.

(Praca oddana do druku w Rocznikach TNT, R. 75 z. 3).

Posiedzenie naukowe dnia 13 XII 1968 r.

Członek Wydziału Wojciech Hejnosz przedstawia pracę własną: *Zróżdła do dziejów ekonomii malborskiej, t. 5 (Sources relatives a l'histoire de l'économie de Malbork, part V^e)*.

Przedmiotem publikacji jest protokół rewizji ekonomii malborskiej z 1711 r., którego oryginał znajduje się w aktach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie w dziale: Rachunki ekonomii malborskiej pod sygnaturą: W. 258. Rewizja ta przedstawia szczególniejszą wartość źródłową, gdyż jest chyba najbardziej kompletną i dokładną spośród tych rewizji, które zostały opublikowane w poprzednich tomach tego wydawnictwa. Zawiera ona bowiem w swej części pierwszej zarówno rewizję miasta Malborka, zamku malborskiego wraz z podzamczem, folwarków, jak też posiadłości (wsi) Wielkiej i Małej Żuławy oraz pastwisk w nich się znajdujących, rybołówstwa, przewozów i lasów. Część druga tego elaboratu przynosi rachunki z dochodów ekonomii za czas od 1696 do 1711 r. Na specjalną jednak uwagę zasługują zawarte w części trzeciej tej rewizji „Rozporządzenia ekonomii malborskiej”, gdzie znajduje się wiele szczegółowych postanowień dotyczących zarządu ekonomii, jak np. obsada poszczególnych stanowisk urzędowych, roty przysięg urzędniczych, funkcje i obowiązki poszczególnych urzędników i funkcjonariuszy, ich uposażenia itp. Dalej idą zarządzenia dotyczące różnych obiektów ekonomii, jak zamek, podzamcze, folwarki, browary, gorzelnie, folusze, młyny itd., zawierające przeważnie szczegółowe wskazówki i zalecenia w sprawie aktualnych potrzeb i sposobów eksploatacji tych obiektów. Nie mniej interesujące są dalsze zarządzenia odnoszące się do stosunków w Żuławach, gdzie jest mowa o obowiązkach i powinnościach ich mieszkańców w związku z utrzymywaniem tam. Kończą ten elaborat „ordy-

nacje" lasów, rybitw, kęp i in. Wszystko to pozwala na dokładniejsze zapoznanie się ze stosunkami, jakie z początkiem XVIII w. w ekonomii malborskiej panowały.

(Praca przekazana do druku w „Fontes” TNT 62).

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORYCZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 13 V 1968 r.

Jan Powierski, *Hugo Butyr w Polsce — fragment stosunków polsko-holenderskich we wczesnym średniowieczu.*

Posiedzenie naukowe dnia 6 VI 1968 r.

Mieczysław Wojciechowski, *Dzieje społeczno-polityczne Pomorza Gdańskiego w latach 1900—1918.*

Całość omawianej problematyki ujęto w dwie fazy: od początków stulecia do wybuchu wojny oraz okres pierwszej wojny światowej. W pierwszej części, na tle stosunków gospodarczych, społecznych i politycznych Pomorza Gdańskiego dokonano szerokiej analizy układu sił politycznych i narodowych przed 1914 r. Wskazano także na słabość miejscowego klasowego ruchu robotniczego, który koncentrował się głównie w północnych rejonach Pomorza Gdańskiego (Gdańsk, Elbląg) i nie objął swoim oddziaływaniem podstawowej masy polskiej ludności pracującej. Wiele miejsca poświęcono walce Polaków z usilną akcją germanizacyjną pruskiego zaborcy. Analiza różnorodnych form życia polskiego na Pomorzu Gdańskim, ze szczególnym uwzględnieniem polskich organizacji różnego typu, wskazuje niezbicie, że pruska akcja germanizacyjna nie dała spodziewanych rezultatów i wybuch wojny zastał społeczeństwo polskie w stanie ofensywy na polu działalności narodowej.

Dzieje pierwszej wojny światowej na Pomorzu Gdańskim, ze szczególnym podkreśleniem sprawy narodowej, można podzielić na trzy etapy: od wybuchu wojny do połowy 1915 r., od połowy 1915 r. do końca 1916 r., od początku 1917 r. do załamania się monarchii w Niemczech (listopad 1918 r.). Zastój w ruchu polskim, charakteryzujący pierwszy okres wojny, został stopniowo przezwyciężony w drugiej połowie 1915 r. i w roku następnym. W tym właśnie okresie zainicjowano w całym zaborze pruskim, w tym także na Pomorzu Gdańskim, szeroką akcję pomocy dla ofiar wojny w byłym zaborze rosyjskim. Rozwijając tę akcję, Polacy doprowadzili do znacznego ożywienia pracy polskich organizacji na terenie pomorskim. W ostatnich latach wojny (1917—1918), w obliczu zmiennej sytuacji międzynarodowej i zarysowującej się klęski militarnej Niemiec, w propagandzie polskiej na pierwszy plan wysunęło się hasło zjednoczenia Pomorza Gdańskiego z pozostałymi ziemiami polskimi. Naj-

większe nasilenie tej działalności przypadło na końcowe miesiące wojny (październik i listopad 1918 r.). Wybuch rewolucji listopadowej w Niemczech i upadek monarchii Hohenzollernów zapoczątkowały nowy etap w dziejach walki narodowyzwolenczej ludności polskiej Pomorza Gdańskiego, znajdujący swe genetyczne uzasadnienie w całokształcie dotychczasowej działalności polskiej na tym terenie.

(Praca w druku w Zapiskach Historycznych, t. 35, z. 1).

Posiedzenie naukowe dnia 28 X 1968 r.

Jacek Staszewski, *Groźba saskiego absolutyzmu (polityka wewnętrzna Augusta II w Polsce w latach 1697—1706)*.

Referat był poświęcony wyjaśnieniu kontrowersyj, powstałych na temat groźby absolutyzmu saskiego w pierwszych latach panowania Augusta II. W pierwszej części referent przedstawił próby zreformowania systemu zarządzania i struktury władzy oraz systemu fiskalnego w Saksonii w l. 1694—1700. Porażka poniesiona przez Fryderyka Augusta podczas prób wprowadzenia tych reform zbiegła się z podjęciem przez króla polityki inflanckiej, a wybuch działań wojennych rozpoczynających wojnę północną spowodował czasowe wycofanie się z polityki reform. Na tym tle należy, zdaniem referenta, rozpatrywać możliwości absolutystycznego zamachu stanu w Polsce.

W drugiej części referent przedstawił dwie koncepcje unii polsko-saskiej. Pierwsza opierała się na dążeniu do rozwinięcia dwustronnych stosunków gospodarczych, wspólnego wykorzystania dostępu do morza. Poglądy na ten temat zawarł August II w memoriale zatytułowanym „Jak Polskę przekształcić w kraj kwitnący i cieszący się poważaniem u sąsiadów” (druk. S. Piotrowicz w „Kwartalniku Historycznym” z 1912 r.). Memoriał ten powstał, zdaniem referenta, wiosną 1697 r. Druga koncepcja unii sasko-polskiej opierała się na dążeniu do zagwarantowania Wettynom dziedzicznych rządów w Polsce przez pozyskanie Inflant. Pierwsza z tych koncepcji doznała porażki z chwilą podjęcia działań wojennych w Inflantach, druga straciła szanse powodzenia w toku wojny. Z nią jednak wiąże się kwestia rzekomego zamachu stanu przygotowywanego przez Augusta II w porozumieniu z opozycją antysapieżyńską na Litwie.

W trzeciej części referatu zostały przedstawione główne elementy polityki Augusta II wobec Sapiechów i szlachty litewskiej do czasu bitwy olkiennickiej. Z kolei referent przedstawił reperkusje tego wydarzenia w Rzeczypospolitej i zajął się genezą tzw. ugody wileńskiej. Nawiązując do poglądów T. Sierżputowskiego, M. Handelsmana i K. Piwarskiego referent przedstawił swój pogląd na genezę i czas powstania dokumentu, który oddawał władzę dziedziczną w Wielkim Księstwie Litewskim Augustowi II i jego następcom, odrzucał wszystkie zgubne dla Litwy

wolności, które przysły z Polski i doprowadziły do osłabienia potężnego niegdyś państwa. Zdaniem referenta twórcami dokumentu byli przywódcy opozycji antysapieżyńskiej, dysponujący podpisanymi in blanco arkuszami papieru, którzy chcieli tym dokumentem przyciągnąć na swoją stronę Augusta II. Właśnie zbliżał się sejm, którego perspektywy były groźne dla przywódców rebelii — cała niemal Korona powstała przeciwko sprawcom Olkiennik i gwałtom popełnionym na Sapiebach. Dokument ten powstał — jak donosi o tym najlepiej poinformowany wówczas w Polsce człowiek, Jan Kazimierz Baluze, aktualnie sekretarz posła francuskiego du Hérona — około 8 maja 1701 r., w momencie, gdy zbierał się w Wilnie sejmik przedsejmowy.

W podsumowaniu referent zwrócił uwagę na to, że w okresie pierwszych lat panowania Augusta II praktycznie nie było warunków na przeprowadzenie absolutystycznego zamachu stanu, a dokonanie reform na drodze pokojowej stało się niemożliwe z chwilą wybuchu wojny północnej.

Posiedzenie naukowe dnia 9 XII 1968 r.

Zenon Nowak, *Dokumenty przymierza Polski i Litwy z państwami unii kalmarskiej w 1419 r.*

W trakcie opracowania aspektów politycznych związków Polski i Litwy z państwami unii kalmarskiej (Danii, Szwecji i Norwegii) w pierwszej połowie XV w. okazało się, że szczegółowszego zbadania wymaga strona dyplomatyczna aktów przymierza zawartego między nimi w 1419 r. Zagadnienie to nie zostało dotąd wystarczająco uwzględnione w historiografii tak polskiej (Antoni Prochaska), jak i duńskiej (Kristin Erslev), szwedzkiej (Gottfrid Carlsson) i estońskiej (Juhan Vasar). W czasie zawarcia tego przymierza nie doszło do sporządzenia przez obie strony dwóch jednobrzmiących egzemplarzy traktatu — jak tego wymagał ówczesnie obowiązujący zwyczaj. Eryk pomorski, król Danii, Szwecji i Norwegii, wystawił akt przymierza w dniu 23 VI 1419 r. w Kopenhadze. Akt ten został doręczony stronie polskiej i znajduje się obecnie w AGAD w Warszawie (Zbiór dokumentów, Archiwum Koronne Krakowskie — Dania 1419). Opublikowany został dwukrotnie: w *Codez diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae* (wyd. M. Dogiel, t. 1, Wilno 1758, s. 353—355) i w *Sverigs traktater med Främmande magter* (wyd. O.S. Rydberg, t. 3, Stockholm 1895, nr 450a, s. 37—41). Strona polska natomiast wystawiła w dniu 15 VII 1419 r. w obozie wojskowym pod klasztorem w Czerwińsku dwa akty. Na ten fakt dotychczasowa literatura przedmiotu nie zwróciła uwagi. Oba akty różnią się nieco między sobą. Jeden z nich składa się bowiem z dwóch

części. Pierwsza zawiera zobowiązanie, że król polski wraz z Witoldem i książętami mazowieckimi oraz innymi świadkami opieczętuje akt przymierza 11 XI 1419 r. w Poznaniu i przekaże go Erykowi. Drugą część aktu stanowi tekst przymierza, pozbawiony jednak listy świadków i formuły „Datum per manum”. Dokument ten został mimo to przekazany stronie państw unii kalmarskiej i obecnie znajduje się w Kopenhadze. (Opublikowany został w całości jedynie przez Rydberga (t. 3, nr 450 b, s. 41—46). Drugi, rzeczywisty akt przymierza, wystawiony przez Polskę i Litwę, nie został przekazany Erykowi i obecnie jego oryginał znajduje się w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie (Dokumenty pergaminowe, nr 327). Dokument ten jest opieczętowny przez Jagiełłę i Witolda oraz 73 świadków i w formule „Datum per manum” przez podkanclerzego Jana Szafrança. Pieczęci zachowało się tylko 24.

Literaturze przedmiotu znany był jedynie odpis tego drugiego polskiego aktu, który opublikowany został przez A. Prochaskę (*Codex epistolaris Vitoldi*, nr 845, s. 854—858) na podstawie kodeksu nr 194 Biblioteki PAN w Kórniku. Obecnie autor niniejszego szkicu przygotowuje krytyczne wydanie obu polskich dokumentów przymierza 1419 r.

(Praca w druku w *Zapiskach Historycznych*, t. 34, z. 3).

WYDZIAŁ II

FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe dnia 5 XII 1968 r.

Członek Wydziału Artur Hutnikiewicz przedstawia pracę Krystyny Jakowskiej: „Sól ziemi” Józefa Wittlina. Z dziejów ekspresjonizmu w Polsce („*The Salt of the Earth*” by Józef Wittlin. *Out of the history of the expressionism in Poland*).

Praca składa się z niewielkiego wstępu, trzech rozdziałów i krótkiego zakończenia. Jej celem jest postawienie i udowodnienie tezy, że wymieniona w tytule powieść Józefa Wittlina, jedna z wybitniejszych w dwudziestoleciu, stanowi kontynuację myśli i form ekspresjonizmu w czasie, gdy ten prąd de facto istnieć przestał. W tym celu zebrano i zestawiono cechy powieści, które można by uznać za ekspresjonistyczne. Na korzyść przedsięwzięcia świadczy fakt, iż ułożenie materiału według systemu treści i form prądu okazało się dla powieści przydatne: nie zużyło jej, objęło jej całokształt, pozwoliło na interpretację elementów dla niej najistotniejszych. Jest to wystarczający dowód, że potraktowanie powieści jako utworu ekspresjonistycznego nie jest błędem.

Zebrane pokrótce wnioski z analizy przedstawiają się następująco:

1. Kumunionizm dochodzi w powieści do głosu, ale w formie zmodyfi-

kowanej. Wittlin wprowadza wprawdzie typowego bohatera komunijonistycznego (pierwszoplanowym bohaterem jest prostaczek przeciwstawiony cywilizacji) i — w najogólniejszym zarysie — pozostawia mu jego funkcje (kompromitacja cywilizacji, dokonana z punktu widzenia moralisty), lecz, pominąwszy subtelną analogię Piotr—Chrystus, odrzuca szczegółową komunijonistyczną koncepcję ofiarowania się owego bohatera-prostaczka i przyznawaną mu w komunijonizmie rolę przywódcy w „rewolucji serc”. Te — istotne z punktu widzenia ekspresjonistycznych idei — funkcje bohatera-prostaczka zostały zastąpione w *Soli ziemi* funkcją formalną: został on uczyniony narratorem, twórcą ekspresjonistycznej wizji. To posunięcie uwolniło utwór od skrajnych irracjonalizmów ideologicznych, miało ono także doniosłe konsekwencje natury formalnej.

2. Treści aktywistyczne: antytotalitaryzm, pacyfizm, w ich ekspresjonistycznej wersji, zostały wprowadzone do *Soli ziemi* bez żadnych przekształceń. Nie pozwalają o tym wątpić moralizm i maksymalizm postulatów w tych dziedzinach i charakterystyczne ujęcie wojny; świadczy o tym wreszcie szereg szczegółowych zbieżności. W obrębie problematyki wojny i państwa Wittlin interesująco rozwinął najbardziej chyba płodny z ekspresjonistycznych aspektów spojrzenia na rzecz: mianowicie aspekt ubezwłasnowolnienia człowieka, doprowadzającego go do straty jego ludzkiej indywidualności. Stało się to zarazem podstawą literacko pociągającego pomysłu fabularnego. I tu — jak w wypadku problematyki komunijonizmu — Wittlin uniknął retoryki i bezpośredniego moralizatorstwa ekspresjonistów.

3. Ekspresjonistyczny jest wreszcie sam sposób przedstawienia rzeczy, przyjęta przez Wittlina forma mitologizacji i demonizacji atakowanych sił społecznych. Zasadniczą różnicą jest natomiast, iż formy te składają się na utwór realistyczny. Tu leży przyczyna odrębności *Soli ziemi*. Tę odrębność uzyskał Wittlin przez wprowadzenie bohatera-prostaczka jako tego punktu widzenia narracji, który umożliwia wprowadzenie mitologizujących stylizacji językowych: stylizacji baśniowej i religijnej. Wprowadzenie zaś ironicznego dystansu „odautorskiego” w stosunku do narracji z punktu widzenia Piotra umożliwia postawienie ekspresjonistycznych mitologii w cudzysłów. Zjawisko „ciągłości narracji”, przenikania się punktów widzenia umożliwia wreszcie jednoczesną niemal demonizację i kompromitację demonizowanego przedmiotu, potwierdzając i podważając zarazem ekspresjonizm *Soli ziemi* i stwarzając z niej dzieło o niezrównanej formalnej atrakcyjności.

Streszczone wyżej analizy zostały dokonane na podstawie utworów ekspresjonizmu polskiego i niemieckiego. Ostateczny ich wynik ma również charakter wartościujący: miarą doskonałości Wittlina, tego, czym w dziedzinie myśli ekspresjonizm przerósł, jest interesujące rozwinięcie problematyki reifikacji ludzi w armii (o intuicji społecznej

pisarza świadczy zwłaszcza zwrócenie uwagi na dualizm świadomości człowieka prywatnego i funkcjonariusza) i rezygnacja z utopijnych propozycji kumunionizmu. W dziedzinie formy miarą doskonałości Wittlina jest to, jak ekspresjonizm przekształcił. Analiza wybitnego dzieła, całkowicie podatnego na strukturalizację ekspresjonistyczną, stanowić może argument na rzecz rehabilitacji prądu, uświadamia również, że wpływ ekspresjonizmu w dwudziestoleciu międzywojennym sięgał tam, gdzie się go na ogół nie poszukuje.

(Praca przekazana do druku w Pracach Wydziału Filologiczno-Filozoficznego, t. 22 z. 2).

Posiedzenie naukowe dnia 27 I 1969 r.

Członek Wydziału Zygmunt Kruszelnicki przedstawia pracę własną: *Historyzm w sztuce Torunia XVIII wieku (History in the Toruń art of the 18th c.)*.

W XVII i XVIII w., szczególnie jednak w pierwszej i drugiej tercji XVIII stulecia, pojawia się na gruncie toruńskim zespół zjawisk, różnorodnych w swym charakterze, a jednak dających się objąć pewnym wspólnym mianownikiem.

Zjawiska te występują zarówno w sferze piśmiennictwa, jak też i w różnorodnych dziedzinach szeroko pojętych sztuk plastycznych. Nas tu oczywiście interesują bezpośrednio tylko te ostatnie, do piśmiennictwa sięgamy jedynie sporadycznie jako do tła porównawczego.

Temu konglomeratowi zjawisk — w którym wyróżnić można szereg bardziej szczegółowych odmian — postaramy się nadać pewne umowne wspólne miano. Przyjmujemy tu nazwę „historyzm” rozumianą w znaczeniu ogólnego zwrotu ku przeszłości, kultu rodzimych tradycji, pamiątek i postaci historycznych.

Oprócz tak szeroko rozumianego pojęcia historyzmu, pod które podciągnąć by się dało wszystkie omawiane tutaj przejawy artystyczne występujące na terenie Torunia i jego okolic — dostrzegamy również wśród ukazanych tu obiektów historyzm w tym szczególnym, węższym znaczeniu, w jakim termin ten stosowany bywa na gruncie sztuk plastycznych. Obok jednak tak pojętego historyzmu mamy na naszym terenie także przykłady innych przejawów ideowo-artystycznych związanych ze zwrotem ku przeszłości.

Jeżeli chodzi o historyzm w drugim, węższym znaczeniu, to najwcześniejszym bodaj przykładem byłoby na naszym gruncie tzw. epitafium ojca Kopernika z początku XVII w. Tutaj starano się niewątpliwie w sposób świadomy i celowy nawiązać do form epitafiów piętnasto- i szesnastowiecznych, odrzucając i przewyciężając dominujące współcześnie kanony formalne XVII w. Podobnie — choć z innych nieco motywów —

postąpiono w wypadku fundowanego przez Jakuba Kazimierza Rubinkowskiego obrazu z cudem św. Antoniego; skopiowano tu włoski obraz sprzed trzystu prawie lat, dodając doń nowe elementy, aktualizujące to dzieło na tle ówczesnych stosunków toruńskich.

Do tak pojętego historyzmu zaliczyć by można w pewnym sensie wizerunek Chrystusa Bolesnego, ofiarowany przez Rubinkowskiego toruńskim bernardynom — przynajmniej w koncepcji ikonograficznej i pewnych elementach zwieńczenia nawiązujący do tradycji średnio-wiecznych.

Przykładem tej odmiany historyzmu, która przejawia się we wkomponowywaniu wcześniejszych relikwów — traktowanych jako „relikwie” — do nowych kompozycji plastycznych może być sposób zmontowania w XVIII w. portalu wiodącego do Sali Królewskiej w toruńskim ratuszu starcmiejskim. W drugim natomiast portalu ratusza, tym, który prowadził do Sali Posiedzeń Rady Miejskiej, spotykamy skopiowane zabytki sfragistyki średniowiecznej, potraktowane jako ważki element nowej, XVIII-wiecznej kompozycji. W pewnym sensie dałoby się też zaliczyć do tej grupy epitafium Rubinkowskiego, potraktowane jako nadbudowa nad dawniejszym XVI-wiecznym pomnikiem Kaspra Frisiusa.

Najliczniejsza stosunkowo grupa w omawianym zespole toruńskich zabytków to obiekty, które określić można mianem zaczątków malarstwa historycznego na tych terenach. Abstrahując już od najwcześniejszych przykładów (sceny z życia św. Stanisława w kościele Św. Jakuba, *Poselstwo Kościoła Wschodniego u papieża* w kościele Św. Jana) skupić warto uwagę przede wszystkim na tych dziełach, które w sposób szczególnie nawiązują do rodzimej, lokalnej historii Torunia i Prus Królewskich.

Na czoło wysuwa się w tym kontekście wielki obraz z 1713 r. w Muzeum Toruńskim, przedstawiający w symbolicznym skrócie początek podboju Prus przez Krzyżaków i legendarną wizję założenia Torunia. Obraz ten, związany swym powstaniem z osobą krzyżackiego duchownego z alpejskiej miejscowości Schlanders (Silandro nad Adygą — przez ujawnioną pośrednio atmosferę wojen antytureckich — wiąże się ideowo z atmosferą działalności toruńskiej dawnego dworzana króla Jana III — Jakuba Kazimierza Rubinkowskiego.

Również do owej wczesnej fazy malarstwa historycznego zaliczyć należy pięć fantastycznych wizerunków: czterech mistrzów krzyżackich żyjących w XIII i XIV w. oraz księcia pomorskiego Raciborza — które ufundował Rubinkowski dla upamiętnienia roli tych osobistości jako fundatorów czy dobrodziejów kościołów toruńskich. To samo odnosi się również do powstałych częściowo w tym samym czasie, w bezpośrednim sąsiedztwie Torunia, wizerunków fundatorów w ratuszu i w fa-
rze w Chełmnie.

Także i obraz ołtarzowy z kościoła Św. Jana, przedstawiający trzy święte patronki Pomorza — z których jedna należy do lokalnych dziejów XIII, a druga do XIV stulecia — może być w tym kontekście interpretowany jako swoisty przejaw malarstwa historycznego, pomimo sakralnej funkcji, jaką kiedyś pełnił.

Dalszą grupę omawianych tu obiektów dałoby się określić jako „pomniki”. Chodzi tu o przedmioty, których zasadnicza funkcja polegała na uczczeniu i upamiętnieniu pewnych niezyczących już osobistości lub też minionych wydarzeń, czy wreszcie samego miasta i jego poszczególnych budowli. Należą tu będą przede wszystkim medale pamiątkowe, wybijane w XVIII w. z okazji 500-lecia istnienia Torunia czy też 300-lecia zburzenia zamku krzyżackiego i końca panowania tego Zakonu w naszym mieście. Także i tablice pamiątkowe, jakie ufundował J. K. Rubinkowski w toruńskich kościołach ku czci królów polskich zaliczyć trzeba do tej kategorii. Włączyć tu też należy XVIII-wieczną tablicę pamiątkową, umieszczoną na jednym z domów przy ul. Żeglarskiej i upamiętniającą rzekomą datę budowy tego obiektu w zaraniu istnienia miasta.

Inną grupę zjawisk, występujących w omawianym okresie na gruncie toruńskim, można by określić jako zaczątki konserwatorstwa i inwentaryzacji. Tutaj zaliczamy przeprowadzone z inicjatywy Rubinkowskiego odnowienie kopernikańskiego epitafium fundacji Melchiora Pirnesiusa oraz epitafium kasztelana łądzkiego Jana Kota. Tu również — jeśli staniemy na płaszczyźnie dokumentarno-inwentaryzacyjnej — znajdują miejsce albumy rysunkowe Jerzego Steinera i jego następcy, tylko że te obiekty, jako już opracowane, nie zostały wciągnięte w tok niniejszej rozprawy.

Szczególnym zjawiskiem — nie dającym się właściwie zakwalifikować do żadnej z wymienionych tu kategorii — jest wyobrazenie fantastycznych ruin na predelli ołtarza Niepokalanego Poczęcia w toruńskim kościele Św. Jana. Pomijając pewne dodatkowe aspekty można by to dziełko uznać za ciekawy przejaw swoistego protoromantyzmu na naszym gruncie.

W całym omówionym tu zespole występuje jako szczególnie interesujące zjawisko — osoba i działalność Jakuba Kazimierza Rubinkowskiego, poczmistrza i burgrabiego toruńskiego. Był on nie tylko fundatorem i inicjatorem połowy niemalże obiektów omawianych w niniejszej pracy, lecz także jego właśnie postać spaja cały konglomerat ukazanych tu zjawisk w pewną jednolitą całość.

Nie jest rzeczą przypadku, że Rubinkowski — owa tak charakterystyczna skądinąd postać epoki saskiej — tak mocno powiązany był w początkach swej działalności z osobą, a później z tradycją króla Jana III Sobieskiego. Reprezentował on na gruncie toruńskim czynnik wyraźnie polski, a także centralną, królewską władzę Rzeczypospolitej, na prze-

kór silnym podówczas separatystycznym tendencjom większości toruńskiej Rady Miejskiej.

I temu właśnie reprezentantowi polskiego, swoiście „sarmackiego” świata zawdzięcza nasze miasto przede wszystkim duże stosunkowo bogactwo „historyzującej” twórczości artystycznej w ciągu XVIII stulecia.

(Praca przeznaczona do druku w *Tece Komisji Historii Sztuki t. V*).

Członek Wydziału Zygmunt Kruszelnicki przedstawia pracę Kazimierza J. Głowackiego: *Artysta rzeźbiarz Wacław Bębnowski (1865—1945) (Wacław Bębnowski — the artist-sculptor (1865—1945))*.

Nazwiska artysty nie znajdziemy w żadnym ze znanych słowników biograficznych. Również stosunkowo nieliczne są artykuły zamieszczone w prasie, a dotyczące jego twórczości artystycznej.

Wacław Bębnowski urodził się 15 VII 1865 r. w Dubieńcu w pow. połockim. Od wczesnego dzieciństwa objawiać zaczął zainteresowania plastyczne. Za namową krewnego — Jana Chruckiego, wziętego w swym czasie malarza, rodzice Wacława zdecydowali się na dalsze artystyczne studia najmłodszego syna. Początkowym etapem realizowania zamierzenia była nauka w moskiewskiej Szkole Malarstwa i Rzeźby. W 1888 r. przeniósł się Bębnowski do Krakowa i wstąpił do kierowanej przez Matejkę Szkoły Sztuk Pięknych. Tu szybko zyskał uznanie wykładowców. W 1890 r. otrzymał pierwszą nagrodę (30 złr.) od Towarzystwa Sztuk Pięknych, w październiku tegoż roku otrzymał srebrny medal. W rok później za rzeźbę z natury (*Chłopiec grający na piszczałce*) został mu przyznany złoty medal. Następny rok przynosi ponownie nagrodę pieniężną od Tow. Sztuk Pięknych, zaś od stycznia 1893 r. przyznano mu trzyletnie stypendium zagraniczne fundacji dra Franciszka Urbańskiego.

Teraz droga prowadzi do Paryża, tu artysta zatrzymuje się w Akademii Colarossi, jednocześnie czerpie wiele nowych wartości z postępowych programów artystycznych. Od tego też czasu datuje się jego szczególne zainteresowanie twórczością ceramiczną, spowodowane z pewnością odrodzeniem się tej gałęzi twórczości po pamiętnej wystawie światowej. Przedłużenie stypendium na dalszy rok umożliwia wyjazd do Monachium. Okres ten wykorzystuje na studia nad „nową sztuką” i tu ostatecznie decyduje się poświęcić sztuce użytkowej. Po powrocie do kraju osiada w Krakowie, przystępując do pracy wspólnie ze Stanisławem Budzińskim. Po rocznej współpracy przenosi się do Warszawy wraz z nowo poślubioną żoną. Tu nawiązuje kontakt z pracownią rzeźbiarską braci Łopieńskich, wykonując liczne plakaty z portretami wybitnych Polaków. Od tego czasu datuje się również jego współpraca z Zygmuntem Otto, czego efektem jest udział Bębnowskiego w wykonywanym właśnie wystroju nowego gmachu „Zachęty”. O popularności i wzięciu młodego twórcy świadczy również powierzenie mu przez Leona

Wodzińskiego prac nad nowym wystrojem służewskiego kościoła Św. Jana Chrzyciela. Przedsięwzięcie to stanowić miało największe osiągnięcie twórcze artysty. Liczne rzeźby ołtarzowe i całe kompozycje wystroju wnętrza stanowią interesujący i dojrzały zespół, nie spotykany poza tym na ziemi kujawskiej.

Artysta po osiedleniu się w Służewie poświęca się na szerszą skalę twórczości na polu sztuki użytkowej. W 1903 r. powstaje tu Wytwórnia Wyrobów Ceramicznych, firmowana przez Leona Wodzińskiego. Tworzone tam prace znajdują nabywców głównie wśród kuracjuszy ciecho-cińskich, jak również rozprowadzane są w Warszawie i w innych miastach, wkrótce też zaczynają napływać pierwsze zamówienia zagraniczne z Niemiec i Anglii. Jesienią 1904 r. zostaje otwarta i przychylnie przyjęta ekspozycja ceramicznych dzieł Bębnowskiego w Warszawskim Salonie Krywulta. Od 1905 r. artysta przenosi się do Aleksandrowa Kujawskiego. W nowej pracowni powstają oprócz drobniejszych prac sztuki użytkowej, rzeźby dla kościoła w Raciążku i Ciechocinku. Zasadnicza większość to drobne przedmioty, takie jak wazy, patery, popielniczki i różne naczynia tworzone w duchu secesji. Często pojawiają się elementy głoszonego przez Witkiewicza „stylu zakopiańskiego”, niekiedy elementy zdobnicze folkloru kujawskiego. Poza tym ulubionym tematem artysty jest otaczająca go natura. W niektórych dziełach odnajdujemy ślady zainteresowań gotykiem (chimery z katedry Notre Dame), klasycyzmem (prospekt organowy w kościele służewskim) czy barokiem (chrzcielnicą w kościele służewskim). Osobne miejsce zajmują prace o tematyce związanej z fascynującymi artystę wykopaliskami Evansa w Knossos czy dziełami sztuki Wschodu (liczne posątki medytującego Buddy itp.).

Bardzo istotne znaczenie przypisywał artysta stronie kolorystycznej utworów, czyniąc liczne doświadczenia nad uzyskiwaniem oryginalnych zestawów barwnych. Okres „aleksandrowski”, w swej początkowej fazie twórczy, z czasem zatracą walory nowatorstwa, stawiając artystę stopniowo coraz wyraźniej na marginesie rozwoju nowej sztuki. Wybuch pierwszej wojny światowej zamyka twórczy okres pracy. Następne lata cechuje powtarzanie starych secesyjnych form. Krótkim wyjątkiem jest okres powtórnego małżeństwa i narodziny jedynej córki. Artysta otrząsa się wówczas na krótko ze stanu marazmu i tworzy nowe kompozycje o tematyce dziecięcej. Wkrótce jednak powraca do swych dawnych form. Sytuacja materialna i coraz słabsze siły fizyczne zmuszają go do podjęcia pracy pedagogicznej w liceum aleksandrowskim. Druga wojna światowa zastaje artystę schorowanego. Śmierć żony pogłębia jeszcze ciężką sytuację. Bębnowski umiera 14 maja 1945 r. We wrześniu 1945 r. została zorganizowana w Toruniu ekspozycja jego prac ceramicznych (wspólnie z pracami malarskimi E. Karnieja).

(Praca przewidziana do druku w *Tece Komisji Historii Sztuki* t. V).

Członek Wydziału Zygmunt Kruszelnicki przedstawia pracę Wojciecha Krzysztoforskiego i Józefa Poklewskiego: *Jan Jerzy Petri — osiemnastowieczny malarz toruński (Jan Jerzy Petri — the Toruń painter of the 18th c.)*.

Obok malarzy większej miary, działających w okresie baroku w Polsce, są i inni. Twórczość ich, chociaż jest właściwie tylko odbłaskiem ważniejszych realizacji i koncepcji artystycznych, stanowi przecież ważne dopełnienie obrazu sztuki tego czasu. Jednym z takich właśnie artystów był Jan Jerzy Petri, malarz toruński śląskiego pochodzenia. Artysta ten, mało znany, doczekał się jedynie krótkich wzmianek, zawartych w ogólnych opracowaniach sztuki osiemnastego wieku. Dużym utrudnieniem w odnalezieniu danych mogących odtworzyć w pełni życie i działalność Petriego jest poważnie uszczuplony w czasie ostatniej wojny stan archiwaliów. Brak jest danych o dacie urodzin i śmierci malarza, nauce rzemiosła na Śląsku i początkach kariery artystycznej. Nawet i późniejsza działalność na terenie Pomorza jest trudna do odtworzenia. Cennym źródłem informacji w tym względzie okazały się akta toruńskiego cechu malarzy, przechowywane w Oddziale Toruńskim Archiwum Wojewódzkiego, a także notaty w księdze parafialnej kościoła w Pieraniach pod Inowrocławiem, w którym znajduje się pierwsza znana nam polichromia Petriego. Jan Jerzy Petri przybył do Torunia ze śląskiego miasta Głuchołazy pod koniec 1753 r. Rzemiosła artystycznego mógł uczyć się w najbliższym ośrodku kulturalnym, jakim była wtedy Nysa. Do przypuszczeń tych skłania fakt istnienia wielu analogii w pracach Petriego z malowidłami pierwszej połowy XVIII w., jakie zachowały się w nyskich obiektach sakralnych.

Dnia 12 grudnia 1753 r. Petri starał się o przyjęcie do toruńskiego cechu malarzy. Po siedmiu tygodniach jako „współbrat” został doń przyjęty, a w dwa dni później, po przedłożeniu Radzie Miejskiej dokumentu urodzin i posiadanych praw z Głuchołaz, został pełnoprawnym obywatelem miasta. Jego pierwszą pracą (1754), największą ze znanych nam dzisiaj, jest polichromia kościoła parafialnego w Pieraniach. Wykonał ją prawdopodobnie z pomocnikiem Marcinem Stanowskim. Latem 1754 r. i 1755 r. Petri był dłużnikiem toruńskiego cechu malarzy. Fakt ten skłania do twierdzenia, że pracować mógł wtedy jeszcze w Pieraniach lub też w innych, bliżej obecnie nie znanych miejscowościach.

Przypuszczalnie w 1756 r. Petri maluje kaplicę Św. Krzyża w kamedulskim kościele w Bieniszewie. Utwierdza w tym przekonaniu fakt wmontowania stall w kaplicy w 1755 r. i zatrudnienie ucznia Antoniego Liedmana, który był pomocnikiem malarza przy pracach ściennych w Bieniszewie.

Latem 1758 r. malarz znów nie opłacił składek cechu. Podobnie było w 1762 r. W latach następnych księga cechowa nie wymienia nazwiska artysty aż do 1768 r. Niespokojne czasy polityczne, osłabiony arty-

styczny mogły być powodem czasowej emigracji Petriego z Torunia. Nazwisko jego powraca na karty „Ladebuchu” w 1768 r. podczas przyjmowania do pracowni ucznia Kazimierza Łukasiewicza — pierwszego malarza w XVIII-wiecznym Toruniu o polskim nazwisku.

Poza kilkoma jeszcze wzmiankami w dokumentach nie datowanych, archiwalia ówczesne niczego więcej o Petrim nie wnoszą.

Polichromię Jana Jerzego Petriego w Pieraniach, tematycznie obrazującą życie Matki Boskiej od momentu Narodzin aż po Koronację, można związać ze śląskimi pracami Feliksa Antoniego Schefflera, Karola Dankwarta i wielu mistrzów późnego baroku z południa.

Interesującym przykładem barokowego „theatrum sacrum”, tak przecież charakterystycznego dla sztuki Czech i Śląska, jest motyw muzykujących aniołów, wzbogacony tu przez postacie członków kapeli istniejącej w Pieraniach w XVIII w. Występuje tu ciekawy przejaw tzw. aktualizacji w malarstwie tego czasu, rzadko spotykany na tych terenach. Na uwagę też zasługują elementy rokokowej balustrady, wazony i motywy ornamentalne. Petri w swoich pracach stosuje pewne wspólne założenia kolorystyczne i kompozycyjne. Scena Siedmiu Sakramentów Św. ze stropu kościoła pierańskiego, zamknięta kompozycyjnie w owalu, bliska jest scenie Sądu Ostatecznego ze sklepienia kaplicy w Bieniszewie. Także i tu w scenach apoteozy Św. Krzyża widoczne są śląskie pierwowzory tematu kompozycji i motywów. To samo odnosi się do sześciu obrazów sztalugowych Petriego, które właśnie dzięki specyficznemu naśladownictwu sztuki śląskiej można wyodrębnić z szeregu nie sygnowanych dzieł, znajdujących się we wnętrzach kościołów Torunia i okolicy. Obrazu odrębności stylowej dzieł Petriego dopełnia fakt, że był on prawdopodobnie jedynym malarzem przybyłym do Torunia w XVIII w. ze Śląska.

Malarstwa Petriego nie można zaliczyć do dzieł najwyższej klasy; cennym osiągnięciem artysty jest jednak szczerza bezpośredniość wyrazu i elementy realizmu. Twórczość Petriego charakteryzuje się dobranymi interesująco tematami ikonograficznymi. Z jego warsztatu wychodzą kompozycje wyraźnie zabarwione odcieniem sztuki śląskiej z pierwszej połowy XVIII w. Nowe zaś prądy, idące z odleglejszych środowisk, nie znajdują szerszego odbicia w dziełach Petriego, który zdążył wypracować własny styl.

Twórczość Petriego jest nierozdzielnie związana z klimatem epoki, choć nie przypada jej w udziale pierwszorzędne znaczenie, jest jednak zjawiskiem typowym, jednym z tych, które składają się na pełny obraz sztuki tego okresu.

(Praca przewidziana do druku w *Tece Komisji Historii Sztuki t. V*).

Członek Wydziału Zygmunt Kruszelnicki przedstawia pracę Marii Michnowskiej: *XIV-wieczne malowidło z „Drzewem Życia” i „Sądem Ostatecznym” w kościele Św. Jana w Toruniu (The painting of*

the 14th c. with „the Tree of Life” and „the Last Judgement” in St John’s church in Toruń).

Malowidło to, datowane przed 1380 r., jest bardzo ciekawe ikonograficznie. Nad Drzewem Życia (będącym jednocześnie Drzewem Jessego) z Ukrzyżowanym w otoczeniu postaci, które symbolizują Kościół i Synagogę oraz świadków Męki, widnieje po raz drugi Chrystus jako Sędzia; wokół Niego aniołowie Sądu, św. Piotr ze zbawionymi i św. Michał Archanioł, zwyciężający duchy buntu. Niżej Zmartwychwstanie Zmarłych podzielonych na dwie grupy: dobrych i złych; nad dobrymi wizerunek Matki Boskiej. Dużo miejsca poświęcono tematowi piekła i starannie zróżnicowanych kar, które szatani wymierzają potępieńcom. W czternastu medalionach przedstawiono ponadto alegorie cnót (nie zachowane) i grzechów: Pychę, Nieczystość, Chciwość, Zawiść, Gniew, Lenistwo i Obżarstwo. Jest tu wreszcie unikalna na naszych terenach scena Spotkania Trzech Żywych i Trzech Zmarłych, wprowadzająca do treści malowidła myśl o Vanitas.

Nie można określić kompozycji jednym terminem jako Sąd Ostateczny. Wyobrażenia wprost lub mniej bezpośrednio związane z ideą Iudicium Extremum otaczają Drzewo Życia — ono stanowi temat główny. Tego rodzaju hierarchiczna zależność treści i pewne związki szczegółowe uzasadniają zbliżenie kompozycji toruńskiej z franciszkańskimi alegoriami krzyża na terenie Włoch. Z nich najwcześniejszą i najbardziej wierną w stosunku do tekstu, który ilustruje — traktatu o Lignum Vitae św. Bonawentury — jest Drzewo Życia Pacino di Bonaguida z początku XIV w.

Można przypuszczać, że twórca malowidła toruńskiego inspirował się swobodnie tym czy innymi pokrewnymi wzorami. Jeżeli chodzi o sam traktat Bonawentury, to pewne fragmenty tego tekstu dobrze uzasadniają zarówno liturgiczny charakter Ukrzyżowania (co można połączyć z nauką Bonawentury o ranie w boku jako Fons Vitae), jak i tożsamość ikonograficzną Drzewa Życia z Drzewem Jessego, również zbliżenie tegoż Drzewa ze Zmartwychwstaniem Zmarłych oraz konstrukcję tematyczną górnej partii malowidła, gdzie zbawieni ukazani są jako ci, którzy zajmują w niebie miejsce upadłych aniołów. W ikonografii omawianego zabytku można dostrzec pewne pokrewieństwa z niektórymi przedstawieniami malarskimi z terenu Włoch, pochodzenia dominikańskiego. Wynikiem analizy jest pogląd, że malowidło w kościele Św. Jana można uznać za rodzaj przedstawionego metodami plastycznymi kazania na temat eschatologiczny w powiązaniu z nauką o zbawczym i ożywiającym działaniu Męki i pośrednictwie NP Marii. W sposobie kształtowania treści można dostrzec zasadę uporządkowanego grupowania pojęć łączonych symetrycznie i antyetycznie. Treść ta jest dydaktyczna i moralizatorska: podkreślono wagę odpowiedzialności pośmiertnej za grzeszne życie, nie pomijając także obietnicy nagrody w niebie dla dobrych. Jednak zobra-

zowane szczegółowo kary piekielne nadają temu swoistemu kazaniu akcenty pokutne i ostrzegawcze. Wzmacnia je jeszcze bardziej wprowadzenie sceny Spotkania Trzech Żywych i Trzech Zmarłych, która była szczególnie sugestywnym wyrażeniem idei Vanitas. Wiadomo, jak gorliwie rozwijały zakony żebracze działalność kaznodziejską. Tematyka eschatologiczna, a w niej wątek Vanitas, była szczególnie aktualna w okresach zarazy, która powtarzała się kilkakrotnie w XIV w. Toruń przeżył ją w połowie tego stulecia). Przedstawienia zawierające ją pojawiały się po okresach zarazy, a także wtedy, gdy ponawiały się trwożne nastroje z powodu oczekiwania nowego nawrotu czarnej śmierci.

POSIEDZENIA KOMISJI FILOZOFICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 24 I 1968 r.

Bogusław Wolniewicz, *Przedmiot i przestrzeń logiczna*.

Posiedzenie naukowe dnia 23 IV 1968 r.

Stanisław Kowalski, *Koncepcja filozofii marksistowskiej*.

Posiedzenie naukowe dnia 11 VI 1968 r.

Lech Dubikajtis, *O pojęciu teorii w naukach ścisłych*.

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI

Posiedzenie naukowe dnia 17 I 1968 r.

Jadwiga Puciata-Pawłowska, *Józef Mehoffer — malarz urody życia*.

Posiedzenie naukowe dnia 29 X 1968 r.

Wojciech Krzysztoforski, *Jan Jerzy Petri — osiemnastowieczny malarz toruński*.

Posiedzenie naukowe dnia 21 X 1968 r.

Kazimierz J. Głowacki, *Artysta rzeźbiarz Wacław Bębnowski (1865—1945)*.

Posiedzenie naukowe dnia 11 XI 1968 r.

Maria Michnowska, *Vir Dolorum w tematyce eschatologicznej*.

Posiedzenie naukowe dnia 2 XII 1968 r.

Maria Michnowska, *XIV-wieczne malowidło z „Drzewem Życia” i „Sądem Ostatecznym” w kościele Św. Jana w Toruniu.*

POSIEDZENIA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 25 I 1968 r.

Hanna Makowiecka, *Drzeworyty japońskie XVII w.*

Posiedzenie naukowe dnia 18 XII 1968 r.

Stefan Burhardt, *Wrażenia z bibliotek zachodnioeuropejskich.*

WYDZIAŁ III

MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY

Posiedzenie naukowe dnia 25 XI 1968 r.

Członek Wydziału Halina Basińska przedstawia pracę wspólną z Brunonem Dembińskim: *Badania nad składem osadów wytrącających się w reakcji $In(NO_3)_3 + H_4[Fe(CN)_6]$ (Studies on the composition of the precipitates forming in the reaction $In(NO_3)_3 + H_4[Fe(CN)_6]$.*

(Praca przekazana do druku w *Studia Societatis Scientiarum Torunensis*, Sectio B, vol. 7 nr 6).

Członek Wydziału Zenon Czerwiński przedstawia pracę wspólną z Rafałem Nowakowskim: *Własności elektryczne warstw adsorpcyjnych powstających na granicy fazy krystalicznej $NH_4H_2PO_4$ i jej roztworu nasyconego (Electrifical Properties of Adsorption Layers Arising of the Boundary of Crystalline $NH_4H_2PO_4$ Phase and its Saturated Solutions).*

(Praca przekazana do druku w *Studia*, jw., Sectio B, vol. 8 nr 1).

Członek Wydziału Halina Basińska przedstawia pracę Zenona Orylskiego: *Badania nad składem osadów wytrącających się w reakcji $Bi(NO_3)_3 + H_4[Fe(CN)_6]$ (Studies on the composition of the precipitates forming in the reaction $Bi(NO_3)_3 + H_4[Fe(CN)_6]$.*

(Praca przewidziana do druku w *Studia*, jw., Sectio B, vol. 8 nr 3).

Członek Wydziału Zenon Czerwiński przedstawia pracę Jerzego Kukli: *Wpływ środków powierzchniowo czynnych i wybranych sub-*

stancji na przeciwdziałanie aglomeracji pigmentu (*The effect of superficially active means on the counteraction of pigment agglomeration*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio B, vol. 8 nr 2*).

Członek Wydziału Rajmund Galon przedstawia pracę Ireny Dmoch: *Osady i fauna górnojurajska z Kłębów na Pomorzu Zachodnim* (*The Upper Jurassic sediments and fauna of Kłęby in West Pomerania*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio C, vol. 7 nr 3*).

Członek Wydziału Rajmund Galon przedstawia pracę Anny Tomczak: *Kępa Bazarowa na Wiśle w Toruniu w świetle badań geomorfologicznych oraz archiwalnych materiałów kartograficznych* (*L'Ilot du Bazar sur la Vistule à Toruń à la lumière des recherches geomorphologiques et des matériaux cartographiques anciens*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio C, vol. 7 nr 6*).

Członek Wydziału Zbigniew Prusinkiewicz przedstawia pracę Witolda Plichty: *Wpływ wieku na stopień zbielicowania gleb wytworzonych z piasków wydmy Swiny* (*The Relationship of Age to podzolization degree of Soils Formed from dune Sands of the Swina Bars*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio C, vol. 7 nr 4*).

Członek Wydziału Jan Wałas przedstawia pracę Mariana Rejewskiego: *Lasy liściaste ziemi chełmińskiej* (*Die Laubwälder der Ziemia Chełmińska (Nord Polen)*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio D, vol. 9 nr 3*).

Członek Wydziału Juliusz Czopek przedstawia pracę Henryka Andrzejewskiego: *Zdolność przeżywania żaby wodnej (*Rana esculenta* L.) i ropuchy zielonej (*Bufo viridis* Laur.) w warunkach blokowania hemoglobiny tlenkiem węgla* (*Survival of the edible frog (*Rana esculenta* L.) and green toad (*Bufo viridis* Laur.) under conditions of carbon monoxide poisoning of haemoglobin*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio E, vol. 9 nr 4*).

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska przedstawia pracę Romana Ampla: *Parametry keplerowskie orbit galaktycznych gwiazd typów O i B* (*Keplarian Parameters of the Galactic Orbits of O and B Type Stars*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio F, vol. 4, nr 6*).

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska przedstawia pracę własną: *Statystyczne indeksy populacji gwiazd olbrzymów typu M* (*Statistical Population Indices of M Type Giants*).

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw., Sectio F, vol. 4, nr 6*).

Członek Wydziału Wilhelmina I w a n o w s k a przedstawia pracę Cęcylii I w a n i s z e w s k i e j: *Statystyczne indeksy populacji gwiazd zmiennych typu RR Lyrae (Statistical Population Indices of RR Type Variables)*.

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw.*, Sectio F, vol. 4, nr 6).

Członek Wydziału Wilhelmina I w a n o w s k a przedstawia pracę Jana S m o l i ń s k i e g o: *Efekty linii absorpcyjnych w widmach gwiazd o małej zdolności rozdzielczej (The Effects of Absorption Lines in Stellar Spectra of Low Resolution)*.

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw.*, Sectio F, vol. 4, nr 6).

Członek Wydziału Wilhelmina I w a n o w s k a przedstawia pracę Andrzeja W o s z c z y k a: *Widmo kometarne w zakresach długości fal 3884—3914 i 4180—4752 Å (Le spectre cométaire dans les régions 3884—3914 et 4180—4752 Å)*.

(Praca przekazana do druku w *Studia, jw.*, Sectio F, vol. 4, nr 6).

Członek Wydziału Wilhelmina I w a n o w s k a przedstawia pracę Andrzeja W o s z c z y k a: *Fotoelektryczne obserwacje komet Ikeya-Seki 1967ⁿ i Honda 1968^c (The photoelectric observations of the comet of Ikey-Sek 1967ⁿ and Hond 1968^c)*.

POSIEDZENIA KOMISJI GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 24 I 1968 r.

Z. K u r l e n d a, *Położenie czwartorzędu Kujaw.*

POSIEDZENIA KOMISJI ASTRONOMICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 22 I 1968 r.

W. I w a n o w s k a, *Korelacja między widmami gwiazd zmiennych długookresowych a indeksami populacji.*

N. M a r o n, *Ocena akrecji materii międzygwiazdowej przez gwiazdy węglowe.*

Posiedzenie naukowe dnia 11 III 1968 r.

W. K r a s k i e w i c z (Warszawa), *Proponowana metoda obserwacji galaktyk teleskopem Schmidta w Piwnicach.*

Posiedzenie naukowe dnia 6 V 1968 r.

J. S m o l i ń s k i: *Efekty linii w widmach o małej zdolności rozdzielczej.*

Posiedzenie naukowe dnia 13 V 1968 r.

J. K r e ł o w s k i, *Temperatury II-rzędu w pompowaniu optycznym.*

Posiedzenie naukowe dnia 2 X 1968 r.

A. M a r k i j e w (Moskwa), *Prace z radioastronomii prowadzone w Państwowym Instytucie Magnetyzmu Ziemskiego i Jonosfery AN ZSRR w Moskwie.*

Posiedzenie naukowe dnia 28 X 1968 r.

J. S m a k (Warszawa), *Badania gwiazd typu U Geminorum.*

Posiedzenie naukowe dnia 16 XII 1968 r.

A. S t a w i k o w s k i, *O nowej metodzie badania turbulencji w atmosferach gwiazd.*

WYDZIAŁ IV

PRAWNO-SPOŁECZNY

Posiedzenie naukowe dnia 3 VI 1968 r.

Członek Wydziału Kazimierz N o w a k przedstawia pracę własną: *System partyjny Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej (Party system of the United States).*

(Praca przekazana do druku w Studia Iuridica na rok 1970).

Członek Wydziału Waclaw D a w i d o w i c z przedstawia pracę Mariana K a l l a s a: *Konstytucja Księstwa Warszawskiego z 22 lipca 1807 — jej powstanie, systematyka i główne instytucje związane z praktyką i ustawodawstwem szczegółowym (La constitution du Duché de Varsovie. Son origine, système et principales institutions en convection avec leurs normes particuliers et pratique).*

(Praca przekazana do druku w Studia Iuridica, t. 10, z. 2).

Posiedzenie naukowe dnia 19 XI 1968 r.

Członek Wydziału Wiesław D a s z k i e w i c z przedstawia pracę Andrzeja M a r k a: *Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako pod-*

stawa umorzenia postępowania karnego (Der Grad der gesellschaftlichen Gefährlichkeit einer Tat als Grundlage der Einstellung des Strafverfahrens).

(Praca przekazana do druku w *Studia Iuridica*, t. 9, z. 3).

Członek Wydziału Stanisław Matysik przedstawia pracę Krzysztofa Kolaśńskiego: *Pojęcie i charakter prawny zawieszenia prawa do emerytury (The concept and the legal character of the law of suspension in retirement pay).*

(Praca przekazana do druku w *Studia Iuridica*, t. 10, z. 1).

III

MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

(Ciąg dalszy)

Wydział I

BIENIAK JANUSZ urodził się dnia 1 października 1927 r. w Warszawie jako syn Mariana, oficera WP, i Marii z Czackowskich. Do szkół podstawowych uczęszczał kolejno w Warszawie, Toruniu, a podczas okupacji w Bolimowie pod Łowiczem. W latach 1942—1944 uczył się w Warszawie — w szkole handlowej i na tajnych kompletach ogólnokształcących. Po wyzwoleniu ukończył szkołę średnią w Toruniu i jesienią 1946 r. rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Pracę magisterską *Mazowsze przed Mieclawem* pisał na seminarium historii Polski średniowiecznej pod kierunkiem prof. dra Bronisława Włodarskiego. Magisterium otrzymał 8 V 1951 r. W 1957 r. rozpoczął pod kierunkiem tegoż profesora przewód doktorski, a w dniu 19 XII 1960 r. obronił pracę doktorską pt. *Państwo Mieclawa*, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych. Pracę habilitacyjną pisał na temat *Wielkopolska, Kujawy, ziemie łączyska i sieradzka wobec problemu zjednoczenia państwowego w latach 1300—1306*. Kolokwium habilitacyjne złożył 21 VI 1968 r. przed Radą Wydziału Humanistycznego UMK, która nadała mu stopień docenta nauk humanistycznych w zakresie historii Polski średniowiecznej i nauk pomocniczych historii. Uchwała Rady została zatwierdzona przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w dniu 2 XI 1968 r.

W latach 1951—1962 pracował zawodowo w Muzeum w Toruniu, pełniąc kolejno funkcje instruktora społeczno-oświatowego, adiunkta, kierownika Działu Naukowo-Oświatowego oraz kierownika świeżo utworzonego Działu Historii. Pracę na UMK podjął w 1958 r. jako asystent w Katedrze Historii Polski do połowy XV w. i Nauk Pomocniczych Historii. W 1960 r. został tamże starszym asystentem, a rok później adiunktem. Dnia 28 III 1969 r. otrzymał nominację na docenta w Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii; stanowisko to zajmuje do chwili obecnej.

Od 1963 r. był współpracownikiem Komisji Historycznej TNT, a w 1968 r. został przyjęty na członka I Wydziału Towarzystwa. Spośród innych stowarzyszeń naukowych należy do Polskiego Towarzystwa Historycznego i Polskiego Towarzystwa Archeologicznego.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Ze studiów nad państwem Mieclawa (między Polską, Rusią a Bałtami w pierwszej połowie XI w.), (publ. w streszczeniu), Sprawozdania INT, 7:1956. 2) Państwo Mieclawa, Warszawa 1963. 3) Wielkopolska, Kujawy, ziemie łączycza i sieradzka wobec problemu zjednoczenia państwowego w latach 1300—1306, Toruń 1969. b) Artykuły: 4) Uwagi nad przyczyną upadku państwa Mieclawa w 1047 r., (publ. w streszczeniu), Zapiski TNT, 19:1953 (referat na sesji naukowej). 5) Źródło ruskie do sprawy Mieclawa, Studia Źródłoznawcze, 8:1963. 6) Rola Kujaw w Polsce piastowskiej, Ziemia Kujawska, 1:1963. 7) Koncepcja Działu Historycznego Muzeum Okręgowego w Toruniu, Rocznik Muzeum w Toruniu, I, z. 4, 1964. 8) Przynależność administracyjno-polityczna kasztelanii nadgoplańskich w latach 1267—1327, Zeszyty Naukowe UMK, Historia 2:1966. 9) Hasło: Mieclaw w Słowniku Starożytności Słowiańskich, t. 3, cz. 1, 1967. 10) Wyprawa misyjna arcybiskupa Brunona z Kwerfurtu a problem Selencji, Acta Baltico-Slavica, 6:1969. 11) Studia nad dziejami ziemi chełmińskiej w okresie piastowskim, Rocznik Grudziądzki, 5:1970. c) Prace popularnonaukowe: 12) Powstanie państwa polskiego (w nawiązaniu do wystawy archeologicznej Muzeum w Toruniu), Toruń 1955. 13) Polskie malarstwo historyczne XIX wieku (obrazy z galerii malarstwa polskiego w Muzeum w Toruniu), Toruń 1955. 14) Ziemia chełmińska w przeszłości, wybór tekstów źródłowych, praca zbiorowa pod redakcją M. Biskupa, Toruń 1961 (współautorstwo). 15) 630-lecie bitwy pod Płowcami (wystawa w Muzeum Kujawskim we Włocławku), Włocławek 1961. 16) Rys historyczny (w:) Województwo bydgoskie, Przewodnik, Warszawa 1967 d) Uwagi dyskusyjne: 17) Na sesji naukowej poświęconej badaniom nad początkami państwa polskiego (Toruń 1952) (publ. w streszczeniu), Zapiski TNT, 19:1953. 18) Na VIII Powsz. Zjeździe Historyków Polskich (Kraków 1958), VIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich, Historia Polski do połowy XV wieku, Warszawa 1960 (o genezie rozdrobnienia feudalnego). 19) Na sesji naukowej w 550 rocznicę bitwy pod Koronowem (Bydgoszcz 1960), Bitwa pod Koronowem 10 X 1410, Bydgoszcz 1961. 20) Na IX Powsz. Zjeździe Historyków Polskich (Warszawa 1963), IX Powszechny Zjazd Historyków Polskich, Historia kultury średniowiecznej w Polsce, cz. 2, Warszawa 1964 (o pogaństwie i chrześcijaństwie w świadomości społecznej Polski wczesnofeudalnej). 21) Na sesji naukowej w 500-lecie drugiego pokoju toruńskiego (Toruń 1966), (publ. w streszczeniu), Zapiski Historyczne, 32:1967. 22) Na polsko-radzieckim sympozjum poświęconym kontaktom bałtosłowiańskim we wczesnym średniowieczu (Białystok 1965), (wzmianki) Acta Baltico-Slavica 6:1969. e) Sprawozdania: 23) Dział Historii 1960—1961, Rocznik Muzeum w Toruniu 1, z. 2:1962. 24) Dział Naukowo-Oświatowy (I IV 1950—31 I 1960), Rocznik Muzeum w Toruniu 1, z. 2:1962.

CZACHAROWSKI ANTONI urodził się dnia 11 czerwca 1931 r. we wsi Czarne-Błoto, pow. Toruń w rodzinie chłopskiej. Od 1946 r. był uczniem V Gimnazjum Męskiego w Toruniu, a następnie uczęszczał do I Liceum im. Mikołaja Kopernika. W tej szkole otrzymał w 1951 r. świadectwo dojrzałości.

W październiku 1951 r. rozpoczął studia historyczne na Wydziale Humanistycznym UMK w Toruniu. W czasie studiów uczęszczał na seminaria profesorów: Karola Górskiego, Bronisława Włodarskiego, Ma-

riana Gumowskiego i Ryszarda Mienickiego. Pod kierunkiem prof. dra Karola Górskiego i prof. dra Bronisława Włodarskiego napisał pracę magisterską pt. *Walka o ziemię łęborską i bytowską w latach 1454—1526*. W czerwcu 1955 r. otrzymał stopień magistra historii, a od lipca tegoż roku został zaangażowany na stanowisko asystenta przy Katedrze Historii Polski do poł. XV w i Nauk Pomocniczych Historii UMK w Toruniu. Od tego czasu jest bez przerwy zatrudniony w charakterze pracownika nauki przy tej Katedrze. Pracę doktorską pt. *Uposażenie i organizacja klasztoru norbertanek w Żukowie od XIII do połowy XV w.* napisał pod kierunkiem prof. dra B. Włodarskiego. Tytuł doktora nauk humanistycznych otrzymał w listopadzie 1960 r. Na podstawie pracy pt. *Spoleczne i polityczne siły w walce o Nową Marchię w latach 1319—1373* odbył się jego przewód habilitacyjny, zakończony nadaniem stopnia naukowego docenta historii średniowiecznej przez Radę Wydziału Humanistycznego UMK w dniu 20 czerwca 1967 r. Od 1 września 1968 r. jest docentem etatowym przy Katedrze Historii Polski do poł. XV w. i Nauk Pomocniczych Historii UMK.

Spis prac: a) Rozprawy: 1) Spór o ziemię łęborską i bytowską w latach 1455—1526, *Roczniki Historyczne*, 21: 1956. 2) Dzieje pogranicza Pomorza Zachodniego z Polską w XIII—XVIII w. (w:) *Pomorze Zachodnie nasza ziemia ojczysta*, Poznań 1960, s. 221—237. 3) Próba inkorporacji klasztoru norbertanek w Żukowie przez zakon krzyżacki w połowie XV w., *Zapiski Historyczne*, 26: 1961, z. 4, 105—114. 4) Uposażenie i organizacja klasztoru norbertanek w Żukowie od XIII do połowy XV w., Toruń 1963. 5) Santok i Drezdenko w drugiej połowie XIV w., *Zeszyty Naukowe UMK*, 20: 1966, 107—116. 6) *Spoleczne i polityczne siły w walce o Nową Marchię w latach 1319—1373*, Toruń 1968. b) *Wydawnictwa źródłowe*: 7) Kopiarz klasztoru norbertanek w Żukowie, *Zapiski Historyczne*, 23: 1957, z. 4, 63—96. 8) *Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny trzynastoletniej 1454—1466*, Toruń 1969. 9) *Teksty do ćwiczeń z łaciny średniowiecznej i nowożytnej* (wyd. wspólnie z J. Serczykiem) Toruń 1962. c) *Recenzje i sprawozdania*: 10) S. M. Kuczyński, *Pierwszy pokój toruński, 1 lutego 1411 r.*, *Zapiski TNT*, 20: 1955 — *Studia i Materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza*, 2: 1957, 2, 497 n. 11) S. M. Szacherska, *Opactwo cysterskie w Szpetalu a misja pruska*, Warszawa 1960 — *Zapiski Historyczne*, 27: 1962, 3, 435—439. 12) P. Czaplewski, *Kartuzja Kaszubska*, Gdańsk 1966 — *Zapiski Historyczne*, 33: 1968, 4. 13) *Księga Żołdu z okresu wojny trzynastoletniej*, *Sprawozdania TNT* za 1964 r. 14) *Krótkie recenzje i notki bibliograficzne z prac: B. Wachowiaka, W. Łęgi i W. Szoldrskiego* — *Zapiski Historyczne*, 23: 1957 i 24: 1958—1959.

GULDON ZENON HENRYK urodził się dnia 24 listopada 1936 r. we wsi Osowa Góra (pow. bydgoski). Szkołę powszechną ukończył w 1949 r. W 1953 r. złożył egzamin dojrzałości w Liceum Ogólnokształcącym im. M. Kopernika w Bydgoszczy.

We wrześniu 1953 r. rozpoczął studia historyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu. W czasie studiów uczęszczał na seminarium historii Polski do połowy XV w., prowadzone przez prof. dra Bronisława Włodarskiego oraz na seminarium archiwalistyczne. Dnia 28 czerwca 1957 r. uzyskał tytuł magistra historii

(archiwistyki). Od 1 września 1957 r. był zatrudniony w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XVI—XVIII w. na Wydziale Humanistycznym UMK. Pracę doktorską pt. *Struktura i rozmieszczenie własności ziemskiej na Kujawach i w ziemi dobrzyńskiej w drugiej połowie XVI wieku* napisał pod kierunkiem prof. dra Leonida Żytkowicza. Stopień doktora nauk humanistycznych otrzymał 16 kwietnia 1962 r. Dnia 5 czerwca 1967 r. zakończył przewód habilitacyjny na Uniwersytecie M. Kopernika. Podstawę przewodu stanowiła praca pt. *Związki handlowe dóbr magnackich na prawobrzeżnej Ukrainie z Gdańskiem w XVIII wieku*. Dnia 1 maja 1968 r. został docentem etatowym w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XVI—XVIII w., a 1 grudnia 1968 r. został przeniesiony do Zakładu Ekonomii Politycznej i Historii Myśli Ekonomicznej w Instytucie Ekonomicznym UMK.

Spis prac: a) Rozprawy: 1) Walka klasowa chłopstwa polskiego od XII do poł. XIV w. ze szczególnym uwzględnieniem Małopolski, Toruń 1958. 2) Rozmieszczenie własności ziemskiej na Kujawach w II połowie XVI w., Toruń 1964. 3) Związki handlowe dóbr magnackich na prawobrzeżnej Ukrainie z Gdańskiem w XVIII w., Toruń 1966. 4) Mapy ziemi dobrzyńskiej w drugiej połowie XVI w., Toruń 1967. b) Artykuły: 5) Uwagi w sprawie zniszczeń gospodarczych w połowie XVII w. na terenie Wielkopolski, Zapiski Historyczne, 24 : 1959, 1. 6) W sprawie badań nad gospodarką w dobrach szlacheckich w XVIII w., Zapiski Historyczne, 25 : 1960, 3—4. 7) Zmiany areалу uprawnego i zaludnienia w badaniach nad osadnictwem nowożytnym, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, 10 : 1962, 3—4. 8) Zaludnienie miast kujawskich w XVI i pierwszej połowie XVII w., Prace Komisji Historii BTN, 1 : 1963. 9) Przegląd źródeł do dziejów Bydgoszczy w okresie przedrozbiorowym (1346—1772), Prace Komisji Historii BTN, 2 : 1964. 10) Zaludnienie Bydgoszczy w XVI—XVIII w., Prace Komisji Historii BTN, 2 : 1964. 11) W kwestii udziału Ukrainy w handlu zbożowym z Gdańskiem w drugiej połowie XVI i pierwszej połowie XV w., Zapiski Historyczne, 30 : 1965, 3. 12) Badania nad zaludnieniem Ukrainy w XVII w., Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, 13 : 1965, 3. 13) Handel drewnem i potażem w końcu XVIII w., Sylwan, 109 : 1965, 6. 14) Rozwój uprawnień handlowych Bydgoszczy w XVI—XVII w., Prace Komisji Historii BTN, 3 : 1966. 15) W sprawie początków Koronowa, Prace Komisji Historii BTN, 3 : 1966. 16) Uwagi w sprawie przydatności badawczej rejestrów poborowych z XVI w., Zapiski Historyczne, 31 : 1966, 1. 17) Walka państwa bydgoskiego o udział w rządach miasta w drugiej połowie XVI w., Prace Komisji Historii BTN, 4 : 1967. 18) Związki handlowe południowo-zachodniej Białorusi z Gdańskiem w pierwszej połowie XVIII w., Zeszyty Naukowe UMK, Historia, 3 : 1967. 19) Uwagi nad wydawnictwem: „Zbiór dokumentów kujawskich i dobrzyńskich”, Sprawozdania TNT, 20 : 1968 (wspólnie z R. Kabacińskim). 20) Lokacje miast kujawskich i dobrzyńskich w XIII—XVI w., Ziemia Kujawska, 2 : 1968. 21) Zaludnienie Polski w 1629 r., Zapiski Historyczne, 33 : 1968, 4. c) Wydawnictwa źródłowe: 22) Proces czarownicy we wsi Staniszewo w 1695 r., Studia z dziejów Kościoła Katolickiego, 2 : 1962. 23) Statuty i przywileje cechów bydgoskich z lat 1434—1770, Bydgoszcz 1963 (wspólnie z T. Esmanem). 24) Wyrok sądu asesorskiego w konflikcie miasta Kowala ze starostą Michałem Sokołowskim z 1790 r., Ziemia Kujawska, 1 : 1963. 25) Opisy starostwa bydgoskiego z lat 1661—1765, Bydgoszcz 1965. 26) Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1628—1632, cz. 1, Wrocław—Warszawa—Kraków 1967. 27) Acta consularia civitatis Bidgostiensis 1671—1675, cz. 1, Bydgoszcz 1967 (wspólnie z R. Kabacińskim). 28) Lustracja województw wielkopolskich

i kujawskich 1628—1632, cz. 3, Bydgoszcz 1967. 29) Projekt organizacji i kalkulacja kosztów transportu zboża z Wołynia z 1766 r., *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 15 : 1967. d) *Prace popularnonaukowe*: 30) Kształtowanie się regionu kujawskiego w XII—XVIII w., *Literatura Ludowa*, Kujawy, I, Warszawa 1963. 31) *Dzieje Dobrzyńa do końca XVIII w.*, [w:] *Z dziejów ziemi dobrzyńskiej*, Toruń 1966 (wspólnie z J. Powierskim). 32) *Dzieje powiatu rypińskiego w XVI—XVIII w.*, [w:] *Szkie Rypińskie*, Bydgoszcz 1967. 33) *Dzieje Bydgoszczy. Calendarium*, Bydgoszcz 1968 (współautorstwo). e) *Recenzje*: 34) *Bydgoszcz. Historia, kultura, życie gospodarcze*, Gdynia 1959 — *Zapiski Historyczne*, 25 : 1960, 3 i 4. 35) *Relacja posła księcia Bogusława XIV z podróży do Wielkopolski w 1633 r.*, wyd. H. Lesiński, Szczecin 1959 — *Zapiski Historyczne*, 26 : 1961, 1. 36) *Katalog inwentarzy dóbr ziemskich XVI—XVIII w. sporządzony na podstawie ksiąg grodzkich i ziemskich*, Warszawa 1959 — *Zapiski Historyczne*, 28 : 1963, 1. 37) *Lustracja poradlnego i rejestr łańów województw brzesko-kujawskiego i inowrocławskiego z 1489 r.*, wyd. J. Senkowski — *Studia Źródłoznawcze*, 9 : 1964. 38) J. R. Szaflik, *Wieś lubelska w połowie XVII w.*, Lublin 1963 — *Kwartalnik Historyczny*, 72 : 1965, 1. 39) M. Horn, *Skutki ekonomiczne najazdów tatarskich z lat 1605—1633 na Ruś Czerwoną*, Wrocław 1964 — *Kwartalnik Historyczny*, 72 : 1965, 3. 40) J. D. Bojko, *Sieljanstwo Ukrainy w drugiej połowiny XVI-pierwszej połowiny XVII st.*, Kyjw 1963 — *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*, 27 : 1966. 41) *Inwentarz starostwa grudziądzkiego z 1739 r.*, wyd. A. Wolnikowski, Grudziądz 1963 — *Zapiski Historyczne*, 31 : 1966, 2. 42) *Inwentarz starostwa grudziądzkiego z 1603 r. oraz rejestr dochodów z lat 1601—1603*, wyd. S. Cackowski, Grudziądz 1965 — *Zapiski Historyczne*, 32 : 1967, 1. 43) B. Wachowiak, *Gospodarze położenie chłopów w domenach Księstwa Szczecińskiego w XVI i w pierwszej połowie XVII w.*, Szczecin 1967 — *Kwartalnik Historyczny*, 75 : 1968, 1. 44) W. A. Serczyk, *Gospodarstwo magnackie w województwie podolskim w drugiej połowie XVIII w.*, Wrocław 1965 — *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*, 29 : 1968.

Wydział III

BLĄZEJEWSKI FRANCISZEK urodził się dnia 13 lutego 1924 r. w Gniewie, pow. Tczew. Do szkoły powszechnej i gimnazjum uczęszczał w Toruniu. Świadectwo dojrzałości otrzymał w 1947 r. w Państwowym Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni. W tymże roku rozpoczął studia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W latach 1948—1949 jako student bierze udział w pracach zespołu grupy zoologicznej pod kierunkiem prof. dr J. Prüffera, badającego wydmnę Zadroże pod Toruniem, a w latach 1950—1951 — w zespołowych badaniach faunistycznych rezerwatu cisowego Wierzchlas w Borach Tucholskich. Od 1950 r. pełni obowiązki zastępcy asystenta przy Katedrze Zoologii UMK, a po uzyskaniu tytułu magistra filozofii w zakresie zoologii wraz z anatomią porównawczą w 1952 r. — funkcje asystenta tejże Katedry. W 1956 r. zostaje mianowany adiunktem tejże Katedry. Stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych uzyskał 2 grudnia 1960 r. W czasie od kwietnia do października 1963 r. jako stypendysta Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego pracował w Deutsches Entomologisches Institut w Berlin-Friedrichshagen, gdzie pod kierunkiem prof. dra H. Sachtlebena prowadził badania nad

morfologią chrząszczy z rodzaju *Meligethes* Steph., w wyniku których przygotował część pracy habilitacyjnej. Habilitował się z zoologii na UMK w Toruniu w dniu 9 listopada 1967 r. Z dniem 1 września 1968 r. powołany został na stanowisko docenta etatowego w Katedrze Zoologii Systematycznej UMK.

Spis prac: 1) Chrząszcze trupożerne rezerwatu cisowego Wierzchlas, Zeszyty Naukowe UMK, Biologia, 1956, 1, 63—90. 2) Nowe wiadomości o występowaniu biegacza złocistego (*Carabus auratus* L.), Stud. Soc. Scient. Torun. (E), 1956, 4, 65—83. 3) Jady owadów i ich znaczenie, Pol. Pismo Ent. (B), 1957, 1 (4), 5—29. 4) *Atypus muralis* Bertkau — nowy dla Polski przedstawiciel *Mygalomorphae* (Araneida), Fragm. Faun., 1958, 2, 11—15. 5) Próby zastosowania płatków owsianych jako przynęty w badaniach faunistycznych, Stud. Soc. Scient. Torun., (E), 1959, 2, 41—50. 6) Badania morfologiczno-porównawcze nad niektórymi środkowoeuropejskimi gatunkami z rodzaju *Meligethes* Steph. (*Nitid.*, *Col.*), Stud. Soc. Scient. Torun. (E), 1962, 12, 229—302. 7) *Carabus hortensis* L. z anomalią pokrywy, Przegl. Zool., 1962, 3, 240 (wspólnie z T. Matysiakiem). 8) Stanowisko systematyczne *Xenoturbellida* Westblad 1949, Przegl. Zool., 1962, 4, 259—263. 9) *Actinulida* Swedmark-Teissier 1958 — nowy rząd stulbiopławów (*Hydrozoa*)?, Przegl. Zool., 1962, 4, 263—266. 10) Deutsches Entomologisches Institut Berlin-Friedrichshagen (NRD), Przegl. Zool., 1965, 1, 90—93. 11) Dlaczego chronimy biegacze?, Przyroda Polska, 1965, 2, 4 (wspólnie z A. Błazejewską). 12) Vergleichend-morphologische Untersuchungen der Aedeagi der mitteleuropäischen Meligethini (*Col.*, *Nitidulidae*), Pol. Pismo Ent., 1965, 2, 267—390. 13) Bemerkungen zur Flügelbildung der Meligethini (*Col.*, *Nitidulidae*), Pol. Pismo Ent., 1965, 2, 391—401. 14) Pozycja systematyczna wrzéch (*Pentastomida*), Przegl. Zool., 1965, 4, 361—366. 15) Mechanizm cyjanogenezy u krocionogów (*Diplopoda*), Wszechświat, 1966, 10, 242—243. 16) Uwagi o występowaniu *Hirudo medicinalis* L. na terenie woj. bydgoskiego, Przegl. Zool., 1967, 1, 97. 17) Z badań nad biegaczowatymi (*Carabidae*) rezerwatu cisowego Wierzchlas, Przyroda Polski Zachodniej, 1964, 1—4, 63—74. 18) Gruczoly pygidialne biegaczowatych (*Carabidae*), Przegl. Zool., 1968, 1, 30—35. 19) Untersuchungen über die Entwicklung des Aedeagus bei dem Rapsglanzkäfer — *Meligethes aeneus* F. (*Col.*, *Nitidulidae*), Pol. Pismo Ent., 1968, 2, 229—254. 20) Miejsce wachlarzoskrzydłych (*Strepsiptera*) w systematyce owadów, Przegl. Zool. (w druku). 21) Spostrzeżenia nad fauną rezerwatu w Płutowie, pow. Chełmno n. Wisłą, Chrońmy Przyrodę Ojczystą (w druku). 22) Słownik Terminów Biologicznych (praca zbiorowa — w druku).

BOHR RYSZARD urodził się dnia 15 stycznia 1926 r. w Kołomyi. W 1938 r. ukończył szkołę podstawową i rozpoczął naukę w gimnazjum, którą kontynuował w latach 1939—1941 w radzieckiej szkole średniej. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako robotnik na kolei, w gospodarstwie rolnym i w sklepie.

Po wyzwoleniu Kołomyi przez Armię Czerwoną w marcu 1944 r. wstąpił do organizującej się na terenie ZSRR I Armii WP. Od lipca 1944 r. do końca wojny brał czynny udział w działaniach wojennych, w czasie których był dwukrotnie ranny i został odznaczony odznaczeniami bojowymi polskimi i radzieckimi.

Po zdemobilizowaniu zamieszkał w Toruniu, gdzie ukończył szkołę średnią w liceum dla pracujących i w 1947 r. rozpoczął studia biolo-

giczne na UMK, pracując równocześnie jako ekspedient w sklepie spółdzielczym, a następnie jako nauczyciel szkoły średniej w Bydgoszczy.

W 1950 r. został zaangażowany na stanowisko asystenta przy Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UMK. Studia ukończył w czerwcu 1952 r. W pierwszych dwu latach po studiach prowadził badania z zakresu ekologii roślin naczyniowych i w tym czasie opracował na zlecenie IMUZ dwa tematy ekologiczne o wpływie zadrzewień śródpolnych na mikroklimat pól i łąk. W 1954 r. zdecydował się na zmianę przedmiotu badań i zajął się algologią. Współpracuje przy hydrobiologicznych opracowaniach jezior Polski północnej w zespołach badawczych profesora dra J. Mikulskiego i prof. dra M. Gieysztora. W wyniku tych badań publikuje kilka prac z zakresu algologii i w 1960 r. uzyskuje stopień doktora nauk przyrodniczych na podstawie pracy dotyczącej zespołów glonów perifitonowych w jeziorze Mamry. Od tego czasu zbiorowiska glonów perifitonowych jezior Polski stały się głównym przedmiotem jego badań, a wyniki kilkuletnich badań nad zespołami perifitonowymi z 26 jezior Polski północnej — podstawą habilitacji w grudniu 1966 r.

S p i s p r a c : 1) Wstępne badania nad wpływem zadrzewień nad rowami melioracyjnymi w terenie falistym na niektóre elementy mikroklimatyczne w Wałyczu, Rocz. N. Rol., 7 : 1956 (wspólnie z E. Hohendorfem). 2) Stanowisko lnu trwałego (*Linum perenne* L.) w Fuluszu koło Szubina, Fr. Flor. et Geobot., 6 : 1960 (wspólnie z J. Wilkoń-Michalską). 3) Nowe stanowisko *Aphanizomenon Elenkinii* K i s e l., Acta Hydrobiol., 2 : 1960. 4) Wstępne studia hydrobiologiczne nad niektórymi elementami flory i fauny Brdy oraz jeziora Stoczek jako terenu przyszłego zbiornika zaporowego pod Koronowem, Przyrody Pol. Zach. 15 : 1960 (wspólnie z A. Gizińskim). 5) O możliwościach stosowania metod fitosocjologicznych do badań zbiorowisk glonów, V Zjazd Hydrobiol. Pol., 1961. 6) Socjologiczne badania perifitonu roślinnego w jeziorze Mamry, St. Soc. Sc. Tor. sec. D 6 : 1962. 7) Proste modele fizyczne obrazujące dynamikę przepływu energii i materii w ekosystemie, Ekologia Pol., 9 : 1963 (wspólnie z W. Idźkowskim). 8) Glony zbiorowisk perifitonowych niektórych jezior „lobeliowych” Pomorza Zachodniego, VI Zjazd Hydrobiol. Pol., 1964. 9) Plankton roślinny Jeziora Kortowskiego w latach 1952—1953, Zesz. Nauk. WSR w Olsztynie, 19 : 1965. 10) Szkic florystyczno-fitosocjologiczny południowej części jeziora Jeziorak, Zesz. Nauk. UMK, Pr. Stacji Limnologicznej, 1 : 1965. 11) Fitoplankton zbiornika zaporowego pod Koronowem w pierwszym roku spiętrzania wód, Zesz. Nauk. UMK, 9 : 1966. 12) Nowe stanowisko *Volvox cf. tertius* Meyer w zbiorniku zaporowym pod Koronowem, VII Zjazd Hydrobiol. Pol., 1967. 13) Zbiorowiska glonów perifitonowych jezior Polski póln., Zesz. Nauk. UMK, 17 : 1967. 14) Production of Periphyton in the Jeziorak Lake, Pr. Stacji Limnol. UMK, 3 : 1967 (wspólnie z W. Zawislakiem). 15) The first lacustrine locality of *Hildenbrandia rivularis* (L i e b m.) J. Ag. in Poland found in lake Jeziorak, Prace Stacji Limn. UMK, 4 : 1968.

GĄSKA STANISŁAW urodził się dnia 23 lipca 1929 r. we wsi Siele Nowy, pow. Maków Maz. Świadectwo dojrzałości otrzymał w 1950 r. w liceum ogólnokształcącym w Szczytnie. W tymże roku rozpoczął studia astronomiczne na Wydziale Matem.-Przyrod. UMK, gdzie uzyskał dyplom magistra w 1955 r.

W 1953 r. został zatrudniony przy Katedrze Astronomii UMK na stanowisku zast. asystenta, od 1954 r. — asystenta, od 1955 r. — st. asystenta, od 1960 r. — adiunkta, po uzyskaniu stopnia doktora na podstawie pracy *Perturbacje wiekowe małej planety Kepler wywołane działaniem 9 wielkich planet*. W l. 1962/1963 odbył półroczny staż w Katedrze Mechaniki Nieba i Grawimetrii Uniwersytetu Moskiewskiego, gdzie pracował pod kierunkiem prof. Duboszina. Wynikiem tego pobytu są prace (nr 6 i 7 w spisie prac) dotyczące obliczania orbit periodycznych sztucznych satelitów metodą Duboszina.

W 1967 r. habilitował się na podstawie pracy pt. *Statystyczne badania orbit małych planet z uwzględnieniem ich pochodzenia*. W kwietniu 1968 r. został powołany na stanowisko docenta etatowego.

Spis prac: 1) Photovisual Stellar Magnitudes in the Aquila Field, Stud. Soc. Scien. Torunensis sec. F., 1 : 1958, 3. 2) Zakrycie gwiazd przez Księżyc. A. A., 7 : 1959 (praca zbiorowa). 3) The motion of Giant Stars of Population I and II, Stud. Soc. Scien. Torunensis. sec. F, 3 : 1960, 1. 4) Secular Perturbations of the Minor Planet (1134) Kepler Arising from the Action of 9 Great Planets, Stud. Soc. Scien. Torunensis sec. F, 3 : 1961, 3. 5) The Motion of the Periodic Comet Kopff (1906 IV) during the Period 1939—1945, Stud. Soc. Scien. Torunensis sec. F, 4 : 1965, 1. 6) Periodyczne orbity sztucznych satelitów Ziemi wyznaczone metodą Lapunowa-Duboszina, Biul. Polskich Obs. SSZ, 1964, nr 10, oraz Sobszczenija GA SZ nr 48. 7) O zbieżności szeregów periodycznych typu Lapunowa-Duboszina (w druku w sprawozdaniach z konferencji w Moskwie). 8) Elipsoida periheliów małych planet, Postępy Astronomii, 1965. 9) Statystyczne badania elementów orbit małych planet z uwzględnieniem ich pochodzenia. Wydawnictwa UMK, 1967. 10) Statystyczne badanie elementów orbit meteorów (w druku). 11) Wpływ małych dzielników na σ_1 (a). 12) Badanie orbit Perseid (w druku).

HUPPENTHAL LESŁAW urodził się dnia 19 grudnia 1923 r. w Toruniu, gdzie uczęszczał do szkoły powszechnej i później do gimnazjum. Do wybuchu II wojny światowej ukończył trzy klasy gimnazjum ogólnokształcącego. Dalszą naukę podjął po wojnie w Anglii, gdzie ukończył pierwszą klasę liceum. Dalej do matury przygotowywał się samodzielnie, składając w 1947 r. egzamin dojrzałości dla eksternów w Gimnazjum M. Kopernika w Toruniu. W tym samym roku zapisał się na kierunek chemii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W czasie studiów rozpoczął w 1948 r. pracę jako wolontariusz przy Katedrze Chemii Nieorganicznej UMK. W dalszym okresie studiów został powołany na stanowisko zastępcy asystenta w 1949 r. asystenta w 1952 r. Od czasu utworzenia Katedry Chemii Ogólnej UMK w 1951 r. do chwili obecnej jest jej pracownikiem; awansował w 1953 r. na stanowisko starszego asystenta i w 1956 r. na stanowisko adiunkta. Jest obecnie docentem etatowym Katedry.

W 1952 r. uzyskał dyplom magistra filozofii z zakresu chemii na podstawie pracy pt. *Szybkość reakcji między tiosiarczanem sodu i chlo-rooocetanem sodu w środowisku wodnym i wodno-alkoholowym*, wykonana-

nej pod kierunkiem prof. dr A. Ulińskiej w Katedrze Chemii Ogólnej UMK.

W 1962 r. uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych na podstawie pracy pt. *Adsorpcja kwasu polimetakrylowego na węglu aktywowanym*. Promotorem pracy była prof. dr A. Ulińska.

W roku akademickim 1963/1964 przebywał na stażu naukowym w Szwecji w Katedrze Chemii Fizycznej Uniwersytetu w Uppsali jako stypendysta Szwedzkiego Instytutu do Współpracy Kulturalnej z Zagranicą. W okresie stażu zgodnie ze swoimi zainteresowaniami (zagadnieniem związków wielkocząsteczkowych) prowadził pod kierunkiem prof. S. Claessona badania roztworów trójmasłanu celulozy. Po powrocie do kraju nadal pracuje w tej dziedzinie.

Nominację na docenta otrzymał w 1968 r. na podstawie pracy pt. *Konformacja trójmasłanu celulozy w roztworach ketonu metylowo-etylowego oraz trójmasłanu gliceryny* i na podstawie kolokwium habilitacyjnego.

Za prace badawcze w dziedzinie polielektrolitów otrzymał w 1965 r. zespółową nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego trzeciego stopnia.

Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Chemicznego. W latach 1962—1963 sprawował funkcję sekretarza Oddziału Pomorskiego PTCh.

Spis prac: 1) Adsorpcja kwasu polimetakrylowego na węglu z roztworów alkoholowo-wodnych, *Roczniki Chemii*, 1960, 34, 1089—1101 (wspólnie z A. Ulińską). 2) O układzie dwufazowym do podziału kwasu polimetakrylowego, *Roczniki Chemii*, 1961, 35, 1153—1154 (wspólnie z A. Ulińską). 3) Agregacja zawiesin gliny pod wpływem polielektrolitów, *Roczniki Chemii*, 1961, 35, 1501—1509 (wspólnie z A. Ulińską i D. Gaworowską). 4) Podział kwasu polimetakrylowego na frakcje metodą adsorpcji na węglu, *Studia Societatis Scientiarum Torunensis*, sec. B, 1962, 4, 1—10 (wspólnie z A. Ulińską i Z. Wojtczakiem). 5) Oznaczanie stężenia roztworów kwasu polimetakrylowego wagowo oraz miareczkowo za pomocą wodorotlenku sodowego wobec wskaźników, *Chemia Analityczna*, 1962, 7, 673—682 (wspólnie z A. Ulińską). 6) Adsorption of polymethacrylic acid. Dependence on molecular weight, *Roczniki Chemii*, 1963, 37, 1001—1008. 7) Działanie stabilizacyjne i agregacyjne polielektrolitów na zawiesiny. II. Działanie kwasu polimetakrylowego na wodną zawiesinę kaolinitu i węgla, *Studia Societatis Scientiarum Torunensis*, sec. B, 1966, 6, 37—50 (wspólnie z A. Ulińską). 8) Cellulose tributyrates. Intrinsic viscosity-molecular weight relationship, *Roczniki Chemii*, 1965, 39, 1867—1876 (wspólnie z S. Claessonem). 9) The conformation of polymers in solution. Part I. Viscosity of cellulose tributyrates, *Roczniki Chemii*, 1967, 41, 1793—1805. 10) The conformation of polymers in solution. Part II. Light scattering of cellulose tributyrates, *Roczniki Chemii*, 1968, 42, 1705—1714.

NAREBSKA ANNA urodziła się dnia 17 września 1926 r. w Sosnowcu. Do szkoły podstawowej uczęszczała w Pińsku. Po wybuchu wojny, w 1942 r. znalazła się w Związku Radzieckim w Ałtajskim Kraju, gdzie uczęszczała do szkoły średniej i w 1945 r. uzyskała świadectwo dojrzałości. W 1946 r. pracowała w Ambasadzie Polskiej w Moskwie. Studia rozpoczęła w 1947 r. na Wydziale Matematyczno-Przy-

rodniczym Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu i w 1952 r. uzyskała stopień magistra filozofii z zakresu chemii. W czasie studiów pracowała jako nauczycielka języka rosyjskiego, a następnie — fizyki i chemii. W 1951 r. podejmuje obowiązki zastępcy asystenta w Katedrze Chemii Fizycznej UMK w Toruniu. W Katedrze tej awansowała kolejno na stanowisko asystenta w 1952 r., starszego asystenta w 1954 r. i adiunkta w 1956 r. Na podstawie pracy pt. *Katalityczne działanie Amberlitu IRA-400 w reakcji kondensacji aldolowej acetonu i rozkładu alkoholu dwuacetonowego* uzyskała w 1960 r. stopień doktora nauk przyrodniczych na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UMK w Toruniu. W 1961 r. uzyskała stypendium Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego na dalsze studia w Anglii i wyjechała do Londynu, gdzie w ciągu dziesięciu miesięcy pracowała pod kierunkiem prof. C. W. Daviesa w Battersea College of Technology nad zagadnieniem struktury i własności polielektrolitów usieciowanych. Do Londynu wyjechała raz jeszcze w 1964 r., ażeby wziąć udział w kursie paramagnetycznego rezonansu jądrowego, zorganizowanym przez The Royal Institute of Chemistry. W następnych latach kontynuowała badania z dziedziny polielektrolitów usieciowanych i w styczniu 1968 r. przedłożyła rozprawę habilitacyjną pt. *Hydratacja i asocjacja w żelach polielektrolitów usieciowanych*. Na podstawie przedłożonej rozprawy i kolokwium habilitacyjnego Rada Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UMK w Toruniu nadała jej stopień docenta. Za rozprawę habilitacyjną uzyskała nagrodę III stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: 1) Krystalizacja solanek przygotowanych jonitami, *Przemysł Chemiczny*, 33 : 1954, 299 (wspólnie z Z. Czerwińskim). 2) Wymiana jonów sodowych, potasowych i wapniowych na Wofatyce P z roztworów zbliżonych składem jonowym do soków trawiennych człowieka, *Acta Biochemica Polonica*, 3 : 1956, 271 (wspólnie z W. Maćkowskim). 3) Interpretacja krzywych potencjometrycznego miareczkowania anionitów, *Roczniki Chemii*, 33 : 1959, 1081 (wspólnie z H. Wieczorek). 4) Oznaczanie acetonu i alkoholu dwuacetonowego w mieszaninie metodą absorpcji światła w ultrafiolecie, *Roczniki Chemii*, 35 : 1961, 1131 (wspólnie z A. Basińskim). 5) Oznaczanie acetonu i alkoholu dwuacetonowego w obecności tlenu metyloxy metodą absorpcji światła w ultrafiolecie, *Roczniki Chemii*, 35 : 1961, 1381 (wspólnie z A. Basińskim). 6) Katalityczne działanie anionitów w reakcji kondensacji aldolowej acetonu i rozkładu alkoholu dwuacetonowego. I. Równania kinetyczne reakcji, *Roczniki Chemii*, 35 : 1961, 1671 (wspólnie z A. Basińskim). 7) II. Kinetyka kondensacji acetonu i rozkładu alkoholu dwuacetonowego na Amberlicie IRA-400 w formie wodorotlenowej, *Roczniki Chemii*, 35 : 1961, 1685 (wspólnie z A. Basińskim). 8) III. Aktywność katalityczna anionitów o różnej mocy zasadowej, *Roczniki Chemii*, 37 : 1963, 663. 9) Oczyszczanie solanek naturalnych od jonów wapniowych i magnezowych za pomocą jonitów, *Przemysł Chem.*, 42 : 1963, 481 (wspólnie z G. Małek). 10) The Behaviour of Ion-exchange Resins with Mixed Solvents. Part III. Dioxan-Water Mixtures, *J. Chem. Soc., London* 1964, s. 4169 (wspólnie z C. W. Daviesem). 11) Studies on Ion Exchange Resins. Part I. Capacity and Swelling of Weak-Base Anion Exchange Resins, *Roczniki Chemii*, 39 : 1965, 1075 (wspólnie z I. Kotecką). 12) Studies on Ion Exchange Resins. Part II. Pore-sizes of Weak Base Anion Exchange

Resins, *Roczniki Chemii*, 39 : 1965, 1305 (wspólnie z I. Kotecką). 13) Studies on Ion Exchange Membranes. Part I. Remarks to Measurements and Calculations of the Membrane Conductivity, *Roczniki Chemii*, 40 : 1966, 237 (wspólnie z A. Basińskim i R. Dąbkiem). 14) Studies on Ion Exchange Membranes. Part II. An Attempt of an Interpretation of the State of Resin at the „Isoconductance Point”, *Roczniki Chemii*, 41 : 1967, 1329 (jak w p. 13). 15) Removal of Phenol from Waste Water by Ion-exclusion Method., *Roczniki Chemii*, 41 : 1967, 449 (wspólnie z A. Basińskim i J. Marciniakiem). 16) Hydratacja i asocjacja w żelach polielektrolitów usieciowanych, Wydawnictwa Uniwersytetu M. Kopernika, Toruń 1967, ss. 135. 17) Effect of Gamma Radiation on Ion Exchange Resins. Part I. Irradiation Damage of Functional Groups in Strong Base Anion Exchange Resin Zerolit FF-IP, *Nukleonika*, 14 : 1969, 507 (wspólnie z A. Basińskim i M. Tempczyk). b) Komunikaty i doniesienia publikowane w materiałach zjazdowych: 18) Oznaczanie stopnia uwodnienia Amberlitu IRA-400 metodą paramagnetycznego rezonansu jądrowego, Komunikaty, VI Jubileuszowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Warszawa 1959, s. 102 (wspólnie z A. Basińskim). 19) Katalityczne działanie Amberlitu IRA-400 w reakcji kondensacji aldolowej acetonu, Komunikaty, VI Jubileuszowy Zjazd PTCh, Warszawa 1959, s. 133 (wspólnie z G. Małek). 20) Katalityczne działanie Amberlitu IRA-400 w reakcji kondensacji aldolowej acetonu i rozkładu alkoholu dwuacetonowego, autoreferat pracy doktorskiej, *Wiadomości Chemiczne*, 16 : 1962, 119. 21) Sorpcja wody z roztworów wodno-dioksanowych na kationicie Zeo-Karb 225 w formach sodowej, potasowej i niklowej, Materiały II Ogólnopolskiej Konferencji Chromatograficznej, Lublin 1963, s. 24. 22) Badania sorpcji pary wodnej na polielektrolicie usieciowanym Zerolit 226 metodą równowag izopietycznych, Komunikat Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Prace zjazdu naukowego, Białystok 1965, s. 39. 23) Usuwanie fenolu z wód odpadowych metodą „Ion Exclusion”, Komunikat Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Prace zjazdu naukowego, Szczecin 1966, s. 52 (wspólnie z A. Basińskim i J. Marciniakiem). 24) Próby interpretacji izoterm sorpcji pary wodnej na usieciowanym kwasie poliakrylowym i jego solach mieszanym. Streszczenia prac Zjazdu Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Wrocław 1967, *Wiadomości Chemiczne*, 21 : 1967, 291. 25) Radiacyjna destrukcja anionitu silnie zasadowego Zerolit FF. Streszczenia prac Zjazdu Naukowego PTCh, Gdańsk 1968, *Wiadomości Chemiczne*, 22 : 1968, 344 (wspólnie z A. Basińskim i M. Tempczyk). 26) Elektrochemiczne własności krajowych membran jonitowych (eksperymentalnych). Streszczenia prac Zjazdu Naukowego PTCh, Gdańsk 1968, *Wiadomości Chemiczne*, 22 : 1968, 329. c) Opracowania dydaktyczne: 27) Ćwiczenia laboratoryjne z chemii fizycznej związków wielkocząsteczkowych. Rozdział II. Metody oznaczania średnich mas cząsteczkowych, Wydawnictwa Uniwersytetu M. Kopernika, Toruń 1966, s. 87—161. d) Recenzje: 28) E. Buczyło, Selektywne membrany jonitowe w procesach elektrochemicznych — *Roczniki Chemii*, 42 : 1968, 1550 (wspólnie z A. Basińskim).

SZUPRYCZYŃSKI JAN urodził się dnia 27 VI 1934 r. w Chełmnie. Szkołę podstawową ukończył w 1947 r. W czerwcu 1952 r. złożył maturę w Państwowym Liceum Pedagogicznym w Chełmnie. W 1952 r. rozpoczął studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dyplom magistra geografii uzyskał w 1956 r. Bezpośrednio po uzyskaniu dyplomu został powołany na stanowisko asystenta w Instytucie Geografii Polskiej Akademii Nauk w Zakładzie Geomorfologii i Hydrografii Niżu, kierowanym przez prof. dra R. Galona. W sezonach letnich (czerwiec—wrzesień) 1959 i 1960 r. był ucze-

stnikiem polskiej wyprawy naukowej na Spitsbergen. Na obszarze południowego Spitsbergenu w rejonie fiordu Hornsund prowadził badania rzeźby glacialnej i glacyfluwialnej powstającej w strefie marginalnej lodowców. W wyniku prac przeprowadzonych na Spitsbergenie przygotował rozprawę doktorską *Rzeźba strefy marginalnej i typy deglacjacji lodowców na obszarze południowego Spitsbergenu*. Dnia 9 IV 1962 r. Rada Naukowa Instytutu Geografii PAN w Warszawie nadała mu stopień doktora nauk przyrodniczych. W 1962 r. przebywał 6 tygodni w Norwegii jako stypendysta rządu norweskiego. W ramach tego stypendium uczestniczył również latem 1963 r. w wyprawie polarnej na Spitsbergen zorganizowanej przez Norweski Instytut Polarny. Na krótkoterminowych stypendiach przebywał w Niemieckiej Republice Demokratycznej (wrzesień 1963 r.) oraz w Związku Radzieckim w Instytucie Geologii Arktyki w Leningradzie (listopad 1965 r., wrzesień 1969 r.). Brał udział w konferencjach organizowanych przez Międzynarodową Unię Geograficzną — Podkomisję Kartowania Geomorfologicznego w Polsce (3—12 V 1962 r.), w Czechosłowacji (25 IV—6 V 1965 r.) i Belgii (8 VI—16 VI 1966 r.). W 1966 r. był współorganizatorem polsko-niemieckiej konferencji dotyczącej genezy i rozwoju pradoliny toruńsko-eberswaldzkiej (Polska—NRD, 4—13 V 1966 r.).

W dniu 8 IV 1968 r. w ramach zespołu kierowanego przez prof. dr R. Galona otrzymał nagrodę I stopnia Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy za opracowania z fizjografii urbanistycznej wykonane na obszarze woj. bydgoskiego. Habilitował się 18 V 1968 r. w Instytucie Geografii PAN w Warszawie na podstawie rozprawy *Niektóre zagadnienia czwartorzędu na obszarze Spitsbergenu*. Latem 1968 r. (5 VI—7 IX) był uczestnikiem wyprawy naukowej zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Geograficzne na Islandię. W 1969 r. za osiągnięcia naukowe z zakresu geografii otrzymał nagrodę Wydziału III Polskiej Akademii Nauk.

Od 1954 r. jest członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego. W 1962 r. został członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu, zaś od 1966 r. sekretarzem Komisji Geograficzno-Geologicznej TNT. W dniu 20 I 1969 r. został wybrany członkiem miejscowym III Wydziału TNT, a w dniu 19 II 1969 r. członkiem Zarządu TNT.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: 1) Wybrane zagadnienia z badań geomorfologicznych na arkuszu „Wyrzysk” mapy 1 : 25 000, Dokumentacja Geograficzna, 1957, 3, 38—48. 2) Rzeźba i budowa geologiczna Dębowej Góry, *Studia Societatis Scientiarum Torunensis, sectio C*, 3 : 1958, 6, s. 1—16 + 2 wykresy + 2 mapy. 3) Relief and geological structure of Dębowa Góra, *Biulletin de l'Academie Polonaise des Sciences, Serie des sci. chim, geol. et geogr.* vol. 6 : 1958, 6, 403—407. 4) Tera-sy pradoliny Noteci między Nakłem a Milczem, *Przegląd Geograficzny*, 30 : 1958, 4, 671—484, 1 mapa, 1 rysunek, 8 zdjęć (wspólnie z S. Kozarskim). 5) The marginal zone of the Gås glacier (Sörkappland-Southern Spitsbergen), *Bulletin de l'Academie Polonaise des Sciences, Serie des sci. geol. et geogr.*, Varsovie, 8 : 1960, 4, 313—319.

1 mapa. 6) Formen und Entstehungstypen der Eisrandlagezone von Südspitzbergen, Report of the VI-th International Congress on Quaternary, Łódź 1963, s. 491—500. 7) Rzeźba strefy marginalnej i typy deglacjacji lodowców południowego Spitsbergenu, IG PAN Prace Geograficzne, 1963, 39, 1—163, 3 mapy, 33 rysunki, 70 zdjęć. 8) Relief of the marginal zone of the Werenskiöld glacier (Spitsbergen) Bulletin de L'Academie Polonaise des Sciences, Serie des sci. geol. et geogr., 11 : 1963, 2, 101—105, 1 mapa. 9) Zagadnienie genezy krajobrazów wysoczyzny morenowej płaskiej i falistej, Przegląd Geograficzny, 37 : 1965, 1, 163—168. 10) Relief of the marginal zone of Werenskiöldbreen. Norsk Polarinstitut-Årbok 1963, Oslo 1965, s. 89—107, 1 mapa + 5 zdjęć. 11) Eskers and kames in the Spitsbergen area, Geographia Polonica, 6 : 1965, 127—140. 12) Objaśnienia do mapy geomorfologicznej 1 : 50 000 arkusz N-33-107-C Szamocin; Dokumentacja Geograficzna, 1966, 1, 1—47 + 16 rysunków. 13) Przebieg deglacjacji na obszarze północnego Spitsbergenu w rejonie fiordu Bock, Przegląd Geograficzny, 38 : 1966, 3, 407—428. 14) Die Entwicklung kleiner rezenter Erosionstäler an den Stufen des Wda-Sanders (Polen). Les Congrès et Colloques de l'Université de Liège. Vol. 40. Université de Liège 1967, s. 299—303 + 1 mapa + 4 zdjęcia + 1 diagram. 15) Niektóre zagadnienia czwartorzędu na obszarze Spitsbergenu, IG PAN, Prace Geograficzne, 1968, 71, 1—128 + 35 zdjęć + 1 mapa wielobarwna poza tekstem. 16) Research on Glacial Deposits and Land Forms in the Area of Hornsund, Vestspitsbergen. Polish Spitsbergen Expeditions 1957—1960. Summary of Scientific Results. Polish Academy of Sciences, III IGY (IGC Committee, Warszawa 1968, s. 295—304. 17) Deglaciation in Southern Vestspitsbergen. *ibid.*, s. 305—311 + 2 mapy i 6 zdjęć na wkładkach kredowych. 18) Glaciations in the Spitsbergen area, Geographia Polonica, 13 : 1968, 175—183. b) Notatki naukowe: 19) The relief of the marginal zone and the types of deglaciation of the south Spitsbergen glacier. INQUA — International Association on Quaternary Research VI-th Congress. Abstract of Papers Poland 1961, s. 168—169. 20) Terraces in the Noteć ice-marginal streamway south of Nakło. Guide-Book of Excursion from the Baltic to the Tatras Part I North Poland — 1961, s. 101—102. 21) Relief and geological structure of the moraine hills in the neighbourhood of Wysoka, jak wyżej s. 106—107. 22) Die Entwicklung kleiner rezenter Erosionstäler an den Abhängen des Wda-Sanders (N-Polen). Papers Abstracts. Symposium on Slopen Geomorphic Cartography and Fluvial Dynamics. Liège—Louvain, June 8—16, 1966. 23) 13 haseł w: Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN, t. 6—8. Warszawa 1965—1966. 24) 4 notki bibliograficzne w Geographical Abstracts A — Geomorphology 1966. Londyn. c) Mapy: 25) Mapa geomorfologiczna Polski 1 : 50 000 arkusz Szamocin N-33-107 C. Instytut Geografii PAN, Toruń 1963 (mapa dwubarwna 44 oznaczeń). d) Recenzje: 26) B. Krygowski, Krajobraz Wielkopolski i jego dzieje, Poznań 1958 — Przegląd Geograficzny, 31 : 1959, 2, 411—412. 27) E. M. Todtman, Am östlichen Rand des Bruarjökull Nordrand des Vatnajökull (Island) — Przegląd Geograficzny, 32, 162—164. 28) A. Ludwig, Eistontik und echte Tektonik, in Ost-Rügen (Jasmund) — Czasopismo Geograficzne, t. 32 : 1961, 2, 241—242. 29) S. Jewtuchowicz, Studia z geomorfologii glacialnej północnej części Sörkappu — Czasopismo Geograficzne, 35 : 1964, 1, 104—106. 30) E. M. Todtman, Gletscherforschungen auf Island (Vatnajökull) — Czasopismo Geograficzne, 36 : 1965, 3, 310—313. 31) G. Östrem, Breer og morener i Jotunheimen — Przegląd Geograficzny, 37 : 1965, 4, 730—731. 32) Informator geologa. Wydawnictwo Geologiczne, Warszawa 1965, s. 510 — Poznaj świat, 1965, 12, 46. 33) Vestspitsbergen 1 : 500 000. Norsk Polarinstitut. Oslo 1964 — Czasopismo Geograficzne, 37 : 1966, 4, 398. 34) W. Niewiarowski, Kemy i formy pokrewne w Danii oraz rozmieszczenie kemów na terenie Peribalticum w obrębie ostatniego zlodowacenia — Przegląd Geograficzny, 38 : 1966, 3, 501—504. 35) S. Kozarski, Zagadnienie drogi odpływu wód pradolinnych z zachodniej części Pradoliny Noteci — Warty — Przegląd Geograficzny, 38 : 1966, 3, 504—506. 36) K. Klimek, Deglacjacja północnej części Wyżyny Śląsko-Krakowskiej w okresie zlodowacenia środkowopol-

skiego — Przegląd Geograficzny, 40 : 1968, 4, 849—850. e) Sprawozdania : 37) II Sympozjum naukowe poświęcone omówieniu prac badawczych polskiej wyprawy na Spitsbergen w latach 1957—1958—1959, Przegląd Geograficzny, t. 32 : 1960, 3, 442—443. 38) I Zjazd Absolwentów Geografii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Czasopismo Geograficzne, 32 : 1961, 1, 109—110. 39) Polska Wyprawa na Spitsbergen w 1960 r., Przegląd Geograficzny, 33 : 1961, 2, 337—339. 40) Sprawozdania z pobytu dra J. Szupryczyńskiego w Norwegii, Przegląd Geograficzny, 35 : 1963, s. 316. 41) Geografia w Norwegii, Przegląd Geograficzny, 53 : 1963, 703—706. 42) Pobyt dra J. Szupryczyńskiego w NRD, Przegląd Geograficzny, 36 : 1964, 2, 400—401. 43) Norweska Wyprawa na Spitsbergen, Przegląd Geograficzny, 36 : 1964, 2, 404—405. 44) Posiedzenie naukowe poświęcone problematyce kartowania geomorfologicznego i hydrograficznego, Kraków—Modlnica 11—15 IV 1964, Przegląd Geograficzny, 36 : 1964, 4, 816—817. 45) Konferencja poświęcona kartowaniu geomorfologicznemu (12—13 IV 1965), Przegląd Geograficzny, 37 : 1965, 4, 760—761. 46) Międzynarodowa konferencja poświęcona liniom brzegowym południowego Bałtyku, Czasopismo Geograficzne, 36 : 1965, 427—428. 47) II Zjazd Absolwentów Geografii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Czasopismo Geograficzne, 37 : 1966, 1, 110—111. 48) Międzynarodowa konferencja na temat rozwoju Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, Przegląd Geologiczny, 1966, 10, 463 (wspólnie z J. Mojskim). 49) Polsko-niemiecka konferencja poświęcona geomorfologii Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, Przegląd Geograficzny, 38 : 1965, 4, 791—793. 50) Pobyt dra J. Szupryczyńskiego w Związku Radzieckim, Przegląd Geograficzny, 39 : 1967, 2, 472. f) Prace popularno-naukowe i inne **o p r a c o w a n i a** : 51) Pomniki na Spitsbergenie, Poznaj świat, 1965, 5, 15—16, w tym 1 mapa i 4 zdjęcia. 52) Norweski Instytut Polarny, Biuletyn Informacyjny Polskiego Komitetu MWG przy Prezydium PAN, 1965, 1, 65—67. 53) Norweskie eksploracje Svalbardu, Czasopismo Geograficzne, 36 : 1965, 4, 405—406. g) Recenzje : 54) T. Makarewicz, R. Trechciński, Halo, Spitsbergen!, Warszawa 1960 — Poznaj świat, 1961, 2, 48. 55) J. J. Szczepański, Zatoka Białych Niedźwiedzi, Kraków 1960 — Poznaj świat, 1961, 2, 48. 56) S. Siedlecki, Dom pod biegunem, Warszawa 1964 — Poznaj świat, 1965, 3, 46. 57) J. Wojsznis, Polacy na szczytach świata, Warszawa 1964 — Poznaj świat, 1965, 5, 45. 58) Helsztyński, Wyspa Wikingów, Warszawa 1965 — Poznaj świat, 1966, 3, 46. W druku 1 rozprawa i 4 artykuły.

Ponadto na zlecenie Wydziału Budownictwa, Architektury i Urbanistyki Prezydium WRN w Bydgoszczy wykonał w ramach zespołów problemowych opracowanie z zakresu fizjografii urbanistycznej ogólnej dla następujących miast w woj. bydgoskim: Miasteczko Krajeńskie, Brześć Kujawski, Kcynia, Wysoka, Nieszawa, Nakło, Barcin i Tuchola. Na zlecenie Wydziału Budownictwa, Architektury i Urbanistyki Prezydium WRN w Koszalinie współuczestniczył w opracowaniu fizjografii urbanistycznych miast Sławna i Polanowa.

Wydział IV

GILAS JANUSZ BOGUMIŁ urodził się dnia 1 czerwca 1937 r. w Warszawie. Rodzice byli nauczycielami wiejskimi w miejscowości Korytnica, pow. Węgrów. Ojciec zginął w walce z Niemcami w 1944 r. jako żołnierz BCh. Szkołę podstawową, a następnie średnią ukończył w Toruniu. W 1953 r. wstąpił na studia na Wydziale Dyplomatyczno-Konsularnym Szkoły Głównej Służby Zagranicznej w Warszawie. Dyplom magistra prawa międzynarodowego publicznego uzyskał w 1959 r. na podstawie pracy poświęconej krytyce teorii dwu państw chińskich w kontekście

problemu reprezentacji ChRL w ONZ. W 1956 r. rozpoczął pracę zarobkową. W maju 1961 r. uzyskał możliwość podjęcia pracy w Zakładzie Prawa Międzynarodowego i Polityki Międzynarodowej Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych. Pracując w charakterze asystenta specjalizował się w zakresie problematyki zbrojeń i rozbrojenia i przygotował rozprawę doktorską. W kwietniu 1963 r. podjął pracę w Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego UMK w Toruniu w charakterze st. asystenta. Doktorat nauk prawnych uzyskał 10 grudnia 1963 r. na Wydziale Prawa UMK w Toruniu na podstawie pracy poświęconej prawnym problemom powszechnego i całkowitego rozbrojenia. W lipcu 1964 r. został mianowany adiunktem. Stopień docenta prawa międzynarodowego publicznego uzyskał na Wydziale Prawa UAM w Poznaniu w dniu 10 maja 1968 r. na podstawie pracy poświęconej zagadnieniom tranzytu w prawie międzynarodowym.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Zagadnienie rozbrojenia, Toruń 1966. 2) Tranzyt w prawie międzynarodowym, Toruń 1967. 3) Tranzyt przez porty morskie w świetle prawa międzynarodowego, Gdynia 1969 (w druku). b) Zbiory dokumentów: 4) Rokowania rozbrojeniowe po II wojnie światowej. Wybór dokumentów, Warszawa 1961, t. 7 (wspólnie z J. Sztuckim). 5) Rokowania rozbrojeniowe po II wojnie światowej. Wybór dokumentów, Warszawa 1961, t. 8 (wspólnie z A. Towpikiem). 6) Rokowania rozbrojeniowe po II wojnie światowej. Wybór dokumentów, Warszawa 1962, t. 10 (wspólnie z A. Towpikiem). 7) Rokowania rozbrojeniowe po II wojnie światowej. Wybór dokumentów, Warszawa 1963, t. 11 (wspólnie z S. Boratyńskim i A. Towpikiem). 8) Regionalne strefy bezatomowe, Warszawa 1962. c) Artykuły: 9) Rozbrojenie, Sprawy Międzynarodowe, 1962, 3 (wspólnie z A. Towpikiem). 10) Zakaz rozpowszechniania broni atomowej. Strefy bezatomowe, Sprawy Międzynarodowe, 1962, 4, 11) O istocie prawnej powszechnego i całkowitego rozbrojenia, Sprawy Międzynarodowe, 1963, 5. 12) Prawne problemy strefy Kanału Panamskiego, Technika i Gospodarka Morska, 1964, 5 (wspólnie z J. Symonidesem). 13) Demilitaryzacja i rozbrojenie. Zakres pojęć, Wojskowy Przegląd Prawniczy, 1965, 3. 14) Stosunki międzynarodowe a nauczanie prawa międzynarodowego, Życie Szkoły Wyższej, 1966, 5 (wspólnie z J. Symonidesem). 15) Nierozpowszechnianie broni jądrowej i termojądrowej, [w:] Rozbrojenie. Szkice i Rozprawy, Warszawa 1966. 16) Zasady ogólne prawa w pracach Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, Zeszyty Naukowe UMK. Prawo 6. 17) Zagadnienie tranzytu w związku z dostępem państw śródlądowych do morza, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1966, 3. 18) Agencja Kontroli Zbrojeń, Przegląd Zachodni, 1966, 6 (wspólnie z J. Symonidesem). 19) *Pactum de contrahendo* w prawie międzynarodowym publicznym, Zeszyty Naukowe UMK. Prawo 7. 20) Plebiscyt na Powiślu oraz na Warmii i Mazurach jako zagadnienie prawa międzynarodowego, Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1966, 4 (wspólnie z J. Symonidesem). 21) Prawne i polityczne aspekty kontroli rozbrojenia, Zeszyty Naukowe UMK. Nauki Polityczne 1 (wspólnie z J. Symonidesem). 22) Tranzyt uprzywilejowany jako zagadnienie prawa międzynarodowego, Przegląd Komunikacyjny, 1967, 11. 23) Stosunki międzynarodowe a świadomość narodowa, [w:] I Ogólnopolski Zjazd Nauk Politycznych, Warszawa, 18—20 XII 1967. 24) Prawna istota tranzytu międzynarodowego, Państwo i Prawo, 1968, 1. 25) Zachodnioeuropejska współpraca w zakresie wykorzystania energii jądrowej a zagadnienie bezpieczeństwa zbrojowego. Europejska Agencja Energii Atomowej i Europejska Wspólnota Energii Atomowej, Przegląd Zachodni, 1968, 1. 26) Pomocnicze organy kontroli międzynarodowej

Międzynarodowej Organizacji Pracy, Zeszyty Naukowe UMK. Prawo 8 (wspólnie z J. Symonidesem). 27) Prawnomiędzynarodowe położenie Kanału Sueskiego w okresie konfliktu zbrojnego, Państwo i Prawo, 1968, 8 i 9. d) Recenzje: 28) Borba Sowietskiego Sojuza za razuruženije. 1946—1960 gody, pod red. W. A. Zorina, IMO, Moskwa 1961 — Sprawy Międzynarodowe, 1962, 1. 29) International Problems 1961. The Institute for International Politics and Economy, Beograd — Sprawy Międzynarodowe, 1963, 1. 30) Arms Control, Disarmament and National Security, pod red. D. G. Brennana, New York 1961 — Sprawy Międzynarodowe, 1963, 2. 31) R. E. Clute, The International Legal Status of Austria 1938—1955, The Hague 1962 — Przegląd Zachodni, 1963, 3. 32) J. Sach: System zbiorowego bezpieczeństwa a zagadnienie stref zdemilitaryzowanych, Warszawa 1963 — Przegląd Zachodni, 1964, 3. 33) A. Klafkowski, Prawo międzynarodowe publiczne, Warszawa 1964 — Życie Szkoły Wyższej, 1965, 1 (wspólnie z Symonidesem). 34) J. Symonides, Kontrola międzynarodowa, Toruń 1964 — Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1965, 2. 35) L. J. Bouchez: The Regime of Bays in International Law, Leyden 1964. M. P. Strohl: The International Law of Bays, The Hague 1963 — Sprawy Międzynarodowe, 1965, 12. 36) J. Sztucki: Problemy prawne Kosmosu, Warszawa 1965 — Państwo i Prawo 1966, 6. 37) Prawo międzynarodowe a świadomość narodowa (rec. A. Klafkowski: Podstawowe problemy prawne likwidacji skutków wojny 1939—1945 a dwa państwa niemieckie, Poznań 1966), Kultura i Społeczeństwo, 1967, nr 1 (wspólnie z J. Symonidesem) 38) W. Góralczyk: Szerokość morza terytorialnego i jego delimitacja, Warszawa 1964 — Państwo i Prawo, 1967, 4 i 5 (wspólnie z J. Symonidesem) 39) Likwidacja państwa pruskiego (rec. A. Klafkowski: Likwidacja państwa pruskiego, Warszawa 1967), Kultura, 1967, 32. e) Inne prace: szereg artykułów w prasie społeczno-kulturalnej oraz szereg ekspertyz dla Ministerstwa Spraw Zagranicznych z zakresu problematyki zbrojeń i rozbrojenia oraz prawnych aspektów współistnienia.

SAUK JULIAN urodził się dnia 21 stycznia 1910 r. w Wilnie, jako syn pracownika PKP. Tam też uczęszczał do szkoły powszechnej i średniej. Po ukończeniu gimnazjum wstąpił na Wydział Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego, uzyskując w 1937 r. dyplom magisterski. Wiosną 1938 r. został przyjęty na służbę państwową w administracji celnej i po odbyciu przepisanej praktyki oraz złożeniu specjalnego egzaminu mianowany został referendarzem. W tym charakterze pracował do października 1939 r. tj. do chwili, gdy urzędy polskie w Wilnie uległy rozwiązaniu. W czasie wojny przebywał w Wilnie, pracując dorywczo w różnych instytucjach. We wrześniu 1945 r. przybył wraz z rodziną na teren woj. poznańskiego, otrzymując pracę w Związku Gospodarczym Spółdzielni „Społem”. W 1946 r. przeprowadził się do Torunia, obejmując stanowisko radcy prawnego Pomorskiego Okręgu Związku Rewizyjnego Spółdzielni RP. Po reorganizacji spółdzielczości w 1948 r. objął stanowisko radcy prawnego w Centrali Rolniczej Spółdzielni w Bydgoszczy. Z końcem 1948 r. na skutek choroby był zmuszony przerwać pracę zawodową. Okres ten wykorzystał na pracę naukową. W 1951 r. uzyskał na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu stopień naukowy doktora praw. W 1960 r. po reaktywowaniu Wydziału Prawa na UMK został powołany na stanowisko adiunkta w Katedrze Prawa Cywilnego. Następnie w wyniku przewodu habilitacyjnego na

Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu uzyskał w marcu 1968 r. stopień naukowy docenta nauk prawnych w zakresie prawa cywilnego i rodzinnego. W dalszym ciągu jest pracownikiem Wydziału Prawa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Spis prac: 1) Czynniki państwowy i społeczny w kontroli spółdzielczości (mieszynopsis), Toruń 1948. 2) Dzieje wprowadzenia instytucji małżeństwa cywilnego w Niemczech (rozprawa doktorska), Toruń 1951. 3) Odpowiedzialność cywilna rodziców, Państwo i Prawo, 1964, 1. 4) Granice obowiązków i praw rodziców wobec dzieci i społeczeństwa, Toruń 1967, Wydawn. Uniwersytetu M. Kopernika. 5) Ze studiów nad genezą instytucji małżeństwa cywilnego, Zeszyty Naukowe UMK, Prawo 8 : 1968, 31.

SYMONIDES JANUSZ urodził się dnia 5 marca 1938 r. w Brześciu n. Bugiem. Szkołę średnią ukończył w Toruniu w 1954 r. z wyróżnieniem. W latach 1954—1959 studiował na Wydziale Dyplomatyczno-Konsularnym Szkoły Głównej Służby Zagranicznej w Warszawie. Tytuł magistra uzyskał 26 maja 1959 r. na podstawie pracy *Status prawny Kanału Panamskiego*. W czasie studiów specjalizował się w zakresie prawa międzynarodowego publicznego. W 1957 r. w okresie wakacyjnym odbył praktykę w ambasadzie w Moskwie.

W grudniu 1959 r. rozpoczął pracę jako asystent w Katedrze Prawa Międzynarodowego na Wydziale Prawa UMK w Toruniu. Od października 1968 r. jest kierownikiem tej katedry.

Stopień naukowy doktora otrzymał na podstawie pracy *Zagadnienie kontroli międzynarodowej* 28 maja 1963 r. na Wydziale Prawa UMK. Habilitował się 9 stycznia 1968 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie pracy *Zasada efektywności w prawie międzynarodowym*.

Dwukrotnie w 1963 i 1965 r. uczestniczył w wykładach w Haskiej Akademii Prawa Międzynarodowego, nadto w 1965 r. brał udział w pracach Ośrodka Badań nad Prawem Międzynarodowym tej Akademii i uzyskał tam dyplom. W roku akademickim 1964/1965 po uzyskaniu stypendium British Council przebywał na Uniwersytecie Londyńskim. Za pracę doktorską oraz habilitacyjną uzyskał w 1964 i 1968 r. nagrody III stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Jest członkiem PZPR.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Kontrola międzynarodowa, Toruń 1964, ss. 184. 2) Zasada efektywności w prawie międzynarodowym, Toruń 1967, ss. 298. b) Artykuły: 3) Badania na miejscu jako środek kontroli rozbrojenia, Zeszyty Naukowe UMK, Prawo 4. 4) Pojęcie kontroli międzynarodowej, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1964, 1. 5) Sanckje w prawie międzynarodowym, Zeszyty Naukowe UMK, Prawo 5. 6) Prawne problemy strefy Kanału Panamskiego, Technika i Gospodarka Morska, 1964, 5 (wspólnie z J. Gilasem), 7) Zasiadzenie w prawie międzynarodowym, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1966, 1. 8) Zasada rzeczywistej więzi a przynależność państwowa statków, Technika i Gospodarka Morska, 1966, 6. 9) Stosunki międzynarodowe a nauczanie prawa międzynaro-

dowego, *Życie Szkoły Wyższej*, 1966, 5 (wspólnie z J. Gilasem) 10) Zasada rzeczywistej więzi a obywatelstwo osób fizycznych, *Nowe Prawo*, 1967, 2. 11) Plebiscyt na Powiślu oraz na Warmii i Mazurach jako zagadnienie prawa międzynarodowego, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1966, 4 (wspólnie z J. Gilasem). 12) Efektywna okupacja w świetle postępowego rozwoju prawa międzynarodowego, *Zeszyty Naukowe UMK, Prawo* 7. 13) Prawne i polityczne aspekty kontroli rozbrojenia, *Zeszyty Naukowe UMK, Nauki Polityczne* 1 (wspólnie z J. Gilasem), 14) Agencja Kontroli Zbrojeń, *Przegląd Zachodni*, 1966, 6 (wspólnie z J. Gilasem). 15) Czy postanowienia traktatu wersalskiego dotyczące Kanału Kilońskiego w dalszym ciągu obowiązują?, *Technika i Gospodarka Morska*, 1967, 6. 16) Zawojowanie w klasycznym i współczesnym prawie międzynarodowym, *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, 1967, 4. 17) Pomocnicze organy kontroli międzynarodowej MOP, *Zeszyty Naukowe UMK, Prawo* 8 (wspólnie z J. Gilasem). 18) *The Concept of Domicile in Existing International Conventions* (maszynopis przedstawiony w Ośrodku Badań Haskiej Akademii w 1965 r.). 19) Interwencja amerykańska w Wietnamie ze stanowiska prawa międzynarodowego, *Państwo i Prawo*, 1968, 11. 20) Zasada powstrzymania się przez państwo w stosunkach międzynarodowych od uciekania się do groźby lub stosowania siły, *Zeszyty Naukowe UMK, Prawo* 9 (w druku). 21) Niektóre aspekty prawne cieśnin bałtyckich, *Technika i Gospodarka Morska*, 1968, 8 i 9 (wspólnie z K. Wołowskim). 22) Kryteria uznania państwa i rządu w teorii i praktyce międzynarodowej, *Zeszyty Naukowe UMK, Nauki Polityczne* 3 23) Status prawny cieśnin bałtyckich (maszynopis przyjęty do druku w pracy zbiorowej wydawanej przez Instytut Prawa PAN. 24) Kontrola międzynarodowa wykonywania umów międzynarodowych dotyczących praw człowieka, referat opublikowany w materiałach sesji ogólnopolskiej poświęconej prawom człowieka, Toruń 12—13 grudzień 1968. 25) To samo, złożone do druku w *Nowym Prawie*. e) *Recenzje*: 26) *Dyplomaci w dawnych czasach. Relacje staropolskie z XVI—XVIII stulecia*. Opracowali A. Przyboś i R. Żelewski — *Sprawy Międzynarodowe*, 1961, 10. (To samo w: *Annuaire Polonais des Affaires Internationales* 1961). 27) Shigeru Oda, *International Control of Sea Resources* — *Sprawy Międzynarodowe*, 1965, 1. 28) J. Toussez, *Le principe d'effectivité dans l'ordre international* — *Sprawy Międzynarodowe*, 1965, 5. 29) A. Klafkowski, *Prawo międzynarodowe publiczne* — *Życie Szkoły Wyższej*, 1965, 1, (wspólnie z J. Gilasem). 30) *Prawo międzynarodowe a świadomość narodowa*, *Kultura i Społeczeństwo*, 1967, 1 (wspólnie z J. Gilasem). (To samo w: *Polish Round Table*, t. 2). 31) *Rozbrojenie. Szkice i rozprawy* — *Przegląd Zachodni*, 1967, 1. (To samo w: *Polish Yearbook of International Law*, t. 2) 32) W. Góralczyk, *Szerokość morza terytorialnego i jego delimitacja* — *Państwo i Prawo*, 1967, 4 i 5 (wspólnie z J. Gilasem). 33) *Kurs międzynarodowego prawa*, Moskwa 1966 — *Sprawy Międzynarodowe*, 1967, 12 (wspólnie z T. Jasudowiczem). 34) A. Klafkowski, *Likwidacja państwa pruskiego, Ustawa nr 46 Sojuszniczej Rady Kontroli nad Niemcami, Warszawa 1967* — *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1967, 4 (wspólnie z T. Jasudowiczem). 35) R. Zaorski, *Eksploatacja biologicznych zasobów morza w świetle prawa międzynarodowego* — *Sprawy Międzynarodowe*, 1968, 1. d) *Opracowania*: 36) *Opracowanie w sprawie Kanału Kilońskiego dla Instytutu Morskiego*. 37) *Opracowanie w sprawie wyrzeczenia się stosowania siły w stosunkach międzynarodowych dla Ministerstwa Spraw Zagranicznych*, cz. 1 i 2. 38) *Opracowanie dotyczące zasady równych praw i samostanowienia dla Ministerstwa Spraw Zagranicznych*. e) *Artykuły popularno-naukowe*: 39) *O dyplomacji*, *Gazeta Pomorska*, 1961. 40) *Heimatrecht* — „prawo do stron ojczystych”, *Fakty i Myśli*, 1966, 180. 41) *Konflikt bliskowschodni w świetle prawa międzynarodowego*, cz. 1 i 2, *Gazeta Pomorska*, 1967 (wspólnie z J. Gilasem). Nadto szereg artykułów i wywiadów publicystycznych oraz prac redakcyjnych.

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1969

SPRAWOZDANIA TNT

Nr 21 (za okres 1 I — 31 XII 1967) Toruń 1969, s. 90 + 2 nlb. zł 12,—

ROCZNIKI

BIENIAK JANUSZ: Wielkopolska, Kujawy, ziemie łączycza i sieradzka wobec problemu zjednoczenia państwowego w latach 1300—1306, Toruń 1969, s. 348, R. 74, z. 2, zł 55,—

FONTES

Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny trzynastoletniej (1454—1466), wyd. Antoni Czacharowski, Toruń 1969, s. 136 + 1 nlb, Fontes 61 zł 40,—

STUDIA IURIDICA

NOWAK KAZIMIERZ: Ustrój Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Toruń 1969, s. 243, t. 9, z. 1, zł 45,—

KRAJEWSKI JAN: Sytuacja prawna jednostki gospodarki uspołecznionej w procesie cywilnym, Toruń 1969, s. 208, t. 9, z. 2, zł 35,—

ZAPISKI HISTORYCZNE

TOM 34, z. 1, Toruń 1969, s. 162, zł 30,—

TOM 34, z. 2, Toruń 1969, s. 188, zł 30,—

TOM 34, z. 3, Toruń 1969, s. 236, zł 30,—

TOM 34, z. 4, Toruń 1969, s. 196, zł 30,—

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO

KRUPIANKA ALEKSANDRA: Formacje czasownikowe z przedrostkiem o- (ob-) w języku polskim, Toruń 1969, s. 181 + 3 nlb., t. 20, z. 2, zł 30,—

CZEŻOWSKI TADEUSZ: Odczyty filozoficzne, Toruń 1969, s. 255 + 1 nlb., t. 20, z. 3, zł 55,—

MACIEJEWSKI JERZY: Słownik chełmińsko-dobrzyński (wsie: Siemoń i Dulsk), Toruń 1969, s. 305 + 3 nlb., t. 21, z. 1, zł 55,—

Rozprawy filozoficzne. Praca zbiorowa pod red. Leona Gumańskiego, Toruń 1969, s. 476 + 3 nlb., t. 21, z. 2, zł 75,—

STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Sectio B (Chemia)

- SOBCCZYŃSKA JANINA, BASIŃSKA HALINA: Badania nad składem osadów wytrącających się w reakcji $CeCl_3 + (NH_4)_4[Fe(CN)_6]$, Toruń 1969, s. 14, vol. 6, nr 6, z1 5,—
- CZERWIŃSKI ZENON, NOWAKOWSKI RAFAŁ: Własności elektryczne warstw adsorpcyjnych na granicy fazy krystalicznej $Na H_2O PO_4 \cdot H_2O$ i jej roztworu nasyconego, Toruń 1969, s. 21, vol. 7, nr 1, z1 9,—
- TYLŻANOWSKA DANUTA, BASIŃSKA HALINA: Badania nad składem osadów wytrącających się w reakcji $Tl_2(SO_4)_3 + Me_4Fe(CN)_6$, gdzie $Me=Li, Na$, w roztworze wodnym, Toruń 1969, s. 34, vol. 7, nr 2, z1 10,—
- BASIŃSKA HALINA, PUZANOWSKA-TARASIEWICZ HELENA: Badania nad własnościami jodokadmiaru kaprolaktamu, Toruń 1969, s. 10, vol. 7, nr 3, z1 5,—
- ORYLSKI ZENON: Badania nad składem żelazocyjanków srebra wytrącających się w reakcji $AgNO_3 + Na_4[Fe(CN)_6]$ oraz $AgNO_3 + Li_4[Fe(CN)_6]$, Toruń 1969, s. 24, vol. 7, nr 4, z1 8,—
- BASIŃSKA HALINA, CIESIELSKI JERZY: Badania nad składem osadów wytrącających się w reakcji $Bi(NO_3)_3 + (NH_4)_4[Fe(CN)_6]$, Toruń 1969, s. 18, vol. 7, nr 5, z1 8,—

Sectio C (Geographia et geologia)

- PIETRUCIEŃ CZESŁAW: Dynamika wód gruntowych w strefie brzegowej morza na przykładzie wybranych odcinków polskiego wybrzeża, Toruń 1969, s. 82, vol. 7, nr 1, z1 15,—

Sectio D (Botanica)

- CEYNOWA MIROSLAWA, REJEWSKI MARIAN: Roślinność jeziora Nawionek, Toruń 1969, s. 18, vol. 9, nr 1, z1 5,—
- OBUCHOWSKA BARBARA: Badania kariologiczne nad rozwojem tapetum w pylnikach *Galinsoga parviflora* C a v., s. 16 + 5 tabl.
- OBUCHOWSKA BARBARA: Badania kariologiczne nad rozwojem tapetum w pylnikach *Galinsoga quadriradiata* Ruiz. et Pav. z uwzględnieniem wpływu warunków zewnętrznych na ten proces, Toruń 1969, s. 18 + 4 tabl., vol. 8, nr 5—6, z1 10,—

BIBLIOTECZKA KOPERNIKAŃSKA

- RYMASZEWSKI BOHDAN: Toruń w czasach Kopernika. Urbanistyka — architektura — sztuka, Toruń 1969, s. 73 + 3 nlb., nr 2, (10), z1 10,—

